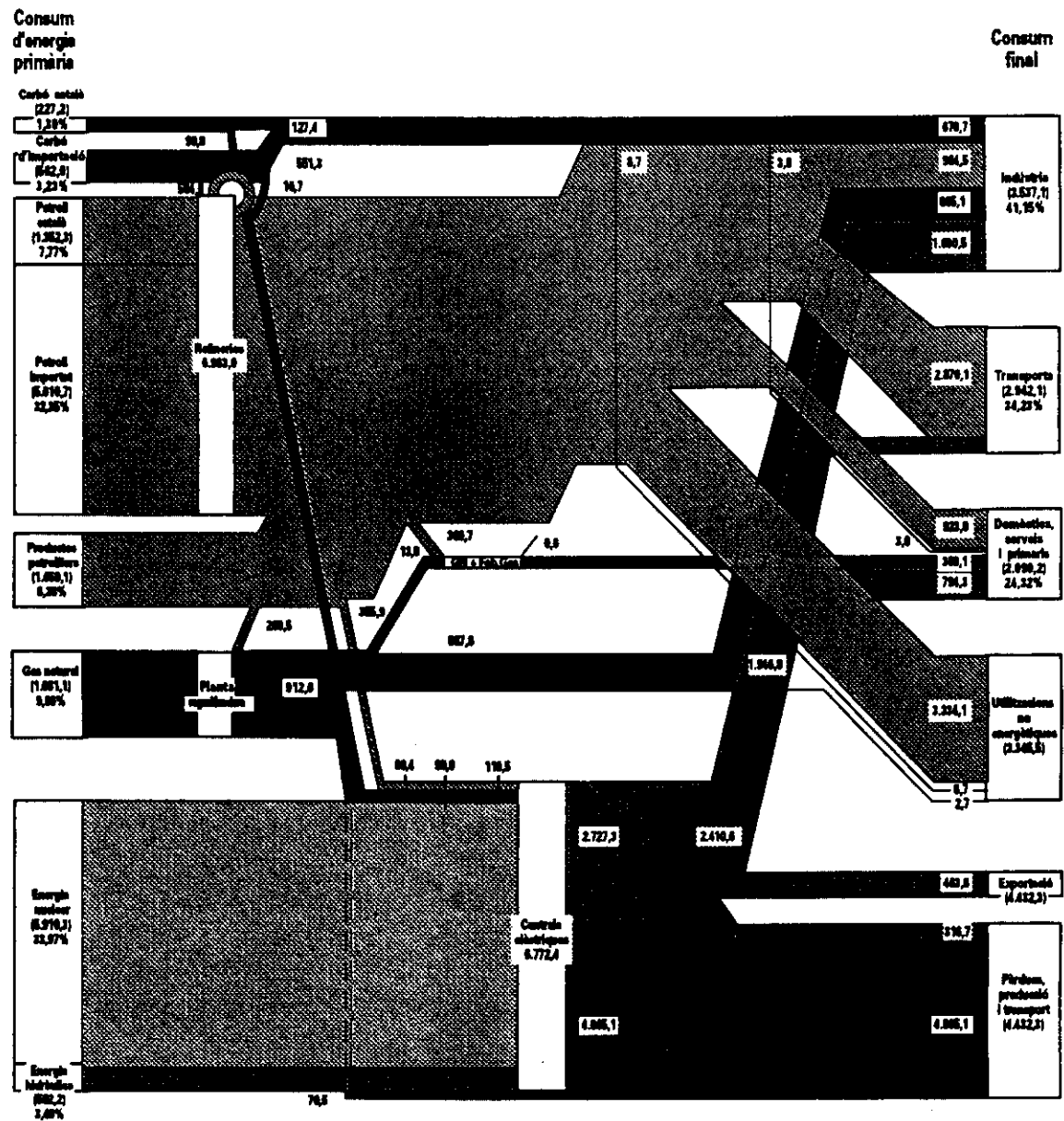

Balanç energètic (provisional) de Catalunya, 1988, en kTEP

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Indústria i Energia.

3. Telecomunicacions

Actualment la informació i el coneixement són béns d'un valor equiparable a altres recursos econòmics o energètics.

Un país no pot créixer ni mantenir la seva activitat econòmica si no compta amb un sistema de telecomunicacions modern i eficaç que ofereixi, a més del servei telefònic clàssic, altres serveis avançats de telecomunicacions SAT.

Les telecomunicacions són alhora un sector econòmic diferenciat i una infraestructura horitzontal imprescindible tant per la productivitat i la competitivitat de la resta de sectors, com per a la qualitat de vida dels ciutadans.

L'evolució tecnològica ha estat fonamental per al desenvolupament de les telecomunicacions:

.La microelectrònica ha comportat una reducció de costos i un augment de la fiabilitat.

.La fibra òptica ha permès la transmissió de grans volums d'informació.

.Els satèl·lits de telecomunicacions han facilitat les connexions sense limitacions geogràfiques.

.Les tècniques de modulació i cel·lularització han promogut i estès sistemes de radiofonia mòbil automàtica.

Les directrius europees enfoquen cap a la liberalització i harmonització del sector, separant les facultats de regulació i ordenació de les de gestió i prestació dels serveis.

El «Plan Nacional de Telecomunicaciones» aprovat l'abril de 1992 preveu actualitzar i modernitzar el sector i estendre el servei telefònic a tots els punts del país, mitjançant inversions directes a les empreses nacionals del sector regulat com «Telefónica, Correos i Telégrafos, Retevisión i Hispasat». Es preveu també promoure el sector privat de les telecomunicacions avançades.

A partir de la informació i dades del «Llibre Blanc sobre les telecomunicacions a Catalunya» (1991) s'ha fet una anàlisi del sector, diferenciat en dos apartats: xarxes i serveis.

3.1. Xarxes

L'estructura de les xarxes de telecomunicacions inclou: xarxa d'accés, xarxa de distribució o commutació i xarxa de transport. A Espanya coexisteixen cinc grans xarxes públiques especialitzades:

- .La xarxa de telecomunicacions gestionada per la «D.G. de Correos y Telégrafos».
- .La xarxa telefònica commutada XTC.
- .La xarxa Iberpac de transmissió de dades per commutació de paquets.
- .La xarxa Ibermic de transmissió de dades per circuits digitals punt a punt.

Totes elles utilitzen una mateixa xarxa de transport, unificada en tot l'Estat. Aquesta infraestructura, que vertebrava el sistema de telecomunicacions, constitueix una veritable artèria de transport d'informació de gran valor estratègic. A Catalunya aquesta xarxa està quasi totalment digitalitzada.

La incorporació d'Espanya a la CEE ha significat, per al sector de les telecomunicacions, assumir el compromís d'integració de les xarxes durant els propers anys i, per tant, introduir la xarxa digital de serveis integrals XDSI. Aquesta nova infraestructura es troba en fase d'implantació no prèvia en l'eix Barcelona-Madrid-Sevilla.

3.2. Serveis

Els serveis de telecomunicacions es poden agrupar en tres grans blocs: serveis bàsics, nous serveis bàsics i serveis de valor afegit.

Els serveis bàsics són els utilitzats tradicionalment i posseeixen un alt grau de maduresa. Els serveis avançats són més recents. Les dades que hi ha sobre la implantació de serveis, tant en el segment residencial com al segment empresarial, caracteritzat per la gran majoria de petites i mitjanes empreses PIME, evidencien que els serveis bàsics estan notablement estesos però que els serveis de valor afegit tenen encara un ús molt restringit.

Els serveis existents en l'actualitat són:

- .Servei telefònic bàsic.
- .Servei telefònic avançat. Ibercom.
- .Servei de telefonia mòbil automàtica TMA.

Xarxes de telecomunicacions

Catalunya

	1989	1990	1991
Xarxa telefònica conmutada (XTC)			
Línies en servei	2.348.281	2.494.852	2.583.000
Línies / 100 habitants	38	41	42
Línies en el segment residencial	1.895.398	1.792.822	1.872.000
Línies / 100 habitants	27	26	27
Línies en el segment de negocis	452.883	702.030	711.000
Servici telefonia avançada			
Línies	14.345	21.399	42.180
Clientels	38	65	113
TMA (Telefonia mòbil automàtica)	5.371	11.833	26.117
Per a estacions de teleselecció manual	98.099	98.099	98.000
Xarxa (línies) transmissió de dades per conmutació de paquets			
Portes d'accés	12.640	15.385	16.370
Clientels	290	1.213	—
Xarxa isernic			
Circuit d'ús públic	7.325	8.725	9.254
Circuit	346	1.321	1.164
Xarxa altre			
Línies (aproximadament)	9.200	—	—

Font: Elaboració per al «Llibre Blanc» amb dades de Telefónica.

Infraestructures de telecomunicacions

Catalunya

	Barcelona	Girona	Lleida	Tarragona	Catalunya
Tipus d'edifici					
Concreta					
Cançons	16.737	1.008	137	127	17.029
Cable de paralla (km)	11.705	4.267	2.845	1.819	26.536
Cable de fibra optica	27	—	—	—	27
Extensió de TMA	42	2	—	2	46
Tipus de línia telefònica					
Tipus de xarxa					
Lloc	360	48	137	66	549
Primari	13	13	12	6	44
Secundari	4	2	2	1	9
Tercer	1	—	—	2	3
Quart	1	—	—	—	1
Quint	1	1	1	1	4
Tipus de transport					
Concreta					
Cançons	1.008	652	196	196	4.052
Cable de paralla (km)	4.071	1.638	1.863	1.742	9.214
Cable de fibra (km)	798	312	254	365	1.640
Cable de fibra optica (km)	610	148	96	300	1.148
Extensió radioelèctrica	15	16	29	8	64

Font: "Llibre blanc" sobre les telecomunicacions a Catalunya.

Serveis de valor afegit en règim de concurrència

Catalunya i Espanya

Serveis mòbils				
Radiomòbil	usuaris proveïdors	25.000 60	A Catalunya A Espanya 6 tenen la major part del mercat	
Radiomòbilització	usuaris proveïdors	— —	Servei previst per al 1993/94 Hi ha 5 sistemes en projecte	
Radiotelefonia G.Tercer	usuaris proveïdors	3.000 8		
Telepim			En servei a partir del 1992	
Serveis telexmòbils				
IBEX	usuaris centres servidors	55.000 8	A Catalunya A tota Espanya	
Comarcasim	usuaris proveïdors	8.000 14	A Catalunya	
Xarxa d'informació i proveïdors	usuaris proveïdors	175 5		
RII	usuaris proveïdors	500 4	A tota Espanya Centre de compensació	
Transferència electrònica de fons	usuaris proveïdors	45.000 2 4 3	A Catalunya Finances Empreses de mitjà de pagament Sector comerç	
Serveis automàtics				
Messatgeria veu	usuaris proveïdors	500 1	A Espanya	
Autòmat		—	En servei a partir del 1991	
Telecompra i Telecompra		—	Ja tenen un acord de servei pública	
Serveis telemàtics				
Videotexte	usuaris proveïdors	200 2	A Catalunya 3 més en instal·lació	

Font: Xifres d'usuaris estimades en el treball d'E. Jallie.

.Servei mensafònic.

.Servei de transmissió de dades mitjançant xarxa de telecomunicacions, xarxa Iberpac i xarxa Ibermic.

Actualment Telefònica ha construït una infraestructura amb tecnologia digital de gran potencialitat, per fer front a la demanda de serveis avançats de telecomunicacions generada pels Jocs Olímpics de 1992. En destaquen la torre de comunicacions de Collserola, el complex de comunicacions per satèl.lit al Penedès, el teleport de Barcelona, la central Barcelona 92 a la Vila Olímpica, la central internacional Barcelona 92, la torre Montjuïc i els nous accessos a Ibertex.

4. Protecció del medi

La necessitat d'ús del territori i dels seus recursos naturals per part de l'home i la capacitat dels sistemes naturals per a soportar-ho, plantegen una dialèctica en termes que poden esdevenir contradictoris.

La transformació que fa l'home sobre els sistemes naturals és a costa de la seva diversitat i complexitat i, en conseqüència, a costa de la seva riquesa.

Però la identificació i intepretació dels problemes mediambientals i la seva incorporació als estudis d'ordenació territorial és un fet recent que mereix una atenció especial.

L'estudi de les característiques intrínseques del medi físic i el seu potencial endogen permet realitzar una assignació d'usos al territori, valorant la seva capacitat d'acollida i preveient un desenvolupament compatible amb els processos naturals, que no es plantegi exclusivament en termes de creixement econòmic sinó també en termes mediambientals, és a dir, de qualitat de vida.

Avui ningú no posa en dubte la relació entre desenvolupament econòmic i medi ambient i, per tant, l'existència de límits al creixement.

A Europa, malgrat els quatre plans comunitaris aprovats des de 1973 i les 445 mesures legislatives sobre medi ambient, s'han accentuat els problemes del sector alhora que ha crescut la consciència ecològica de la població.

Catalunya no escapa d'aquesta tendència. Així, la distribució actual de la població, l'activitat i la urbanització en el territori són fruit de l'actuació espontània i no de l'aplicació -natural o planificada- de criteris de racionalitat en l'ocupació de sòl, en la utilització dels recursos o d'assignació d'usos al territori en funció de les seves característiques específiques i de les seves capacitats. L'equilibri que havia regit les relacions entre l'home i el medi a Catalunya en les societats pre-industrials no s'ha recuperat des de l'irrupció del model industrial.

Cal tenir en compte que el 80% de les substàncies nocives del món provenen dels països industrialitzats, que només representen el 20% de la població.

La CEE, mitjançant la Directiva 85/337, ha establert l'obligatorietat d'estudis d'avaluació d'impacte ambiental per a determinades obres. L'estat espanyol no disposava de cap normativa específica abans de la seva incorporació a la CEE.

La política comunitària sobre medi ambient consisteix a: prevenir-hi els atacs, gravar-ne la contaminació i introduir aquests criteris de protecció a la resta de polítiques sectorials a fi de dirigir l'economia de mercat cap a una economia duradera i sustentable que, amb instruments econòmics i fiscals adequats, es configuri vers a la subsidiarietat.

Per a conèixer la situació actual dels receptors ambientals, cal fer-ne una anàlisi dels principals paràmetres indicadors: aigües, sòl, atmosfera, urbanisme, paisatge, vegetació i fauna.

L'Agència europea sobre medi ambient (1990), juntament amb la xarxa d'observació i informació, permetrà als Països comunitaris la recollida i harmonització de les dades obtingudes, la identificació d'intervencions a nivell comunitari i el desenvolupament de tècniques de previsió i prevenció.

4.1. Contaminació atmosfèrica

Entenent per contaminació atmosfèrica la presència en l'aire de matèries, substàncies o formes d'energia que degraden la seva qualitat fins afectar negativament la salut de les persones, els recursos naturals i els béns de qualsevol naturalesa, l'avaluació de l'impacte sobre el territori de la contaminació de l'aire s'ha de referir als següents factes combinats:

-D'una banda a la concentració de focus emissors (activitats industrials, trànsit i activitats domèstiques), i a les condicions meteorològiques i climatològiques de la zona, referides bàsicament a episodis d'inversió tèrmica (dispersió vertical de contaminants) i règim de vents (dispersió horitzontal de contaminants).

-D'altra banda als recursos naturals i béns ambientals potencialment afectats, inclòs la salut de les persones.

Les zones del territori que presenten una major concentració de focus contaminants són:

.Zona metropolitana de Barcelona: gran aglomeració urbana i industrial.

.Zona del Vallès Oriental i Vallès Occidental: distribució uniforme de la població i de les indústries.

.Zona del Camp de Tarragona: seu de la més important indústria petroquímica de l'Estat alhora que un notable transport terrestre i marítim.

.Municipis amb població i indústria prou significatives com Manresa, Igualada, Vic i altres zones puntuals, amb indústries aïllades, potencialment

contaminants com Sarrià de Ter, Cassà de la Selva, Alcanar, Flix i Cercs.

Les zones de territori que presenten unes condicions climatològiques més adverses a la dispersió de contaminants atmosfèrics són aquelles on es produeixen inversons tèrmiques coincidents amb períodes de vent en calma. Aquestes condicions es donen preferentment a les planes interiors durant períodes anticiclònics hivernals.

Conèixer la situació real de la qualitat de l'aire en tot el territori respecte dels principals vectors de la contaminació atmosfèrica és imprescindible per poder adoptar mesures de control i preservació. Aquesta funció es du a terme mitjançant:

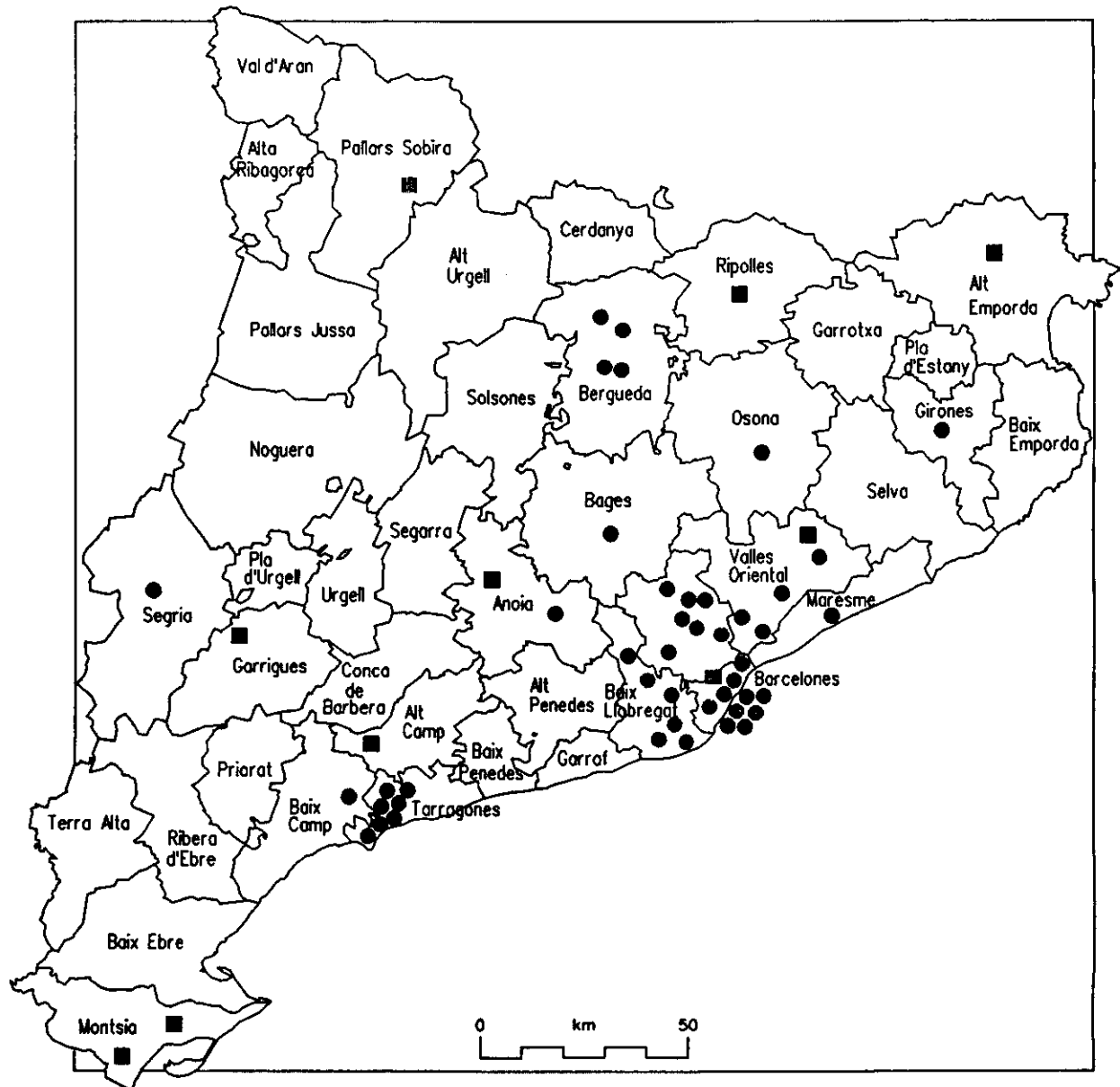
. La Xarxa de vigilància i previsió de la contaminació atmosfèrica de Catalunya, en procés d'implantació que cobrirà 95 municipis on es concentra el 71,2% de la població total, i que consta de 190 analitzadors distribuïts en 50 estacions automàtiques i de 265 sensors manuals.

. La Xarxa automàtica de teleprocés, vigilància i transport de l'ozó i de la qualitat de la pluja a Catalunya que s'implanta en aquelles zones, en general urbanes, afectades directament per fonts contaminants properes i permet disposar de les dades de nivells de qualitat de l'aire d'una manera instantània i contínua. Els paràmetres que poden mesurar són els fixats per les lleis que regulen la qualitat de l'aire, com són el diòxid de sofre (SO_2), òxids de nitrogen (NO_x), monòxid de carboni (CO), hidrocarburs totals (HCT), ozó (O_3), àcid sulfhídric (H_2S) i partícules totals en suspensió (PTS).

La informació generada per la Xarxa de Vigilància i Previsió de la Contaminació Atmosfèrica, la localització dels focus d'emissió i les avaluacions del comportament climàtic de les diverses àrees territorials, permet elaborar els Mapes de vulnerabilitat i capacitat del territori enfront la Contaminació Atmosfèrica, actualment en procés de formulació.

Aquesta cartografia ambiental constitueix un dels instruments bàsics a l'hora d'establir previsions sobre la implantació de noves activitats potencialment contaminadores de l'atmosfera, sonant compliment així, al principi bàsic de la planificació territorial que és el d'atraure les activitats als espais territorials més idonis.

Xarxa de vigilància i previsió de la contaminació atmosfèrica d'estacions automàtiques i xarxa de vigilància de la pluja àcida i del transport d'ozó

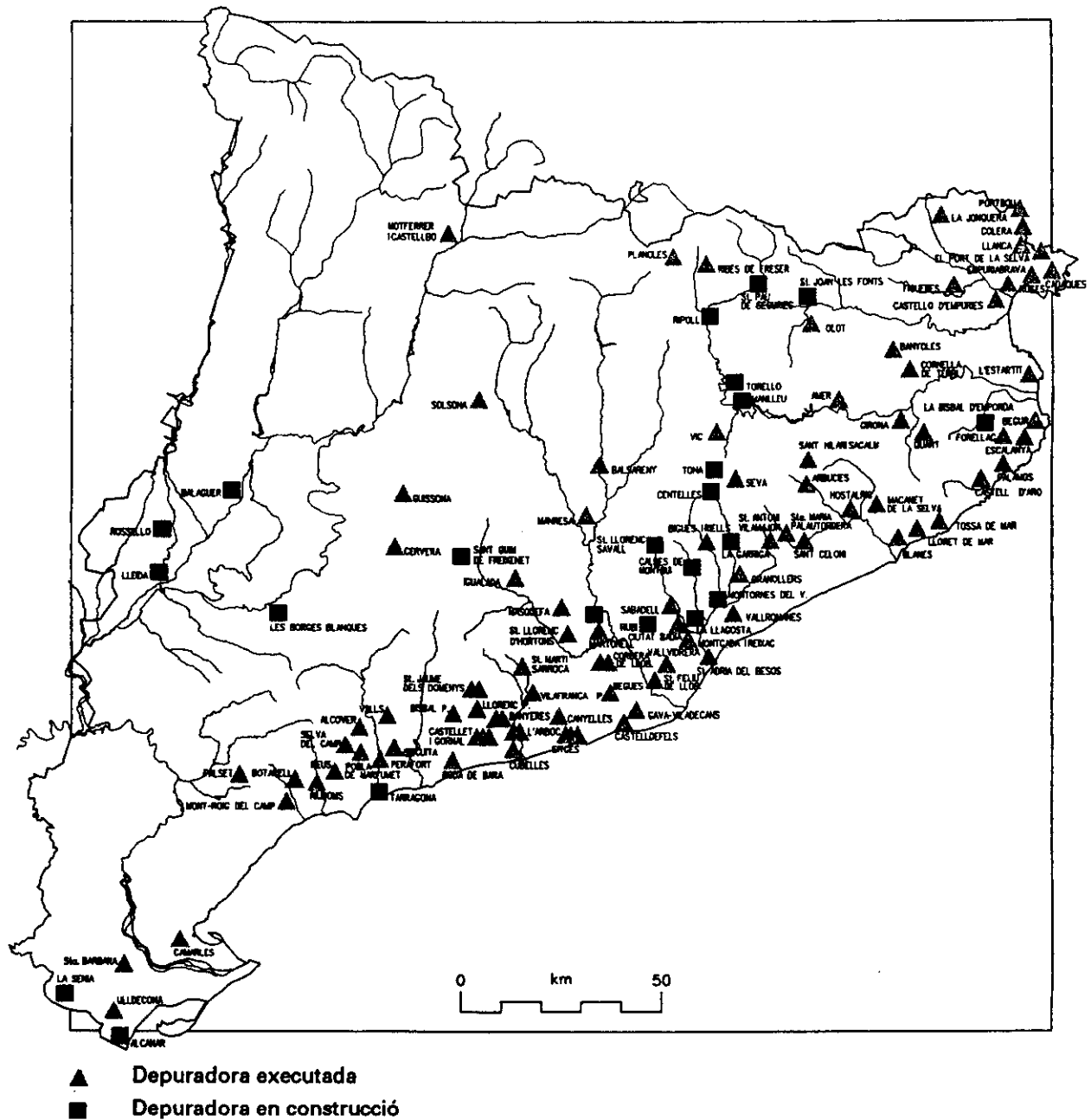

- Estacions del Departament de Medi Ambient
- Estacions de l'Entitat Metropolitana de Serveis Hidràulics i Tractament de Residus
- Estacions de la Diputació de Barcelona
- Estacions de la central tèrmica de Cercs
- Cabines de vigilància de pluja àcida i ozó
- Cabines de vigilància d'ozó
- Cabines de vigilància de pluja àcida

Font: Departament de Medi Ambient.

Estacions depuradores d'aigües residuals

Font: Departament de Medi Ambient. Junta de Sanejament.

4.2. Sanejament

La qualitat de les aigües superficials, subterrànies i marines litorals, està en funció dels abocaments d'aigües residuals d'orígens diversos, com també de l'abocament directe de residus sòlids.

A Catalunya, la Llei 5/1981 de 4 de juny, sobre evacuació i tractament d'aigües residuals, va permetre fer front al greu problema de contaminació existent, ja que va establir el marc necessari per a la planificació i el finançament del sanejament de les aigües, tant superficials com subterrànies. La Llei 17/1987, reguladora de l'Administració hidràulica, en va modificar diversos articles. El Decret Legislatiu 1/1988 va aprovar el text refós d'ambdues lleis.

La Junta de Sanejament, adscrita al Departament de Medi Ambient, dins l'àmbit de competències de la Generalitat, és l'entitat pública responsable de la coordinació de les actuacions de les administracions competents en matèria de sanejament en el territori de Catalunya. És responsabilitat seva la proposta de planificació global, és a dir, la formulació de l'esquema i directrius de sanejament en el territori de Catalunya pel que fa a la definició dels àmbits territorials de sanejament, amb l'establiment de criteris sobre nivells de depuració i de qualitat de substàncies efluentes i recipients i l'aprovació i revisió del seu règim econòmic-financer.

També exerceix entre altres funcions, la realització dels plans, l'execució de les obres i la prestació dels serveis de sanejament que promogui directament; l'execució o la participació en aquelles altres que les administracions locals no realitzin o que es duguin a terme conjuntament, com també la promoció, coordinació i fiscalització de les actuacions concernents a planificació, execució i explotació de les infraestructures d'evacuació d'aigües residuals, de les estacions depuradores, dels emissaris submarins i dels sistemes de reutilització d'aigües depurades.

A l'any 1982 s'aprova el Pla de sanejament de Catalunya, on es consideren bàsicament els aspectes següents:

- .Anàlisi de la problemàtica de contaminació de les aigües.
- .Definició dels àmbits territorials per a la planificació sectorial.
- .Definició dels nivells de qualitat de les aigües.
- .Coeficients de concentració demogràfica.
- .Bases per a l'elaboració de les disposicions normatives complementàries per a l'aplicació de la Llei.

En anys posteriors s'aproven els plans zonals per a 11 dels 14 àmbits territorials en què es dividia Catalunya, que suposaren un segon nivell de planificació. Es programaren les actuacions en matèria de sanejament per aconseguir els objectius de qualitat específics fixats per a cada zona; també se n'establiren el règim econòmic-financer, a fi i efecte de poder afrontar les actuacions programades.

L'any 1992 ha entrat en vigor la zona A, formada per l'agrupació de les antigues zones 1 a 7, que es correspon amb les conques internes de Catalunya, mentre que està previst que el 1993 entri en vigor la zona B, formada per la part catalana de la Conca de l'Ebre, de la Garona i de la Sènia.

Per al finançament de les actuacions la Junta de Sanejament es nodreix dels cànon establerts, de transferències d'ens públics, d'ingressos de dret privat i de participacions o ingressos que procedeixin dels consorcis que estableixi. També pot recórrer a l'endeutament.

La Junta de Sanejament té establerts com a ingressos específics l'increment de la tarifa de sanejament, que afecta la utilització de l'aigua subministrada pels ajuntaments o per empreses de proveïment, i el cànon de sanejament, que afecta la utilització de l'aigua procedent d'aigües superficials o subterrànies o d'instal·lacions de recollida de les aigües pluvials que efectuin directament els mateixos usuaris.

La gestió es realitza entre les administracions amb competències sobre sanejament d'aigües residuals; d'aquestes competències corresponen bàsicament a:

-La Generalitat:

- .Planificació global: esquema i directrius de sanejament.
- .Aprovació definitiva de plans i projectes.
- .Aprovació del règim econòmic-financer i intervenció de les despeses.
- .Realització de plans i obres promoguts directament per la Generalitat.

-Al seu torn, les corporacions locals tenen iniciativa per a:

- .Constituir organismes de gestió previstos a la legislació vigent.
- .Redacció de plans i projectes.
- .Contractació i execució de les obres.
- .Prestació de serveis.
- .Proposta de tarifes que cal aplicar.

Infraestructures per a la gestió de residus municipals 1992

Abocadors

- < 50.000
- > 50.000

Reciclatge/compostatge

- < 50.000
- > 50.000

Incineradores

- ▲ < 50.000
- ▲ > 50.000

(Tones gestionades)

Font: Departament de Medi Ambient.

El Pla de Sanejament de Catalunya preveu que la totalitat dels nuclis catalans de més de 2.000 habitants disposin de sistemes de depuració d'aigües amb tractament biològic l'any 1998 i compleix, per tant, els terminis i les determinacions fixats per la Directiva comunitària de març de 1991.

La contaminació difusa, procedent d'activitats agrícoles i ramaderes, pot contribuir notablement a la degradació de les aigües continentals i subterrànies. L'any 1990 s'ha engegat un Pla pilot a les comarques d'Osona, Pla de l'Estany i Pla d'Urgell, per impulsar un major aprofitament de les purines i minimització del seu impacte ambiental.

4.3. Residus

S'entén per residu qualsevol substància u objecte del qual el seu posseïdor es desprengui o del que tingui la intenció o l'obligació de desprendre's. Pel seu tractament específic cal excloure els residus radioactius, els afluents gasosos a l'atmosfera, les deixalles que s'eliminen com a aigües residuals i els residus miners.

La producció de residus a la CEE, a mitjans dels anys vuitanta, es va situar prop de 350 milions de tones, de les quals un 80% poden ser objecte de tractament.

Els residus, que són una de les principals causes de contaminació, són també una font de primeres matèries, és a dir, uns «recursos naturals secundaris» susceptibles d'aprofitament posterior. En aquest sentit, els eixos actuals de la política comunitària són:

-Reducció a l'origen de la generació de residus a partir de: l'aplicació de tecnologies i productes no contaminants o que generin pocs residus; una gestió adequada i el reciclatge dins del mateix procés.

-Reciclatge i reutilització dels residus com a substituïts d'un producte o com a primera matèria d'un altre procés industrial.

-Aplicació de sistemes d'eliminació sense riscos per al medi. Els diferents tipus de tractament dels residus no aprofitables són la incineració (que permet la generació d'energia) i la deposició en terrenys condicionats.

El tractament inadequat del que són objecte els residus i l'elevat volum de residus generats per una societat esdevinguin un dels grans problemes ambientals.

Les polítiques a aplicar en matèria de residus han de ser objecte de desenvolupament legislatiu, que haurà de considerar, entre d'altres les següents prioritats:

- La reducció de la producció de residus i de la seva perillositat.
- La promoció de la recollida selectiva, que permet la valorització dels residus mitjançant les pràctiques de la reutilització i el reciclatge.
- L'eliminació racional de residus no valoritzables.
- La regeneració dels espais degradats per descàrregues incontrolades.

Per assolir els objectius es fa necessari un esforç de concienciació i educació ambiental de la societat en relació als costos econòmics i ambientals dels residus i les limitacions existents en termes de capacitat d'emmagatzematge i eliminació.

Malgrat que les mesures adoptades en els darrers anys han permès una considerable millora de la situació de partida, encara queden grans buits que omplir.

4.3.1. Residus municipals

L'any 1984 amb motiu dels treballs previs per a la formulació d'un Pla director de residus urbans es va posar de manifest la necessitat d'implementar mesures per al tractament dels residus municipals ja que 566 abocadors (dels 567 existents) no complien les condicions mínimes.

Aquests estudis recullen la greu situació de la gestió dels residus municipals a Catalunya. Els fets més destacables són, primer, que dels 936 municipis contemplats, només 719 comptaven amb recollida d'escombraries, i segon, dels 567 abocadors existents 378 eren irrecuperables. Això, posa de manifest l'impacte ambiental negatiu dels residus que s'abocaven de forma incontrolada afectant a una part important del territori.

Davant d'aquesta situació, en els darrers anys s'han dut a terme un nombre important d'actuacions orientades a resoldre les necessitats existents en tot el territori català. Destaca la concentració d'esforços en el sanejament dels

abocaments incontrolats (que en algunes comarques superen els 300) per tal de reduir el seu impacte territorial. Per poder mantenir la política de sanejament d'abocadors ha estat necessària l'adequació dels abocadors existents i la creació de nous abocadors per tal d'oferir alternatives a l'abocament incontrolat.

L'any 1991 s'estima que la producció de residus municipals va ser de 2,7 milions de tones (el 63% correspon a les comarques del Barcelonès, el Baix Llobregat, el Maresme i el Vallès Occidental), que representa una mitjana d'1,22 kg per persona i dia.

La destinació que tenen aquests residus és:

Tipus	Nombre de plantes	Tones/any	%
Deposició	27 (*)	1.768.000	65
Incineració	9	487.000	18
Compostatge/reciclatge	3	445.000	17
Total	39	2.700.000	100

(*) En aquest quadre es quantifiquen només les plantes existents per a la deposició controlada.

Al volum total de residus municipals generats cal afegir una sèrie de residus amb característiques pròpies com són els vehicles, els electrodomèstics, els olis, els pneumàtics, les piles i les runes i enderrocs. En conjunt s'estima que el volum total generat se situa en torn a les 2,25 milions de tones/any, de les que prop de 2 milions de tones corresponen al capítol de runes i enderrocs.

La política portada a terme ha permès incrementar el volum de residus dipositats de forma controlada, augmentar la participació del reciclatge i compostatge com a sistemes de tractament i la inserció progressiva a les línies marcades per les directrius comunitàries que aposten clarament per la reducció, el reciclatge i la reutilització dels residus.

La situació actual a Catalunya mostra com tot i haver millorat les condicions de tractament encara es fa necessari destinar grans esforços a la millora de la gestió per tal que el reaprofitament assoleixi percentatges molt més significatius.

4.3.2. Residus industrials

L'interès per donar solucions a la problemàtica ambiental derivada dels residus industrials es va concretar en la creació de la Junta de Residus l'any 1983. Els objectius de les actuacions que s'estan duent a terme són:

-Implicar a les empreses en la problemàtica ambiental i en els desequilibris que crea la seva activitat sobre el medi. Les línies d'actuació s'orienten a una major concienciació, la qual cosa facilitarà l'adopció de mesures per a la reducció en origen (menor generació i tractament en origen) i la utilització dels residus com a matèries primeres. En aquest sentit, una de les actuacions més destacades és la creació, l'any 1992, de la Borsa de Subproductes, projecte en el que col·laboren altres institucions, com la Cambra de Comerç, Indústria i Navegació de Barcelona. Aquesta iniciativa permet a les empreses conèixer l'existència de certs tipus de residus susceptibles de reaprofitament en altres processos productius i que podrien suposar una reducció dels seus costos en matèries primeres.

-Portar un major control dels residus generats i de la seva tipologia per tal de crear una xarxa adequada per al seu tractament. Els resultats obtinguts fins ara han estat força positius ja que en el període de 1985-1990 s'ha passat de 980.000 tones declarades a 2.250.000 tones. No obstant, pel que fa al tractament per part d'empreses autoritzades cal assenyalar que encara és insuficient ja que l'any 1990 els residus controlats per aquest tipus de plantes només van suposar el 27% (610.000 tones) del total de residus declarats.

-Posar en marxa una sèrie de programes d'ajuts per tal d'assolir els objectius anteriors. Actualment, la Junta de Residus està donant suport a empreses per a la reducció de la generació de residus.

La política iniciada es basa en el principi comunitari de qui contamina paga de forma que els costos que representen els residus industrials siguin assumits per les pròpies empreses alhora que s'assegura el tractament adient d'una part important dels residus.

L'any 1991 s'estima que els residus industrials declarats a Catalunya se situaven entorn els 2,25 milions de tones, dels quals un 70% corresponia a residus inerts i assimilables a municipals i un 30% a residus especials.

Actualment, les instal·lacions autoritzades segons tipus de tractament són:

Tipus	Nombre de plantes
Tractament físico-químic	4
Recuperació de dissolvents	4
Recuperació de zenc	1
Tractament de PCB'S	3
incineració	4
Deposició controlada	12
Total	28

El tractament o destí final dels residus declarats per les empreses, l'any 1989, va ser el següent:

Tipus	Tones	%
Recuperació de productes per reutilitzar	280.700	13
Aprofitament com a matèries primeres	39.400	2
Utilització com a combustible	97.500	4
Condicionament de terrenys o gestió desconeguda	288.000	13
Tractament a plantes de depuració	207.000	10
Incineració en instal.lacions específiques	54.000	2
Deposició en abocador controlat	587.000	27
Creuada a l'aire lliure	11.400	1
Eliminació via aigües residuals	83.800	4
Mètodes intermitjos provisionals	43.800	2
Cessió a empresa de serveis	381.800	17
No s'indica	110.600	5
Total	2.185.000	100

Residus declarats

Catalunya, 1990

Àmbit	Quantitat tones / any
Ait Camp	15.300
Ait Eixarada	10.500
Anoia	83.100
Ait Panedae	48.000
Ait Urgell	600
Bàgaa	57.500
Barcelona	430.000
Baix Camp	11.100
Baix Ebre	33.700
Baix Eixarada	5.700
Bargalada	130.200
Baix Llobregat	307.000
Baix Penedas	0.000
Conca de Barbera	1.700
Garrut	3.200
Gerona	500
Garrotxa	84.400
Girona	156.000
Maresme	120.000
Horta	3.000
Negre	48.800
Osona	11.200
Piada d'Empord	10.000
Pallars Juss	100
Piada Urgell	3.000
Ribera d'Ebre	20.400
Ripollaa	20.000
Sabra	42.000
Selva	5.200
Serra	21.000
Solana	3.500
Tarragona	75.000
Urgell	2.400
Valle Occidental	305.100
Valle Oriental	186.900
Tota Catalunya	2.250.000

Font: Junta de Residus.

Residus industrials declarats segons activitat industrial

Catalunya 1990

Descripció	Residus especials t/any	Residus asimilables a municipals t/any	Residus inerts t/any	Total
Bafinament de petrol	1.200	3.200	5.100	8.500
Sintetització i acobats	33.300	900	66.400	99.600
Metalúrgia	3.000	300	3.700	7.000
Producció i muntatge de maquinària	27.300	28.600	14.600	197.200
Refinació química i química orgànica de base	27.300	4.000	13.800	45.100
Química inorgànica de base	22.100	5.800	26.700	54.600
Residus plàstics	29.200	17.900	6.000	53.100
Carbons d'activació	5.000	100	8.400	13.500
Fabricació de plàstics	100	300	100	500
Producció química de base	78.200	7.400	800	79.400
Activitats químiques	23.300	30.900	17.400	61.600
Fundició de metalls	3.000	800	38.900	42.700
Fabricació de maquinària fèrrea	4.200	100	13.400	17.600
Montatge de màquines	2.000	1.100	17.100	21.200
Tratament de residus	37.500	3.400	3.400	44.300
Fabricació de filats de fibra	900	1.500	1.200	3.600
Fabricació de piles i acumuladors	500	—	500	1.000
Fabricació de components electrònics	700	1.200	200	2.100
Alumini i ferrita de treball	77.200	64.400	139.100	310.700
Alumini	18.300	298.900	41.800	259.000
Fabricació de ceràmica	19.800	27.300	13.200	60.300
Tratament de fangs (terrestres)	13.000	8.700	1.200	22.900
Tratament de fangs (marins)	44.200	17.200	2.300	63.700
Tratament de fangs	800	62.900	300	64.000
Fabricació de paper de paper	10.000	41.300	10.300	61.600
Fabricació de paper cartó	5.800	18.900	10.100	34.800
Fabricació de paper cartó	4.200	43.200	1.800	49.200
Impressió i edició	1.800	25.400	1.400	28.600
Fabricació de ceràmica pla	2.700	22.200	16.400	41.300
Altres indústries	107.700	81.400	94.700	283.800
Indústries químiques i farmacèutiques	6.000	7.300	1.500	14.800
Fabricació de productes químics	13.500	90.400	12.400	116.300
Total	674.400	627.600	748.300	2.050.300

Font: Junta de Residus.

Eliminació de residus

Catalunya, 1991

Tips de tractament	Tones/any
Empreses autoritzades que tracten els residus per a tercers	
Tractament físico-químico	20.964
Recuperació de diòxid de titani	27.820
Recuperació de zinc	2.200
Tractament de PCB's incineració	257
2.638	
Deposició controlada	653.827
Substrat a tercers	623.646
Empreses autoritzades que tracten els residus propis	
Deposició controlada	100.876
incineració	6.000
Substrat propi	110.876
Total a tercers i propi	1.350.264

Font: Junta de Residus.

Capítol 7

Els equipaments

Introducció

Aquest capítol es dedica a la presentació de diferents tipus d'equipaments que genèricament es podrien considerar de benestar social i de qualitat de vida, i inclou informació dels equipaments d'ensenyament, sanitaris, culturals, esportius, d'assistència social i de justícia.

El conjunt d'aquest tipus d'equipaments probablement no té una repercussió directa en l'activitat econòmica i productiva del país, però una dotació suficient i estesa en el conjunt del territori, acompanyada d'una qualitat dels seus serveis, pot col·laborar a l'hora de captar noves inversions econòmiques, de valorar les condicions de vida que s'ofereixen i els avantatges respecte d'altres territoris. En els darrers anys s'estan superant els dèficits d'equipaments existents. Aquesta situació s'està canviant en dos sentits: augmentant la dotació d'equipaments i millorant la qualitat de les instal·lacions existents i dels serveis. I, fins i tot en alguns casos com ensenyament o sanitat, s'estan realitzant previsions i planificació per afrontar amb més correcció els problemes que poden sorgir de cara a un futur proper.

Els serveis d'ensenyament i de sanitat són els que des de fa ja 10 anys estan planificant i reestructurant els seus respectius sectors per tal de superar les mancances acumulades. Aquesta intensa tasca té com a objectiu fonamental assegurar a la població uns mínims assistencials sanitaris i d'ensenyament, de caràcter públic, indispensables i garantits per la Constitució i l'Estatut d'Autonomia. La manca d'equipaments sanitaris i escolars ha tendit a superar-se amb l'aprofitament i millora integral dels recursos existents, optimitzant la seva utilització a partir de l'establiment de fórmules de concertació entre el sector públic i privat. L'objecte d'aquestes concertacions és garantir al màxim l'homogeneïtat de serveis en tot el país. Un cop assolit aquest objectiu, l'aspecte que més preocupa en aquest moment és la millora de la qualitat i de l'eficàcia d'ambdós tipus de serveis.

Els equipaments culturals presenten una gran diversitat de tipologies: cinemes, teatres, arxius o biblioteques són només uns exemples d'aquesta diversitat. El tret més rellevant n'és la forta concentració de l'oferta cultural que es detecta a la ciutat de Barcelona en detriment de la resta de ciutats catalanes. Moltes d'aquestes ciutats no és que no disposin d'infraestructures per a acollir manifestacions de caire cultural, sinó que han perdut la dinàmica assolida en altres moments. Actualment es malda per revitalitzar les diverses manifestacions culturals arreu de Catalunya a partir de la creació de xarxes de teatre públic, d'exposicions itinerants, de la creació de noves biblioteques o de biblioteques mòbils o d'altres formes de dinamització cultural.

Quant als equipaments esportius, la diversitat tipològica que engloben com també la diferent qualitat de les instal·lacions fa que la seva presència en el territori sigui molt extensa. Aquest fet, constatat en les diferents anàlisis de les dades, no ens pot fer oblidar l'aspecte de la qualitat de les instal·lacions i de l'aprofitament real i potencial d'aquestes.

Els equipaments socials i serveis assistencials han superat el seu tradicional abandó ja que la societat i les administracions públiques són cada vegada més conscients de la seva necessitat: l'assistència als disminuïts, als marginals i al, cada vegada més nombrós, col·lectiu de la «gent gran», requereixen una atenció especial i uns serveis idonis a la seva problemàtica.

A l'últim cal fer esment dels equipaments relacionats amb tota la tasca que es deriva de l'execució de la justícia en els temes de delinqüència: presons, centres de protecció de menors o per a delinqüents juvenils.

Els capítols següents consisteixen en una presentació de la situació d'aquests tipus d'equipaments i, en la mesura possible, s'ha intentat explicar la seva organització funcional, els tipus de serveis que ofereixen i els equipaments associats per a la població. El nivell de dotació dels diferents equipaments es relaciona amb la població comarcal i se n'obtenen una sèrie d'indicadors que poden conduir a equívocs si s'agafen aïlladament. A grans trets cal constatar que aquests estàndards són superiors a les comarques menys poblades i molt baixos a les comarques molt poblades, fet que es pot atribuir a la no consideració del «llindar de servei» (la capacitat de la instal·lació) respecte a la població existent. En altres casos, els indicadors es relacionen amb la població que ha d'utilitzar l'equipament estudiat.

1. Els equipaments de cultura i patrimoni artístic

En aquest capítol tractarem d'aquells equipaments que es defineixen com de tipus cultural. Catalunya està superant els dèficits en aquest tipus d'equipament i està realitzant un esforç per tal de dotar al país d'una xarxa cultural que arribi a tots els ciutadans, sigui quin sigui el seu lloc de residència, de manera que pugui equiparar-se als països europeus més desenvolupats.

A grans trets es poden definir dos tipus d'actuacions.

El primer tipus emmarca les grans obres que reforcen el prestigi cultural de Catalunya i col·laboren a la seva projecció internacional, com poden ser l'Arxiu Nacional de Catalunya que s'ubicarà a Sant Cugat del Vallès, el Museu d'Art Contemporani, el Teatre Nacional de Catalunya o l'Auditori, tots ells a Barcelona.

El segon tipus respon a criteris d'equilibri territorial i, tot i que segurament els equipaments que l'integren no tenen l'envergadura dels primers, són molt importants per a la població ja que no només col·laboren en la millora de les condicions de vida i benestar d'aquesta sinó que també fan assequible la cultura a qualsevol ciutadà del país.

Si es mesura el grau d'equipament cultural de les comarques, simplement a partir del fet de disposar o no d'un o més tipus d'equipament cultural, i es pondera amb la població, s'obté una relació que permet veure el rang del nivell d'equipament respecte a la població i constatar les possibles mancances d'equipaments culturals respecte a la població comarcal.

L'equipament cultural i la població de les comarques de Catalunya, any 1991

	Rang cultural (Grau d'equipament)	Rang poblacional (De menor a major)
Alta Ribagorça	1	1
Pallars Sobirà	2	2
Val d'Aran	3	3
Pallars Jussà	4	7
Cerdanya	5	6
Pla d'Urgell	6	16
Pla de l'Estany	7	13
Solsonès	8	5
Terra Alta	9	8
Montsià	10	23
Ribera d'Ebre	11	14
Alt Urgell	12	11
Segarra	13	9
Garrigues	14	12
Noguera	15	19
Priorat	16	4
Garrotxa	17	22
Berguedà	18	21
Alt Camp	19	18
Baix Ebre	20	24
Ripollès	21	15
Urgell	22	17
Conca de Barberà	23	10
Selva	24	30
Baix Penedès	25	20
Anoia	26	27
Garraf	27	26
Alt Empordà	28	29
Baix Empordà	29	28
Baix Camp	30	33
Alt Penedès	31	25
Segrià	32	36
Tarragonès	33	35
Gironès	34	32
Osona	35	31
Bages	36	34
Vallès Oriental	37	37
Maresme	38	38
Baix Llobregat	39	39
Vallès Occidental	40	40
Barcelonès	41	41

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades d'equipaments culturals i del cens de població del 1991.

1.1. Els monuments i conjunts històrico-artístics de Catalunya

Els 1.750 Bens d'Interès Cultural declarats a Catalunya l'any 1990 corresponen a: 1.728 monuments, 28 conjunts històrics i 3 jardins artístics. Cal afegir-hi la incoació de 233 expedients de declaració de Béns d'Interès Cultural a 174 monuments, 58 conjunts històrics i 2 jardins artístics .

1.2. Museus

L'any 1990 es va aprovar la Llei de museus de Catalunya en la qual es classifiquen els museus en cinc categories: els museus nacionals, els d'interès nacional, els comarcals i locals, els monogràfics i una categoria de diversos.

Els museus nacionals es creen per llei i, segons la Llei de museus, encapçalen l'ordenació museística de Catalunya. La Llei de museus determina dins d'aquesta categoria el Museu d'Arqueologia de Catalunya, el Museu d'Art de Catalunya i el de la Ciència i de la Tècnica de Catalunya. Els museus d'interès nacional es declaren en funció de la significació dels seus béns culturals pel conjunt de Catalunya; els comarcals i locals són els que promouen els ens locals i ofereixen una visió històrica de la contrada on es troben implantats. Els monogràfics fan referència només a un tema específic.

L'any 1990 es trobaven censats a Catalunya un total de 245 museus de titularitat diversa: pública (de la Generalitat, diputacions i ajuntaments) i privada (fundacions i associacions no lucratives o de l'Església), de temàtica diversificada. Aquest tipus d'equipament cultural s'estén àmpliament per 38 de les 41 comarques catalanes; en són l'excepció les comarques de l'Alta Ribagorça, el Pallars Jussà i el Pallars Sobirà. A grans trets es pot dir que les comarques que concentren un nombre més alt de museus són les que tenen més població o bé tenen un caire més turístic, al llarg de la zona costanera. Tot i així, la ratio per 10.000 habitants evidencia la mancança de relació directa entre la població i l'equipament de museus, és a dir que les comarques amb una població elevada i un nombre aparentment elevat de museus donen una ratio molt baixa, propera a la de Catalunya.

1.3. Biblioteques

L'any 1981 la Generalitat de Catalunya va començar a organitzar la Xarxa de Biblioteques Públiques, que s'ha anat conformant al llarg dels anys amb les biblioteques transferides del Centro Nacional de Lectura, les dels ajuntaments, les aportacions d'entitats privades i les biblioteques adherides per convenis globals de col.laboració amb les Diputacions de Tarragona, Girona i Lleida.

L'objectiu és facilitar al major nombre possible de ciutadans de Catalunya un servei de lectura pública i gratuïta, d'acord amb les necessitats del seu àmbit de radicació, a partir d'un centenar llarg de biblioteques que cobreixen abastament tot el territori de Catalunya.

La Llei de biblioteques de 1981 determina que la Generalitat ha d'establir convenis amb els municipis de més de 5.000 habitants per tal de crear i mantenir biblioteques obertes al públic, mentre que a les ciutats de més de 30.000 habitants s'hauran d'establir serveis bibliotecaris descentralitzats així com totes les capitals de comarca hauran de tenir una biblioteca pública, com a mínim. Els municipis de menys de 5.000 habitants han de ser atesos per un servei de biblioteques mòbils o filials a càrrec de la Generalitat.

Xarxa de biblioteques de la Generalitat

Centrals urbanes	2
Centrals comarcals	5
Biblioteques públiques	30
Filials	37
Centres de lectura	43
Bibliobusos	2
Biblioteques itinerants de préstec	28
Biblioteques obertes	147

Font: La Xarxa de Biblioteques Públiques de la Generalitat 1990.

Amb les biblioteques de la xarxa pública i la resta de privades o no integrades a la xarxa, a Catalunya ens trobem un total de 631 biblioteques l'any 1990, la titularitat de les quals és molt diversa: entitats bancàries (21,87%), universitàries (9,82%), de la Generalitat (27%) o de la Diputació (16,7%), per exemple.

La seva distribució territorial permet observar com encara hi ha comarques que no tenen cap biblioteca pública, com és el cas de l'Alt Urgell, l'Alta Ribagorça, la Cerdanya, el Pallars Sobirà, el Pla de l'Estany, el Solsonès o la Val d'Aran.

Tot i així, totes les comarques catalanes, incloses aquestes, tenen al menys una biblioteca, la dependència de la qual acostuma a ser de les caixes d'estalvi o de fundacions.

L'altre aspecte que es pot remarcar és que les comarques amb més població de Catalunya (Barcelonès, Maresme, Baix Llobregat, Vallès Occidental i Vallès Oriental) tenen una dotació bibliotecària bastant inferior a la mitjana de Catalunya.

L'esforç realitzat per dotar cada comarca d'una biblioteca bàsica i pública ha d'anar acompanyat de la dotació d'un fons bibliogràfic el màxim d'exhaustiu i d'ajustat a les necessitats de la població, i que es complementi i enriqueixi, a ser possible, amb les altres biblioteques comarcals i municipals.

1.4. Arxius

El Departament de Cultura distingeix entre l'arxiu, al davant del qual hi ha un responsable efectiu i que té ordenat o reglamentat l'accés i consulta dels seus fons per part dels investigadors, i els dipòsits documentals, que no aconsegueixen aquestes condicions. La dependència pot ser de l'Estat, la Generalitat, l'Administració local, entitats oficials, eclesiàstiques o privats.

El Directori dels Arxius de Catalunya ens dona la distribució dels 154 arxius existents l'any 1990. La concentració més alta és al Barcelonès on, entre altres, es troba l'arxiu més important de Catalunya, el de la Corona d'Aragó.

1.5. Galeries d'art

A Catalunya es comptabilitzen, l'any 1990, 253 galeries d'art, repartides per 29 comarques. Barcelona, amb 151 (més de la meitat del total), n'és el gran centre de concentració. Per altra banda, cal destacar la presència de galeries en municipis amb forta incidència turística, cas de Cadaqués, Sitges o Peralada, a part de totes les ciutats intermèdies de Catalunya.

1.6. Sales de cinema

L'any 1989 a Catalunya hi havia 288 cinemes pels quals van passar uns 17 milions d'espectadors durant tot l'any. Més del 50% de les sales es concentren a la zona més poblada de Catalunya, la Regió I de 1936, i només quatre comarques no disposen de cap sala de projecció de pel·lícules i són: l'Alta Ribagorça, el Pallars Sobirà, el Priorat i la Ribera d'Ebre.

1.7. Teatre

L'any 1990 hi havia a Catalunya 500 sales que, sense establir cap criteri de distinció, són censades i considerades idònies per a fer-hi teatre. Una ullada a aquest cens permet constatar que les sales censades presenten una gran diversitat tipològica.

En efecte, destaca la seva titularitat, no només pública (de la Generalitat o municipals), sinó també eclesiàstica (els centres parroquials) o de centres culturals i recreatius, i per tant privades.

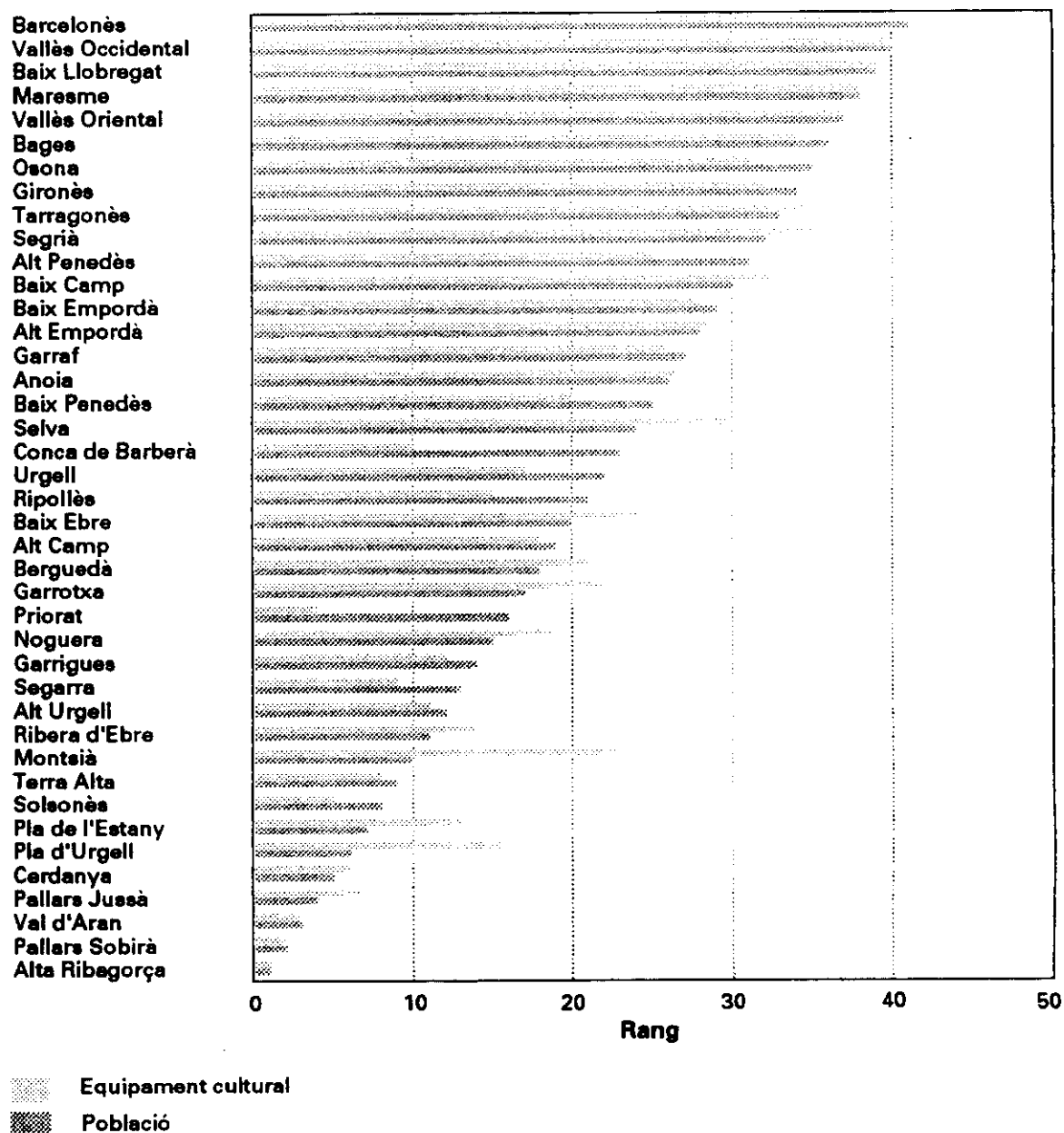
També destaca la polivalència de moltes de les sales, de tal manera que les que declaren que tenen com a activitat principal el teatre són ja només 201,

mentre que les altres poden donar acollida a altres manifestacions de tipus cultural, com conferències, audicions, ball, sales de reunions, etc., sobretot les de municipis petits.

1.8. Entitats culturals

Quant a les entitats culturals, a Catalunya n'hi ha censades prop de 10.000 que inclouen des dels centres excursionistes a qualsevol tipus d'agrupació de caràcter cultural o folklòric. Aquestes entitats queden ben representades a totes les comarques catalanes, tot i que segons la població i la dinàmica de la comarca poden ser més o menys nombroses.

Relació entre l'equipament cultural i la població de les comarques de Catalunya, 1991

Per reduir les alteracions produïdes pels valors extrems de les comarques que concentren més equipaments culturals enfront de les d'un nivell més baix, s'han transformat els valors observats (teatres, biblioteques, cinemes, etc...) en unitats tipificades, la suma del valor de les quals ens permet ordenar les comarques de major a menor grau d'equipament.

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades d'equipaments culturals i la població, ordenat pel rang cultural.

2. Els equipaments escolars i universitaris

La proposta del nou sistema educatiu que modifica l'ensenyament obligatori ha suposat l'avaluació, per part del Departament d'Ensenyament, de les actuals dotacions de centres escolars, com també la possible evolució de la població en edat escolar per tal d'ajustar l'oferta de centres i places escolars amb la demanda prevista fins el 2001. La tasca que comporta suposarà l'elaboració del Mapa escolar de Catalunya.

Pel que respecta a l'ensenyament universitari, les universitats catalanes també estan realitzant un profund remodelatge en els diferents campus universitaris. Els nous centres (Lleida, Tarragona-Reus i Girona) han d'iniciar els seus programes i avaluar les seves necessitats com a universitats, un cop modificada la seva adscripció com a estudis generals dependents de les universitats de Barcelona i reconeguda la seva categoria com a centres universitaris perifèrics. Per la seva banda, les universitats de Barcelona estan remodelant i ampliant les seves instal·lacions a Barcelona i a Bellaterra.

2.1. L'ensenyament obligatori i l'ensenyament mitjà

2.1.1. El nou sistema escolar

La proposta d'estructura del nou sistema educatiu descansa en el que s'anomena educació bàsica obligatòria, que comprèn des dels 6 als 16 anys, amb un nivell d'educació primària (6 a 12 anys) i un d'educació secundària obligatòria (12 a 16 anys).

Ni l'anomenada educació infantil (0 a 5 anys) ni la secundària a partir dels 16 anys tenen el caràcter obligatori. Un cop acabada la secundària obligatòria es pot continuar el batxillerat o l'educació tècnico-professional de grau mig. Aquestes dues etapes s'acabaran als 18 anys, edat en la qual, els alumnes que hagin seguit el batxillerat podran cursar els mòduls professionals de grau superior o accedir a la Universitat, mentre que els que hagin seguit els mòduls professionals de grau mig podran accedir directament al món laboral.

2.1.2. Les zones escolars

Una de les tasques que cal realitzar a l'hora d'elaborar el Mapa Escolar és la divisió del territori en zones escolars que assegurin a la població en edat escolar l'existència d'uns serveis escolars en l'etapa obligatòria, ajustada a la nova estructura del sistema educatiu.

El Departament d'Ensenyament defineix les zones escolars com «l'àmbit territorial dins el qual es garanteix l'ensenyament no universitari fins a un nivell determinat, coincidint amb les divisions establertes en el disseny del nou sistema» (del Mapa escolar de Catalunya, vol. 1). Per tal d'acomplir aquest requisit s'ha dividit el territori de Catalunya en tres tipus de zones:

- Zona Escolar 3-18: ofereix tots els sistemes educatius.
- Zona Escolar 3-16: englobada en la zona anterior, s'hi garanteix l'escolarització de l'ensenyament obligatori des del nivell d'educació infantil i al marge de l'existència del postobligatori.
- Zona Escolar 3-12: només garanteix l'escolarització a nivell infantil i primari, i al seu torn està englobada dins la 3-16.

Els tres tipus de zones definits comprenen de manera progressiva l'educació infantil i primària (3-12), el secundari obligatori (3-16) i el secundari postobligatori (3-18).

La delimitació de les zones escolars l'està realitzant el Departament en funció de la previsió d'escolarització de cada zona i ha de permetre establir les necessitats futures tant de recursos humans com materials.

2.1.3. La distribució dels centres segons la seva titularitat

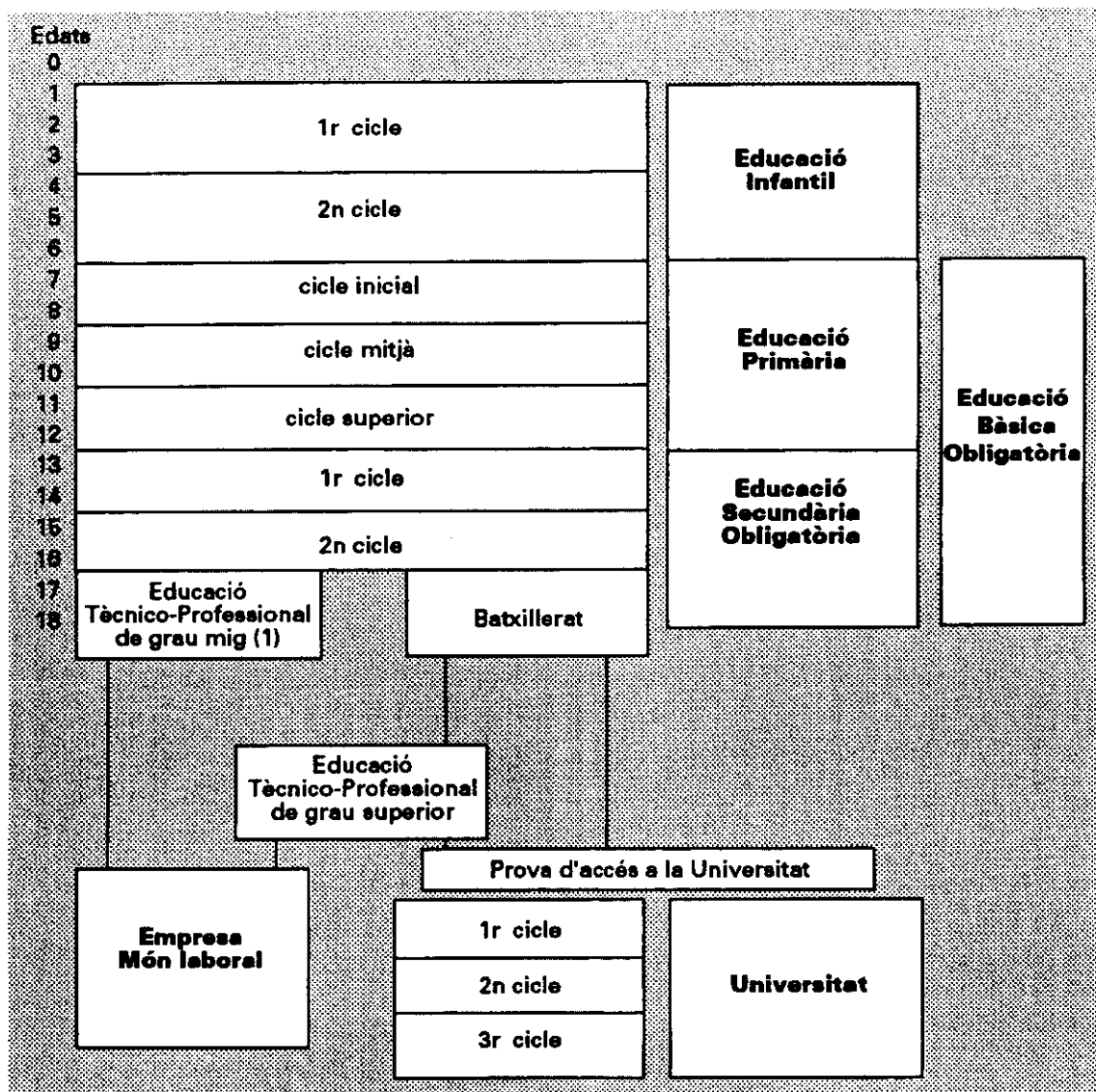
Nombre de centres segons la seva titularitat

	Sector públic		Sector privat		Total	
		%		%		%
Ensenyament primari	1.715	59	1.174	40	2.889	100
Ensenyament secundari	255	48	278	52	533	100
Educació especial	37	29	90	71	127	100
Formació professional	187	41	266	59	453	100
Total centres	2.194	55	1.800	45	4.002	100

Font: Anuari Estadístic de Catalunya, 1990 i Departament d'Ensenyament.

Segons les dades de 1990, el sector públic detenta la titularitat del 55% de centres d'ensenyament, mentre que el sector privat només el 45%. Per nivells d'ensenyament el sector públic predomina en el nombre de centres d'ensenyament primari (59%) mentre que el sector privat és predominant en la resta de nivells escolars, sobretot pel que respecta a educació especial (71%) i formació professional (59%).

Nova estructura del Sistema Educatiu

(1) L'Educació Tècnico-Professional de grau mig s'organitza en mòduls de durada variable; per tant, no es correspon exactament al període 16-18

Font: Departament d'Ensenyament.

Distribució de les unitats i places escolars segons titularitat

Ensenyament primari	Sector públic		Sector privat		Total	
		%		%		%
Unitats de pre-escolar	3.352	54	2.897	46	6.249	100
Unitats d'EGB i educació especial	17.681	63	10.371	37	28.052	100
Ensenyament secundari(1)	156.240	63	93.219	37	249.459	100
Centres de FP(1)	69.541	50	68.437	50	137.978	100

(1): Nombre de places

Font: Departament d'Ensenyament.

2.2. L'ensenyament professional i universitari

Pel que respecta a aquest nivell d'ensenyament, s'ha de dir que en aquestes dates (1991) el Departament d'Ensenyament està elaborant els mòduls que han de conformar la futura formació professional i encara no s'han arribat a establir les necessitats futures de nous equipaments ni la seva possible ubicació. De tota manera, s'intentarà veure les possibilitats de reconversió dels centres existents.

El món universitari també presenta profundes transformacions docents i d'equipaments. L'any 1991 a Catalunya hi havia vuit universitats: la Universitat de Barcelona, l'Autònoma de Barcelona a Bellaterra, la Pompeu Fabra de Barcelona, la Politècnica de Catalunya, la de Girona, la de Lleida, la Rovira i Virgili de Tarragona-Reus, i la Universitat privada Ramon Llull.

Al curs 1989-90 hi havia 109.000 alumnes matriculats a les diferents facultats i escoles tècniques superiors i 46.000 a les escoles universitàries.

Alumnes de les Universitats Catalanes. Curs 1989/90

Facultat i escoles tècniques	U. Barceloma		UAB		UPC		Total	
	CP (1)	CA (2)	CP	CA	CP	CA	CP	CA
Facultat i escoles tècniques	62.870	2.577	26.574	577	14.990	1.164	104.434	4.318
Escoles universitàries	14.364	5.396	6.565	1.848	11.595	6.279	32.524	13.523
Total	77.234	7.973	33.139	2.425	26.585	7.443	136.958	17.841

(1): Propis

(2): Adscrits

Font: Anuari Estadístic de Catalunya.

Durant aquest curs, les dues àrees d'estudi més atractives per als alumnes que cursaven carreres de 5 anys eren les d'humanitats i les de ciències socials, amb un 31% d'estudiants matriculats en cadascuna. La resta d'estudiants matriculats es repartien equilibradament entre la resta d'àrees de coneixement: ciències (15%), ciències de la salut (10%) i arquitectura i enginyeria (12%).

Els alumnes de les escoles universitàries es repartien entre l'àrea de ciències socials (33%), i concretament a l'àrea d'empresarials, arquitectura i enginyeria (34%) i l'àrea d'humanitats (19%), sobretot en l'especialitat de professorat d'EGB.

L'any 1991 ha suposat la consolidació dels centres de Lleida, Girona i Tarragona-Reus com a universitats i han perdut la seva adscripció dels tres centres universitaris de Barcelona.

L'objectiu fonamental de la creació d'aquestes universitats és poder oferir uns serveis idonis a estudiants del seu entorn per intentar evitar el desplaçament del seu lloc d'origen. També s'haurà d'assolir una millora qualitativa i quantitativa del professorat, com també ampliar els campus universitaris i incrementar les titulacions.

Pel que fa a aquestes darreres, sembla que la intenció de les diferents noves universitats per a ampliar l'oferta de titulacions s'orienta cap: a Tarragona, estudis de dret; a Reus, econòmiques i empresarials i medicina. Girona i Lleida ampliarien les seves titulacions en carreres de caire polític: Lleida en enginyeria superiors de monts i tecnologia dels aliments; Girona amb enginyeria superior industrial i enginyeria tècnica agrària i agro-alimentària, la qual cosa la convertiria en la universitat capdavantera en el camp de la investigació agro-alimentària de tot l'Estat.

Els problemes més immediats que cal resoldre són la manca de serveis i equipaments: transports públics, aparcaments, residències d'estudiants o dotacions esportives.

Les tres universitats barcelonines tenen també nombrosos projectes per a reformar els seus campus: la Universitat Pompeu Fabra està decidida a ampliar els seus campus a la Ciutat Vella, barri de Barcelona actualment molt degradat i amb unes condicions de vida força depauperades. El campus de Ciutat Vella acollirà uns 1.200 alumnes, que es repartiran entre la Rambla i el carrer de Wellington, on s'aprofitaran els antics quarters de Jaume I i Roger de Llúria, a pocs metres de la Vila Olímpica, de la qual s'espera aprofitar el sistema d'instal·lacions esportives. El rectorat estaria ubicat a la plaça de la

Distribució dels alumnes segons nivells i sectors d'ensenyament, 1976-1990

Anys i nivells

Jardi d'infància

1976-1977

1980-1981

1985-1986

1989-1990

Pàrvuls

1976-1977

1980-1981

1985-1986

1989-1990

Ensenyament primari

1976-1977

1980-1981

1985-1986

1989-1990

Ensenyament especial

1976-1977

1980-1981

1985-1986

1989-1990

Batxillerat

1976-1977

1980-1981

1985-1986

1989-1990

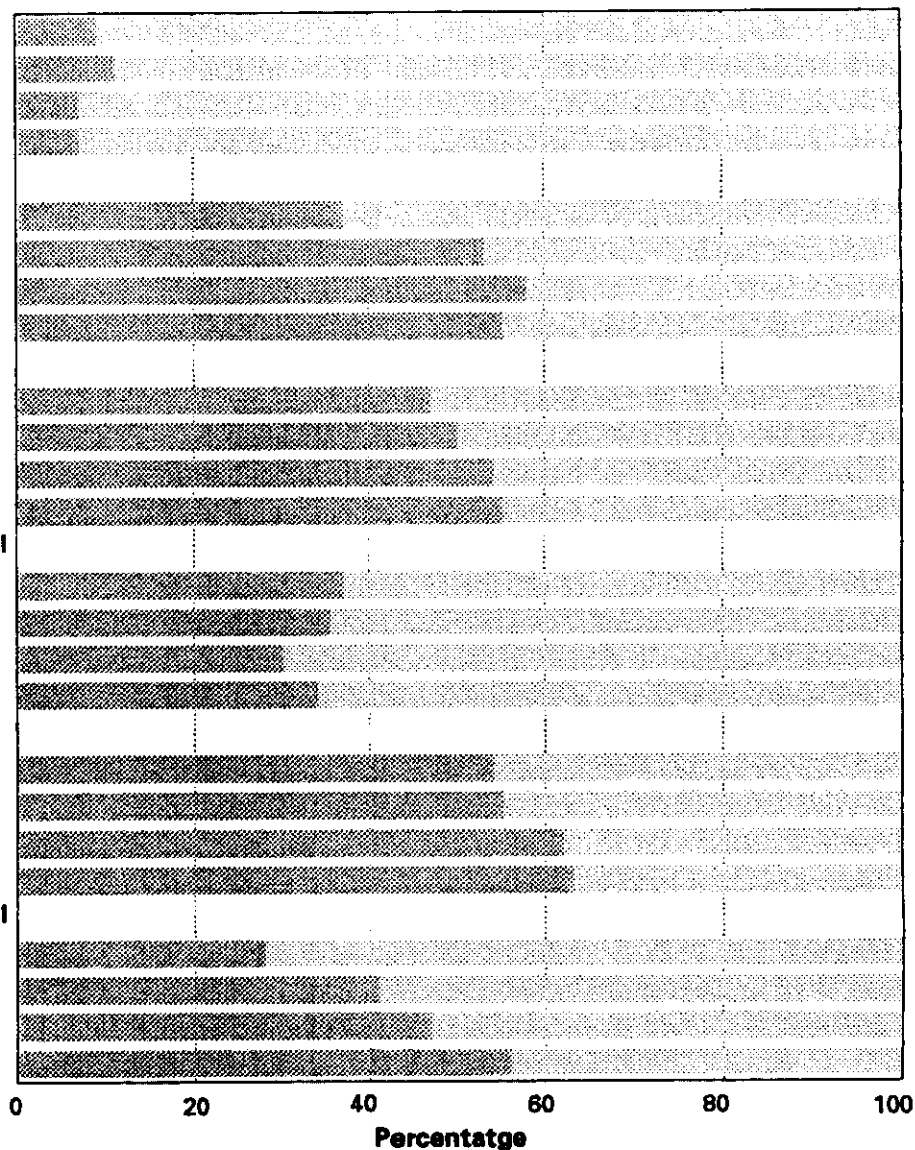
Formació professional

1976-1977

1980-1981

1985-1986

1989-1990

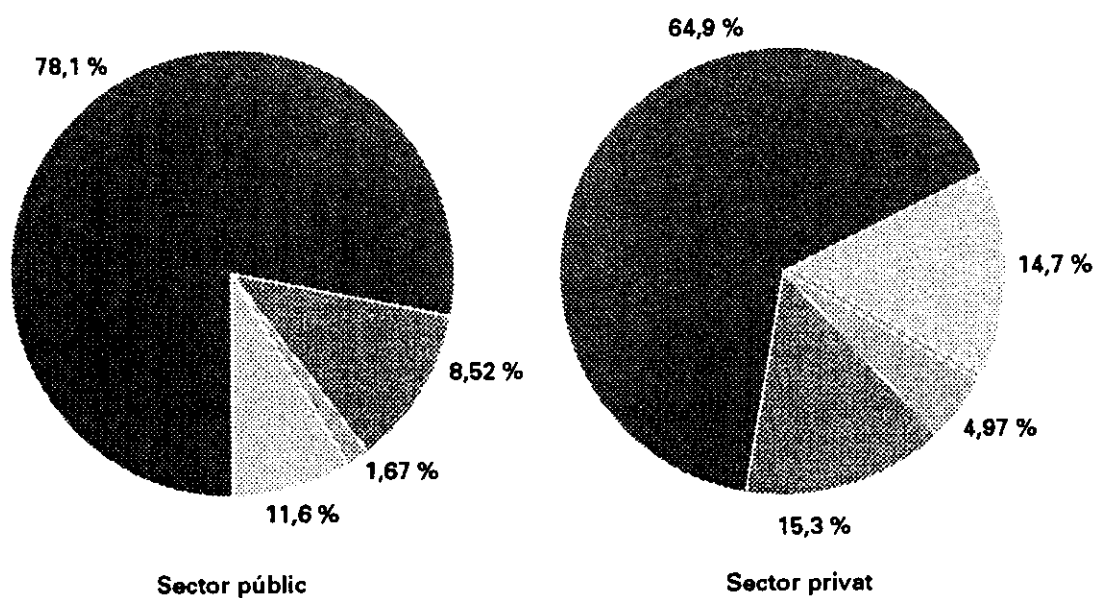
 Ensenyament públic
 Ensenyament privat

Font: "Estadística de l'ensenyament", anys respectius.

Distribució dels centres segons titularitat i nivell d'ensenyament, 1990

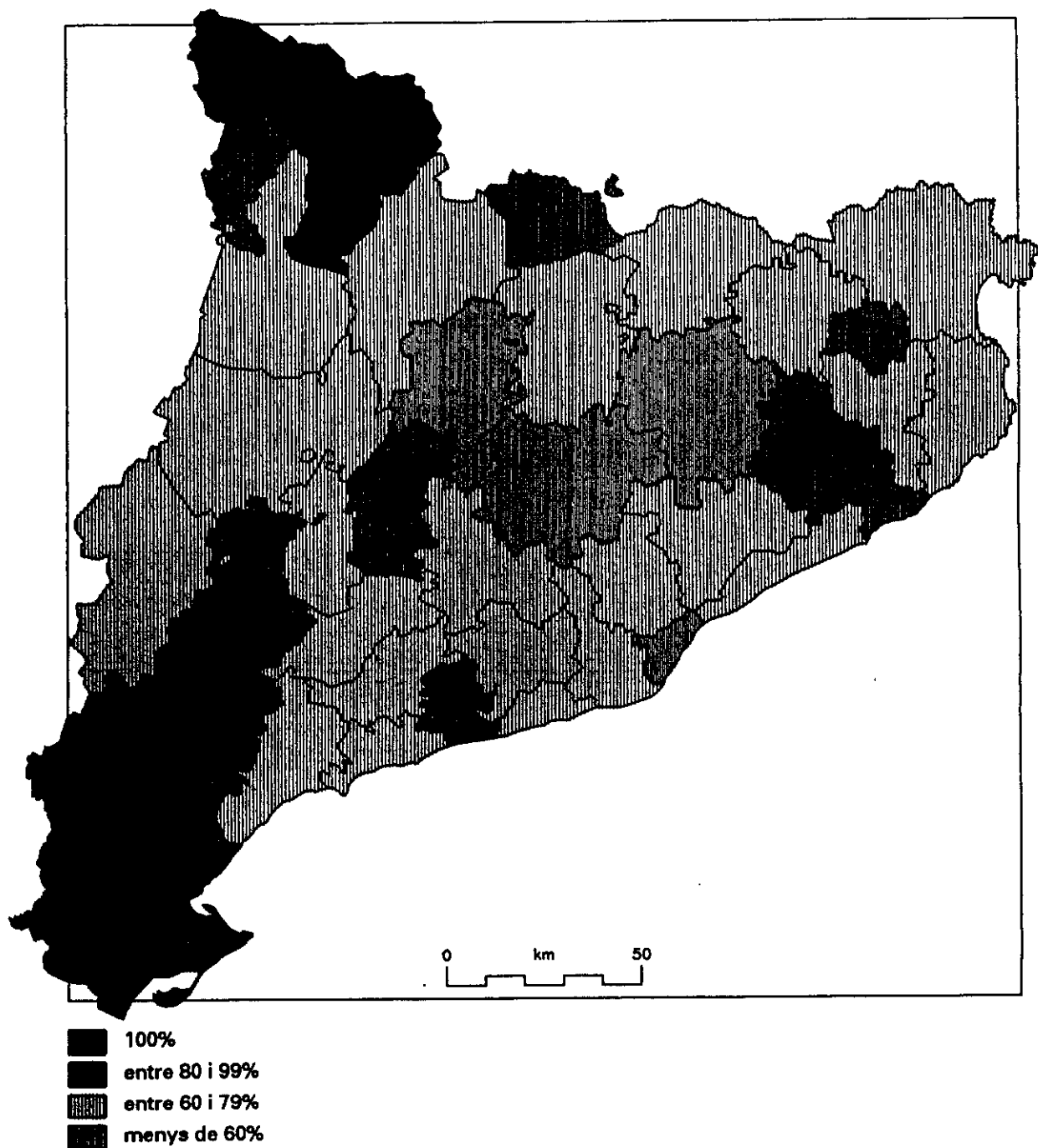

- Ensenyament primari
- ▨ Ensenyament secundari
- ▩ Ensenyament especial
- ▧ Formació professional

Font: Departament d'Ensenyament i AEC, 1990.

Les unitats d'ensenyament públic primari

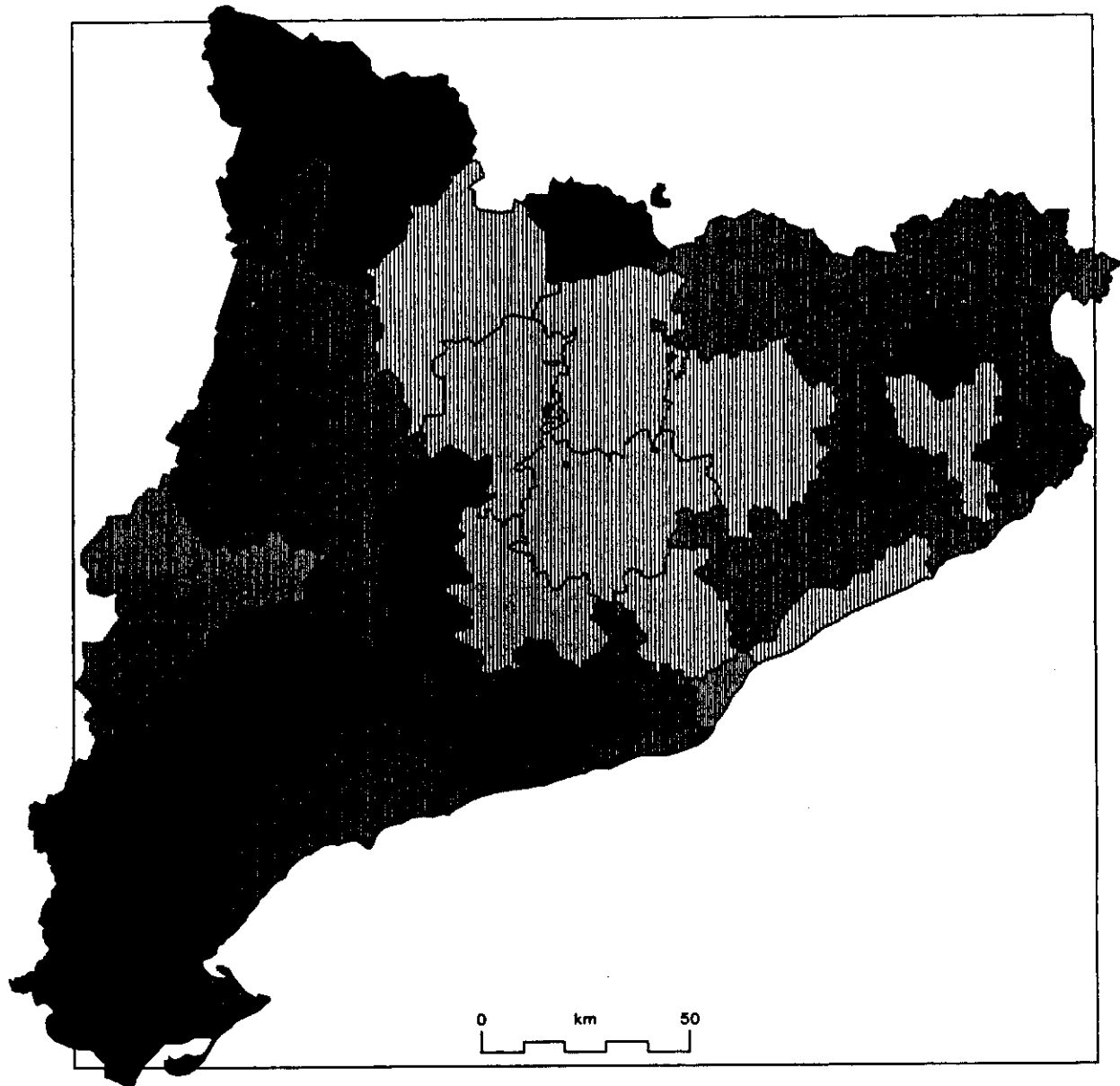

Mitjana de Catalunya: 61,32%

Font: Departament d'Ensenyament.

Les places publiques d'enseyament secundari

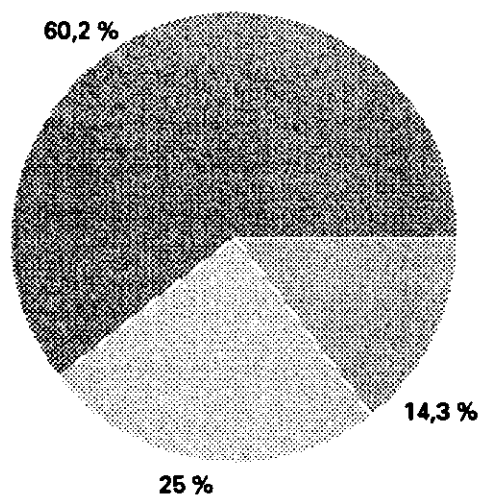
- 100%
- entre 71 i 99%
- ▨ entre 60 i 70%
- ▩ menys de 60%

Mitjana de Catalunya: 58,2%

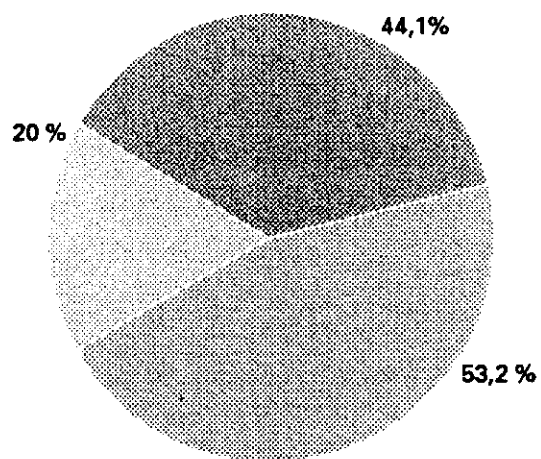
Font: Departament d'Ensenyament.

Distribució dels alumnes segons universitats, curs 1989-90

Facultats i escoles tècniques superiors

Escoles universitàries

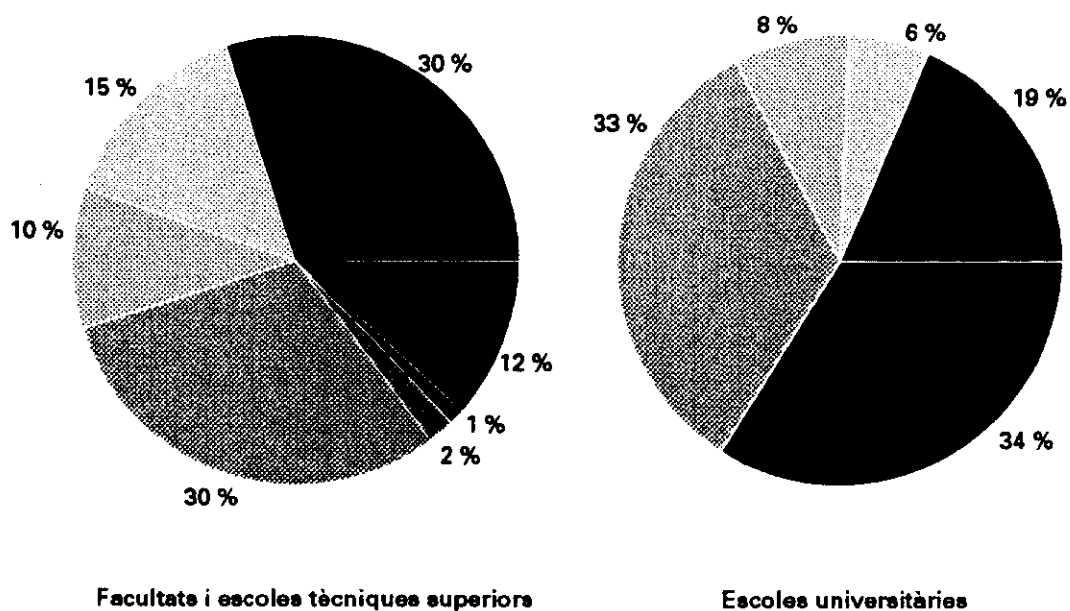
- Universitat Autònoma de Barcelona
- Universitat Politècnica
- Universitat de Barcelona

Font: "Anuari estadístic de Catalunya, 1991".

Distribució dels universitaris segons àrees de coneixement, curs 1989-90

- Àrea de ciències
- Ciències de la salut
- Ciències socials
- Arquitectura i enginyeria
- Àrea d'humanitats
- Belles arts
- INEF

Font: "Anuari estadístic de Catalunya, 1991."

Evolució de la demanda mínima i de l'assignació de places en primera preferència, 1985-91

Centres

Universitat de Barcelona

1985-1986

1986-1987

1987-1988

1988-1989

1989-1990

1990-1991

Universitat Autònoma de Barcelona

1985-1986

1986-1987

1987-1988

1988-1989

1989-1990

1990-1991

Universitat Politècnica de Catalunya

1985-1986

1986-1987

1987-1988

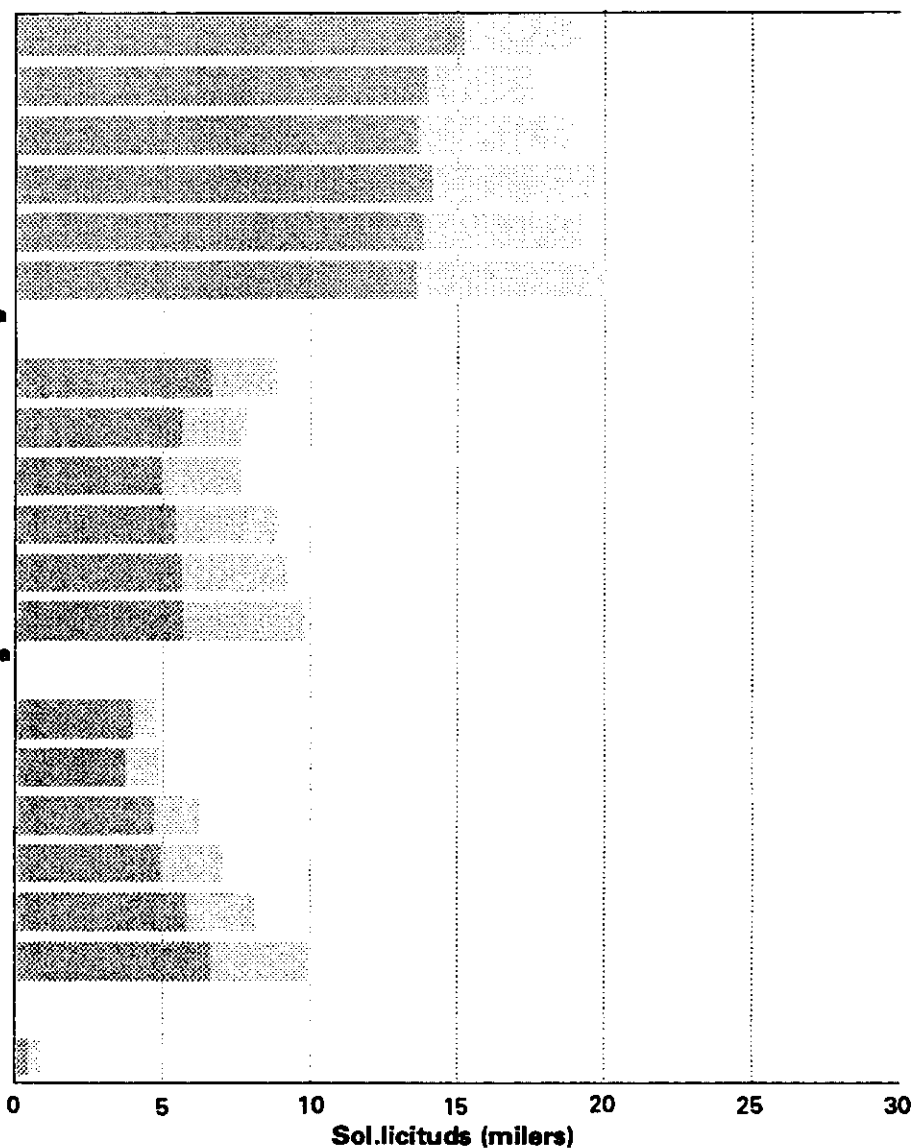
1988-1989

1989-1990

1990-1991

Universitat Pompeu Fabra

1990-1991

■ Places assignades
 ■ Demanda no satisfeta

Font: Departament d'Ensenyament.

Merçè i entre ambdues zones es repartirien les residències estudiantils, els apartaments per a professors estrangers i els instituts universitaris.

La Universitat de Barcelona preveu esponjar el seu campus de Pedralbes a dues zones: al centre de Barcelona, a l'entorn del complex de la casa de la Caritat, s'ubicarà la nova facultat de Geografia i Història, amb una capacitat inicial de 7.000 alumnes; la zona de les Llars Mundet, a la Vall d'Hebró, permetrà la instal·lació de les facultats de ciències de l'educació i psicologia, amb uns 10.000 alumnes; la facultat de filosofia es traslladarà al carrer d'Aribau, de tal manera que el campus de Pedralbes quedarà especialitzat en titulacions de ciències i tota la Universitat Politècnica.

Finalment, la universitat Autònoma de Barcelona està ampliant el seu campus per convertir-lo en una ciutat universitària: residències per a alumnes, polisportius, centres comercials, habitatges per a estudiants; això anirà acompanyat per la perllongació de la via del tren, que evitarà el transbord a l'estació de Bellaterra de la línia dels Ferrocarrils de la Generalitat.

3. La sanitat i la llei d'ordenació sanitària de 1990

3.1. L'organització dels serveis sanitaris

La Llei d'ordenació sanitària (15/1990, de 9 de juliol) preveu la creació del Servei Català de la Salut, el qual serà l'encarregat d'ordenar, planificar i programar d'acord amb les directrius establertes en el Pla de salut de Catalunya, tots els aspectes relacionats amb la sanitat pública de Catalunya.

El Servei Català de Salut s'organitza territorialment en tres nivells:

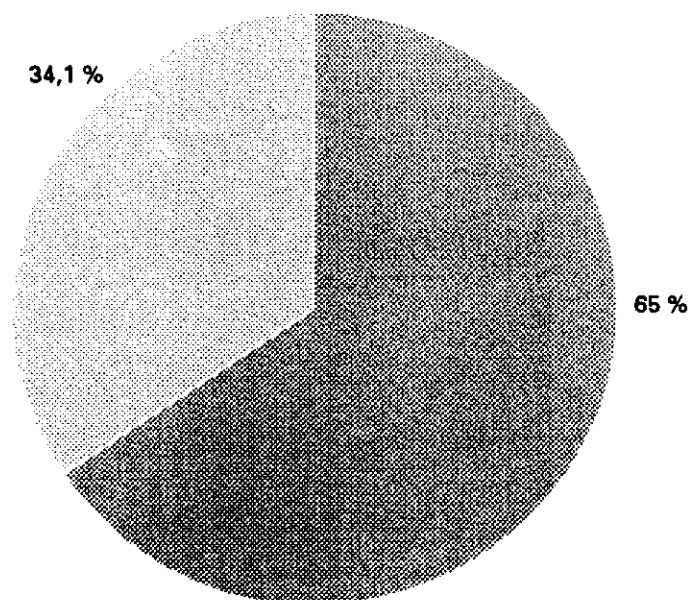
Nivell superior o regió sanitària: El Servei Català de la Salut ha establert vuit àmbits d'aquesta categoria. Els serveis sanitaris que s'han de prestar en aquest nivell són els d'atenció primària integral, els d'atenció especialitzada i hospitalària, a banda de l'existència de centres o serveis d'alt nivell d'especialització, de caràcter supraregional.

Les funcions encomanades a la regió sanitària són de gestió i administració de centres i serveis integrats al Servei Català de la Salut, com també la planificació, programació i avaluació sanitària, entre altres.

Nivell intermedi o sector sanitari: El sector sanitari és format per un conjunt d'àrees bàsiques de salut. L'activitat assistencial prevista en aquest nivell vol coordinar, a més de l'atenció primària, les especialitats mèdiques considerades de suport i referència, que es localitzaran en el que es designi com a centre d'assistència primària del sector, juntament amb el servei hospitalari. En aquest nivell, s'assignarà un hospital de referència de la Xarxa Hospitalària d'Utilització Pública. Aquest tipus d'hospital es caracteritza per poder resoldre la pràctica totalitat de problemes de salut, i l'objectiu és donar un servei assistencial corresponent a l'especialitat de què es tracti, bé mitjançant les consultes externes bé mitjançant el CAP.

El nivell bàsic del sistema està constituït per demarcacions territorials nomenades àrees bàsiques de salut: és el nivell més pròxim a l'usuari i vol assegurar l'atenció primària a tota la població mitjançant els serveis i activitats desenvolupats per un equip de professionals sanitaris i no sanitaris, l'Equip d'Atenció Primària. Per assolir aquest objectiu s'ha dividit el territori de Catalunya en 335 àrees bàsiques, les quals es troben integrades en les regions sanitàries abans esmentades. Aquest nivell té com a funció la coordinació i provisió de tots els serveis sanitaris i socio-sanitaris d'atenció primària de titularitat pública o privada.

La titularitat dels centres d'assistència primària, 1989

Concertat
Servei Català de la Salut

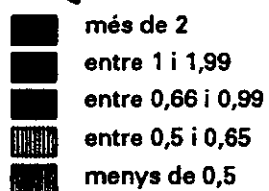
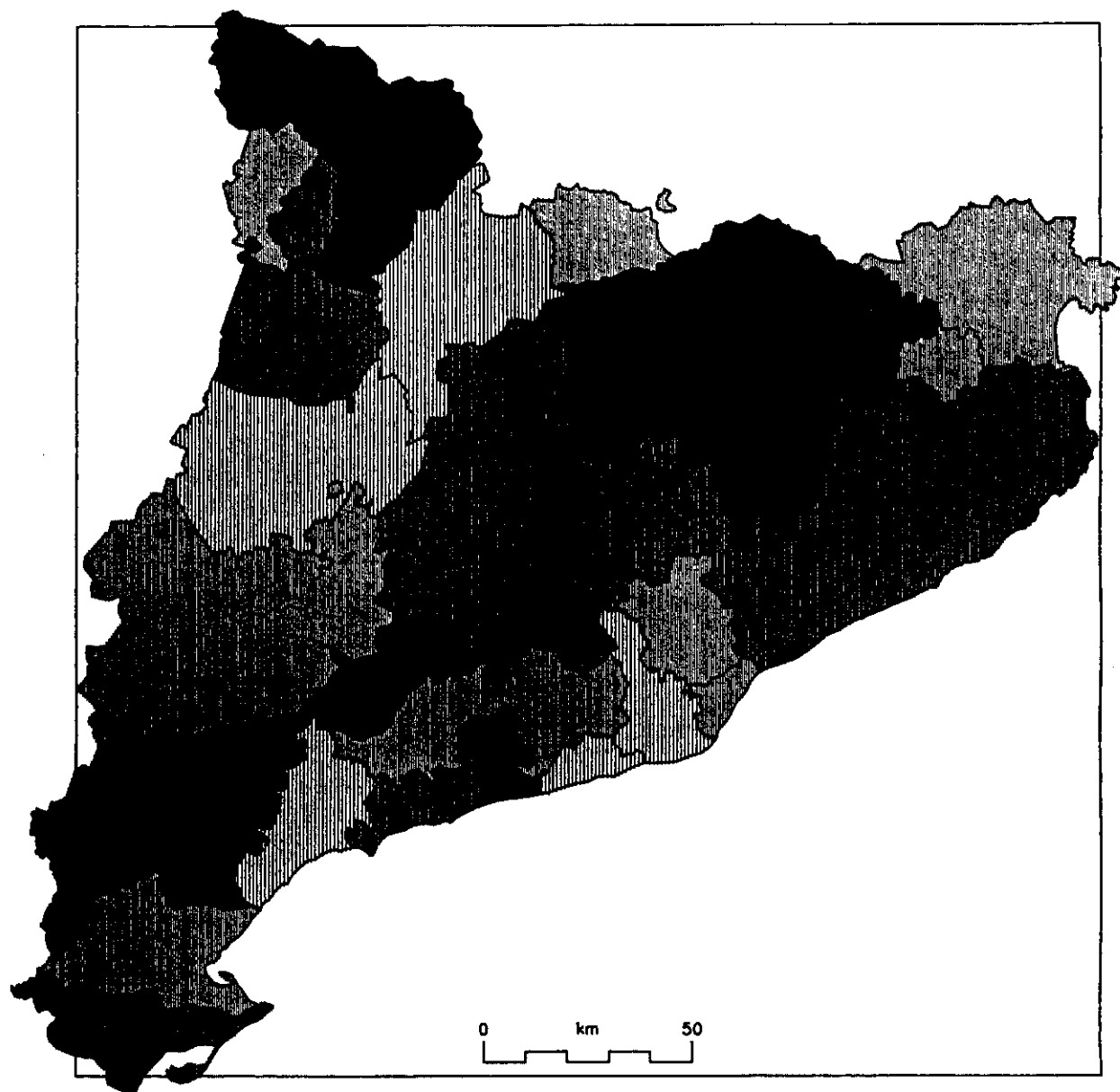
Font: Departament de Sanitat i Seguretat Social.

Els Centres d'Assistència Primària

Taxa per 10.000 habitants

Mitjana de Catalunya: 0,51

Font: Departament de Sanitat i Seguretat Social.

Les àrees bàsiques de salut es delimiten en funció d'uns llindars de població i oscil·len entre els 5.000 i els 25.000 habitants, tot i que en el medi urbà poden sobrepassar els límits esmentats fins a un màxim de 40.000 habitants i en el cas contrari, en el medi rural, es podran definir per sota del llindar mínim, sobretot quan no hi ha una forta concentració de població. Una altra premissa que influeix en la seva delimitació és que cap punt de l'àrea quedi a més de 30 minuts de desplaçament fins al centre sanitari assignat.

Distribució de les àrees bàsiques de salut segons nombre d'habitants

Regions sanitàries	Menys de 5.000	De 5.001 a 10.000	De 10.001 a 15.000	De 15.001 a 20.000	De 20.001 a 25.000	De 25.001 a 30.000	Més de 30.000	Total
Lleida	4	11	6	8	1	1	-	31
Tarragona	3	8	8	11	2	-	-	32
Tortosa	-	3	1	2	1	1	-	8
Girona	2	17	1	5	7	2	1	35
Costa de Ponent	-	4	11	16	17	6	3	57
Barcelonès N. i Maresme	-	2	12	16	4	4	-	38
Centre	1	15	11	14	10	10	5	66
Barcelona ciutat	-	1	1	18	18	12	18	68
Total Catalunya	10	61	51	90	60	36	27	335

Font: Servei Català de la Salut, «Ordenació del territori de Catalunya en àrees bàsiques de salut», 1991.

3.2. Tipus d'assistència sanitària

L'atenció primària de Salut; primer graó d'accés del ciutadà a l'assistència sanitària que integra l'atenció preventiva, curativa, rehabilitadora i la promoció de salut de la comunitat.

El centre d'assistència primària (CAP) és l'estructura física i funcional que permet donar una correcta atenció primària a la població. Cada àrea bàsica de salut tindrà un CAP, tot i que en el medi rural, en aquells municipis que no gaudeixin d'un CAP, l'equip d'atenció primària de salut presta els seus serveis a la població compresa en l'àrea bàsica de salut i està format per metges generals, pediatres, odontòlegs, personal d'infermeria, assistents socials, i pel personal no sanitari necessari per al seu funcionament.

En el segon nivell d'ordenació sanitària, el sector, s'integren, les especialitats mèdiques de suport i de referència, que es localitzen en el CAP del sector i donen servei a les àrees bàsiques de salut que el formen.

L'any 1991 hi havia a Catalunya 459 centres autoritzats prestant serveis d'assistència primària. Aquests centres es refereixen a les dues modalitats que presten aquest tipus de servei a la població: els CAP i els consultoris locals. Del conjunt d'ambdós es pot dir que 213 són centres propis del Servei Català de la Salut, mentre que 69 són centres concertats amb personal propi i 177 consultoris municipals no concertats.

A banda d'aquests centres n'hi ha d'altres destinats a planificació familiar, salut mental, reconeixements mèdics a conductors o de diagnòstic i tractament, que completen la xifra de 1809 el maig de 1990, segons les dades de l'Anuari Estadístic de Catalunya del mateix any.

La relació entre Centres d'Assistència Primària i població permet establir el grau d'atenció per 10.000 habitants. La mitjana de Catalunya és de 0,51 per 10.000 habitants. L'any 1989 són poques les comarques que es troben per sota d'aquesta mitjana: l'Alt Camp, l'Alt Empordà, l'Alt Penedès, el Baix Ebre, el Barcelonès, les Garrigues, el Pla d'Urgell, el Pla de l'Estany, el Segrià, l'Urgell i el Vallès Occidental. Amb una ullada, es pot observar que o són comarques amb un fort component agrari, situades sobretot a la Catalunya interior, o de recent formació, o d'altres molt poblades, que tendeixen a anar superant una mancança de serveis sanitaris acumulada des dels anys quaranta.

3.2.1. L'assistència hospitalària o d'atenció especialitzada

S'entén com a assistència hospitalària el conjunt d'atencions assistencials mèdiques i d'infermeria que es presta mitjançant l'assistència de tipus ambulatori especialitzat i/o l'ingrés en el centre per atenció continuada.

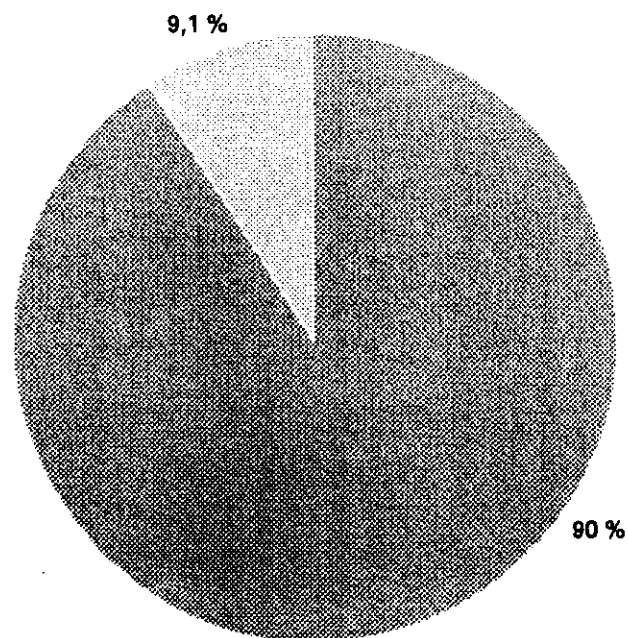
Els centres d'aguts són aquells que presten atenció ambulatoria especialitzada i en els que l'ingrés del pacient que ho requereix es perllonga per un període curt de temps (mitjana per sota de 10 dies).

També hi ha els centres socio-sanitaris, destinats a l'atenció de malalts geriàtrics, crònics i terminals.

El ratio de llits per 1.000 habitants s'ha anat corregint per tal d'eliminar les diferències entre les comarques i compensar la forta concentració de recursos hospitalaris en les antigues capitals de província.

S'estan construint o estan en fase de projecte nous hospitals a l'Alt Penedès, Maresme, la Selva, comarques que són deficitàries en serveis.

Distribució dels llits de malalts aguts i crònics, 1989

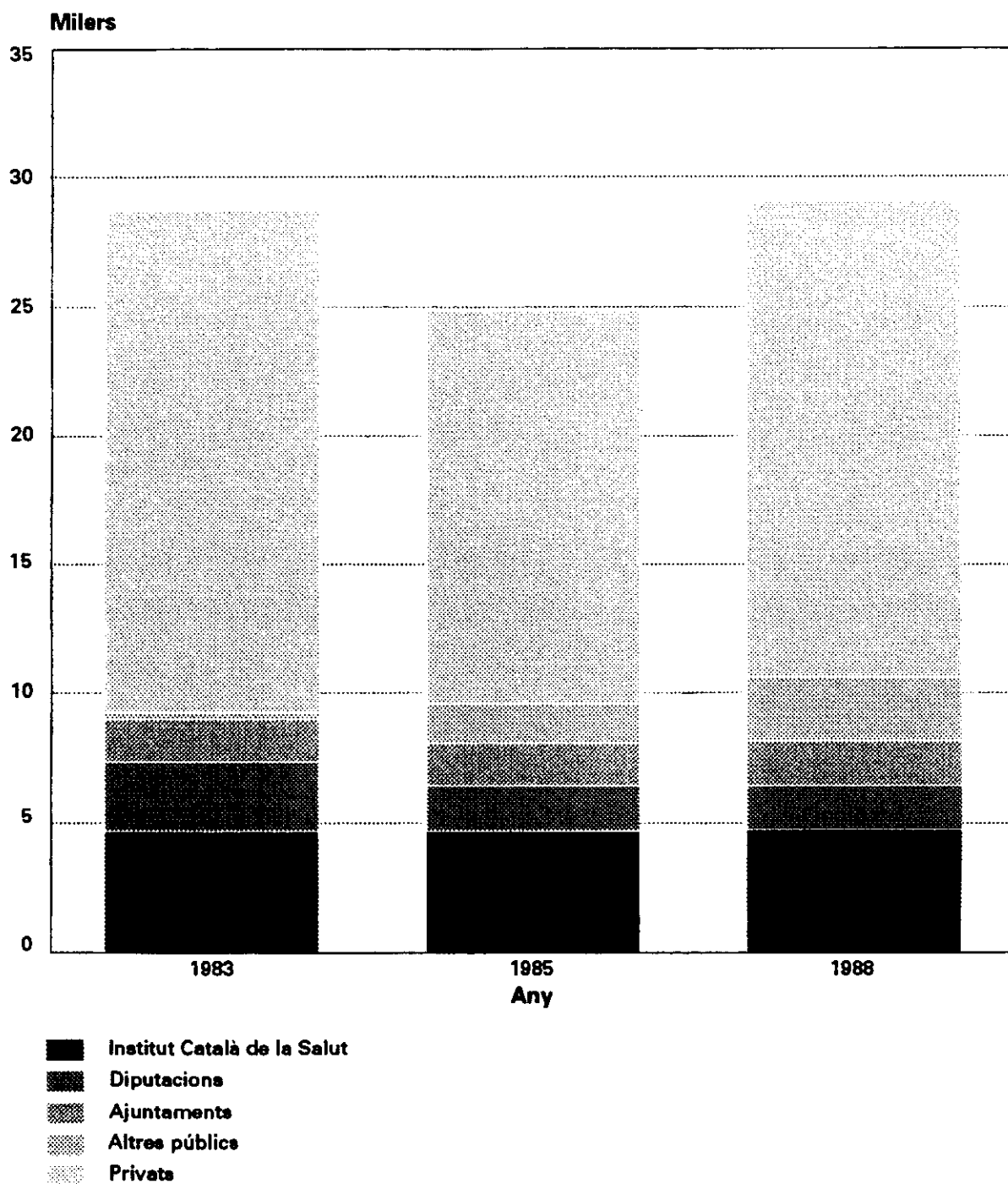

 Llits de malalts crònics
 Llits de malalts aguts

Font: Departament de Sanitat i Seguretat Social.

Nombre de llits segons la seva titularitat, 1983-88

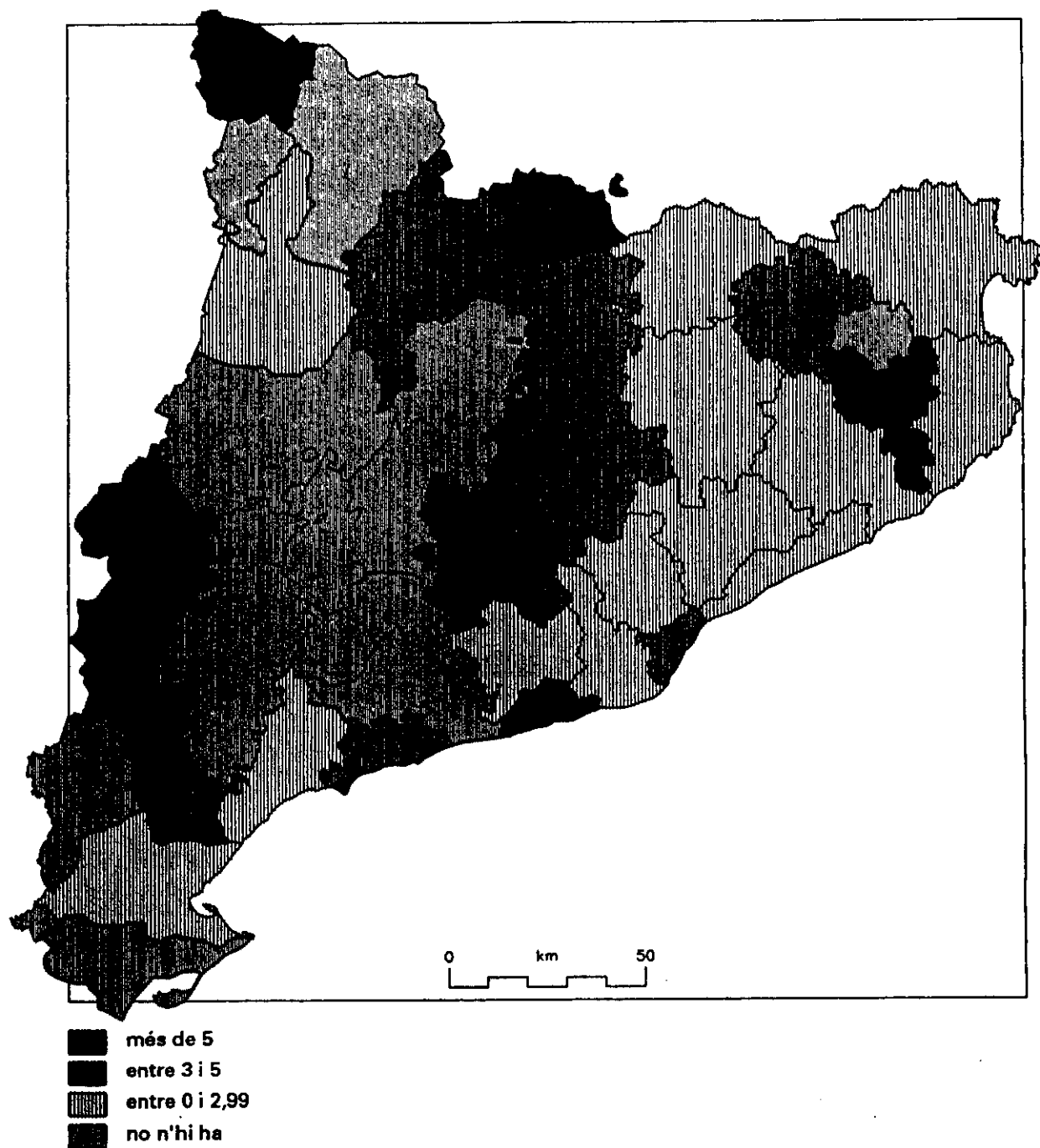
Font: "Anuari estadístic de Catalunya", anys respectius.

La Xarxa Hospitalària d'Utilització Pública

Liuts per 1.000 habitants

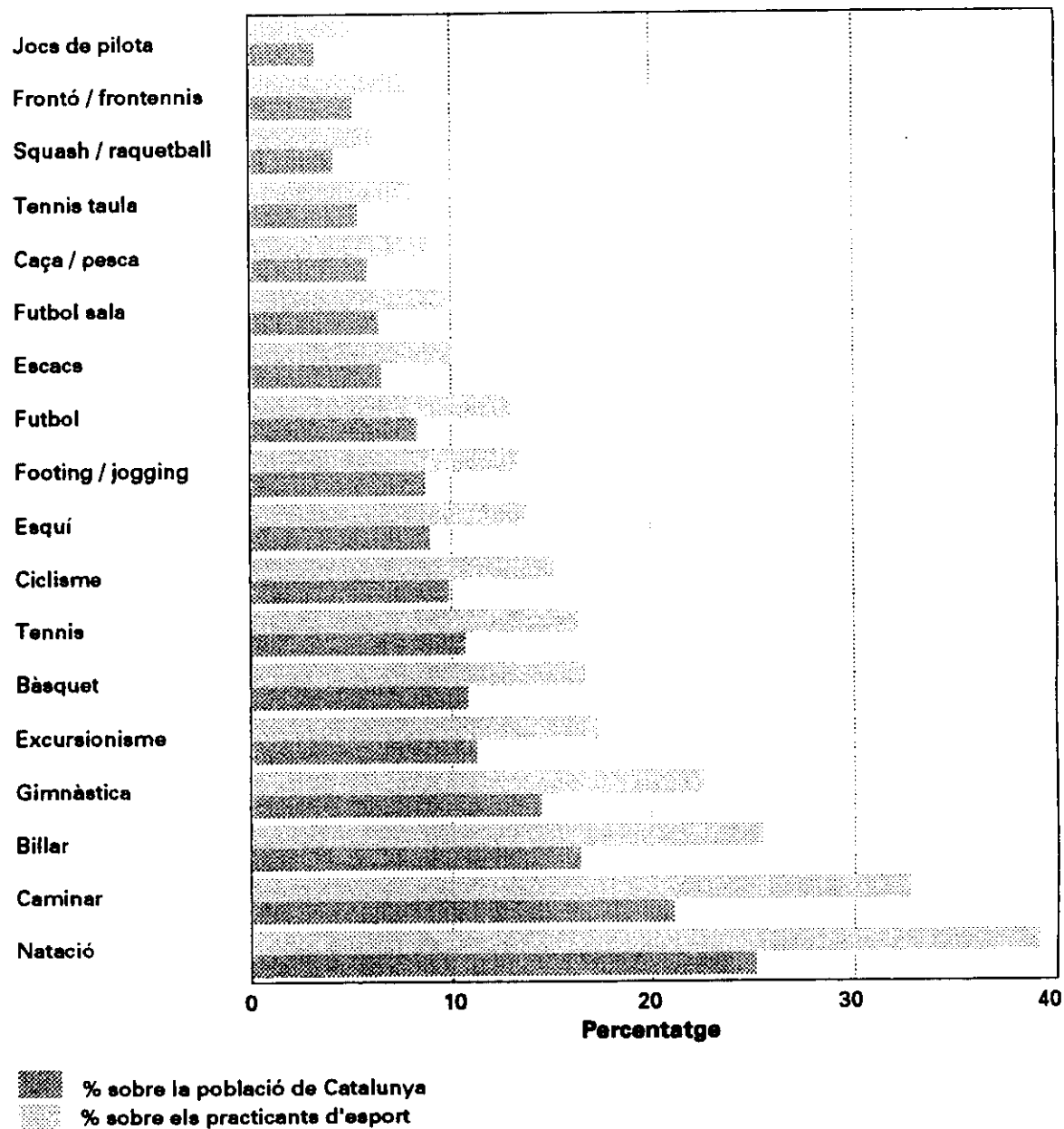
Mitjana de Catalunya: 2,87

Font: Departament de Sanitat i Seguretat Social.

Disciplines esportives més practicades a Catalunya

Disciplines

Font: "Anàlisi dels hàbits esportius a Catalunya", juliol 1989.

Amb la creació de la XHUP i l'aplicació del Pla de reordenació hospitalària es va aconseguir equilibrar el conjunt hospitalari, amb la construcció i potenciació dels hospitals comarcals, aprofitant tots els recursos existents, apropant l'atenció a l'usuari i millorant l'accessibilitat al sistema sanitari. La política hospitalària es caracteritza per la construcció, renovació i millora dels hospitals comarcals, per la preparació de plans sectorials i per la constitució de consorcis hospitalaris.

L'any 1991 la XHUP està formada per 69 centres que disposen de 17.003 llits que situa el nombre de llits d'utilització pública per mil habitants en un rati de 2,81.

La distribució geogràfica per regions sanitàries s'exposa en el quadre següent:

Nombre de llits per Regió Sanitària

Regió	Llits d'aguts	Llits socio-sanitaris
Lleida	889	85
Tarragona	1.106	196
Tortosa	185	160
Girona	1.172	302
Costa de Ponent	2.542	871
Barcelonès nord i Maresme	1.411	458
Del Centre	3.296	633
Barcelona ciutat	6.432	1.323
Catalunya	17.033	4.028

Font: Servei Català de la Salut, 1992.

El Servei Català de la Salut serà qui, per mitjà del Pla de salut de Catalunya, assignarà a cada nivell sanitari el centre i els establiments inclosos a la XHUP que li corresponguin, i determinarà el seu àmbit d'influència específic, que tant podrà abastar una o més regions o sectors sanitaris.

4. Els equipaments esportius

L'activitat esportiva a Catalunya presenta una sèrie de trets característics que la diferencien en alguns casos dels hàbits esportius dels ciutadans de la resta de l'Estat. El nivell d'activitat esportiva mesurat segons la pràctica d'un esport ronda el 60% de la població de Catalunya, tot i que només en un 35% aquesta pràctica és habitual, percentatge que s'incrementa a la ciutat de Barcelona, on se n'assoleix el 50%.

D'entre el grup d'esportistes habituals, la freqüència amb què es dedica a l'esport oscil·la al voltant d'un cop per setmana. La pràctica gira al voltant del que es poden denominar «activitats de caire recreatiu de manteniment»: la natació (40%), el caminar (32,7%), el billar (25,5%) i la gimnàstica de manteniment (22,5). Segueixen en importància els practicants de disciplines recreatives a l'aire lliure: excursionisme (17,4%), esquí (13,8%), ciclisme recreatiu (15,2%), curses de manteniment (jogging, 13,4) i d'equip (bàsquet, futbol i futbol sala). Les úniques disciplines que comparativament es practiquen més a Catalunya són la gimnàstica de manteniment, l'esquí i el muntanyisme. Per a la resta d'activitats, el nombre de practicants a Catalunya és inferior respecte a l'Estat espanyol, el que vol dir que la pràctica esportiva total es troba molt repartida entre les diferents modalitats d'esport.

La pràctica de l'esport es realitza a Catalunya emmarcada en una associació o club esportiu, ja que un 22% de les persones consultades és afiliat a una entitat esportiva o adscrita a un gimnàs. Finalment, cal destacar que la proporció de practicants d'esport és lleugerament més alta a les grans ciutats (prop del 70% a Barcelona, Badalona o l'Hospitalet) respecte de les ciutats intermèdies o dels municipis petits (només el 52% de la població).

L'any 1988 la Llei de l'Esport defineix les principals característiques de la política esportiva de la Generalitat. L'objectiu fonamental d'aquesta és garantir als ciutadans la possibilitat d'accedir i practicar l'esport de manera àmplia i en tota l'extensió del territori.

Un dels objectius que es marca la Llei és planificar i programar una xarxa equilibrada d'instal·lacions esportives amb els equipaments necessaris arreu del territori català. D'altra banda, es tracta de recollir tota mena d'iniciatives que permetin millorar la utilització òptima de les instal·lacions, els equips i els materials destinats a la pràctica esportiva.

L'esdeveniment que ha creat i modernitzat una bona part de la infraestructura d'equipaments esportius a Catalunya ha estat, sens dubte, la celebració dels

Jocs Olímpics de Barcelona. S'ha de recordar que, amb aquest objectiu, en els quatre anys d'ençà de la denominació olímpica de Barcelona, s'han fet fortes inversions en infraestructura esportiva, no només a Barcelona amb la construcció de l'anella olímpica de Montjuïc i la resta d'àrees olímpiques sinó també amb les obres realitzades a les 11 subseus olímpiques, (el pavelló de bàsquet a Badalona, el d'handbol a Granollers, l'estadi d'hoquei-gespa a Terrassa, per exemple).

La Direcció General de l'Esport és l'encarregada d'elaborar el Pla director d'instal·lacions i equipaments esportius de Catalunya que, a banda de la localització de les diferents instal·lacions esportives, també ha de recollir les diferents tipologies tècnico-esportives. La relació d'equipaments esportius s'ha obtingut del Cens d'instal·lacions esportives del Consejo Superior de Deportes, en un treball exhaustiu de la Direcció General de l'Esport.

En primer lloc s'ha de distingir que aquest Cens fa referència a la instal·lació esportiva convencional d'ús col·lectiu, és a dir a aquell edifici construït específicament i destinat permanentment a la pràctica d'activitats esportives. A cada instal·lació esportiva hi poden haver un o més espais esportius, situats en un recinte comú i amb una homogeneïtat en la seva gestió.

4.1. La classificació dels espais esportius

Els espais esportius es classifiquen en: no regulats, singulars (velòdrom, pista de gel, pista hípica, d'esquí o golf per exemple) i convencionals: pistes petites (polisportives, tennis, frontó); camps grans (futbol, atletisme, camps grans) piscines a l'aire lliure, piscines cobertes i pavellons i sales.

Els espais esportius a Catalunya. 1990

	Nombre	Espais/10.000 h.
Espais esportius convencionals	18.780	31,4
Espais singulars	3.890	6,5
Total	22.670	37,9

Font: Anuari Estadístic de Catalunya 1990.

4.2. Els espais esportius convencionals

Si ens referim als equipaments esportius convencionals, els més comuns són les pistes polisportives (19%), les de tennis (17,0%) i les piscines a l'aire lliure

(14%). En canvi, les que pràcticament tenen una representació molt baixa són les pistes d'atletisme (0,4%) i les piscines cobertes (1%).

Pel que respecta a la propietat de les instal·lacions esportives es destaquen com a propietaris les entitats privades (47,3%) i les entitats públiques (39,3%), sobretot els ajuntaments (33,4%). Per contra, la gestió es distribueix més equilibradament entre els diferents agents: les entitats públiques gestionen el 31,9%, els clubs un 24% i les entitats privades un 43,9%. Tant en el cas públic com en el privat s'han de destacar com a gestor molt representatiu les instal·lacions associades a centres d'ensenyament.

D'entre els agents públics, les escoles gestionen majoritàriament les pistes petites (20,6%) i els pavellons i sales (19,3%). Els ajuntaments destaquen per la seva gestió sobre els camps grans (38,6%), les piscines a l'aire lliure (17,6%) i les cobertes (28,5%). Els clubs gestionen majoritàriament els grups de pistes petites (28,5%), els camps grans (44,0%) i les piscines cobertes (33,1%). Les escoles privades predominen en la gestió de pistes petites (12,2%) i pavellons (16%), mentre que els gestors associats a complexos residencials i turístics dominen àmpliament les piscines i les pistes petites.

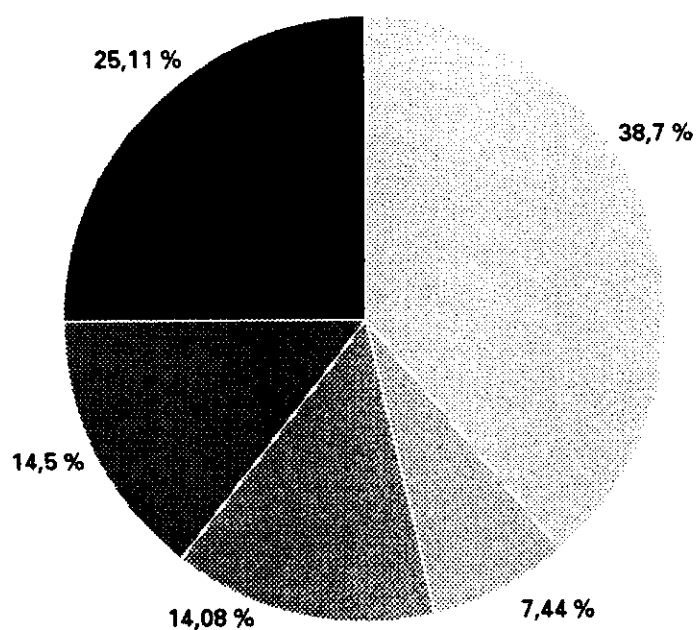
4.2.1. Els espais esportius per segments de població

Si fem una relació d'equipaments esportius associats a municipis compresos en diferents segments de població, una primera apreciació és que els municipis compresos entre 0 i 25.000 habitants concentren un bon nivell de dotació esportiva. El segment comprès entre 25.000 i 100.000 habitants tenen una dotació equilibrada en funció de la seva representació sobre el conjunt de la població. Finalment, els de més de 100.000 habitants tenen una dotació baixa respecte a la representació del seu pes poblacional a Catalunya.

Una breu anàlisi dels tipus d'espais esportius ens permet constatar que la tipologia més estesa i comuna en tots els segments de població la constitueixen els equipaments convencionals (més del 50%) i, dins d'aquests, els que predominen més són les pistes petites (al voltant del 50%), les piscines a l'aire lliure (18,3%) i els pavellons i sales (al voltant del 25%).

Tot i així, s'ha de destacar que aquesta relació només posa de manifest la constància de l'existència d'un equipament esportiu que aconsegueix uns mínims. Si bé la valoració numèrica ens permetria ser força optimistes, no s'ha d'oblidar ni la seva qualitat com a instal·lació ni l'aprofitament real i anual que se'n realitza.

Els equipaments esportius convencionals

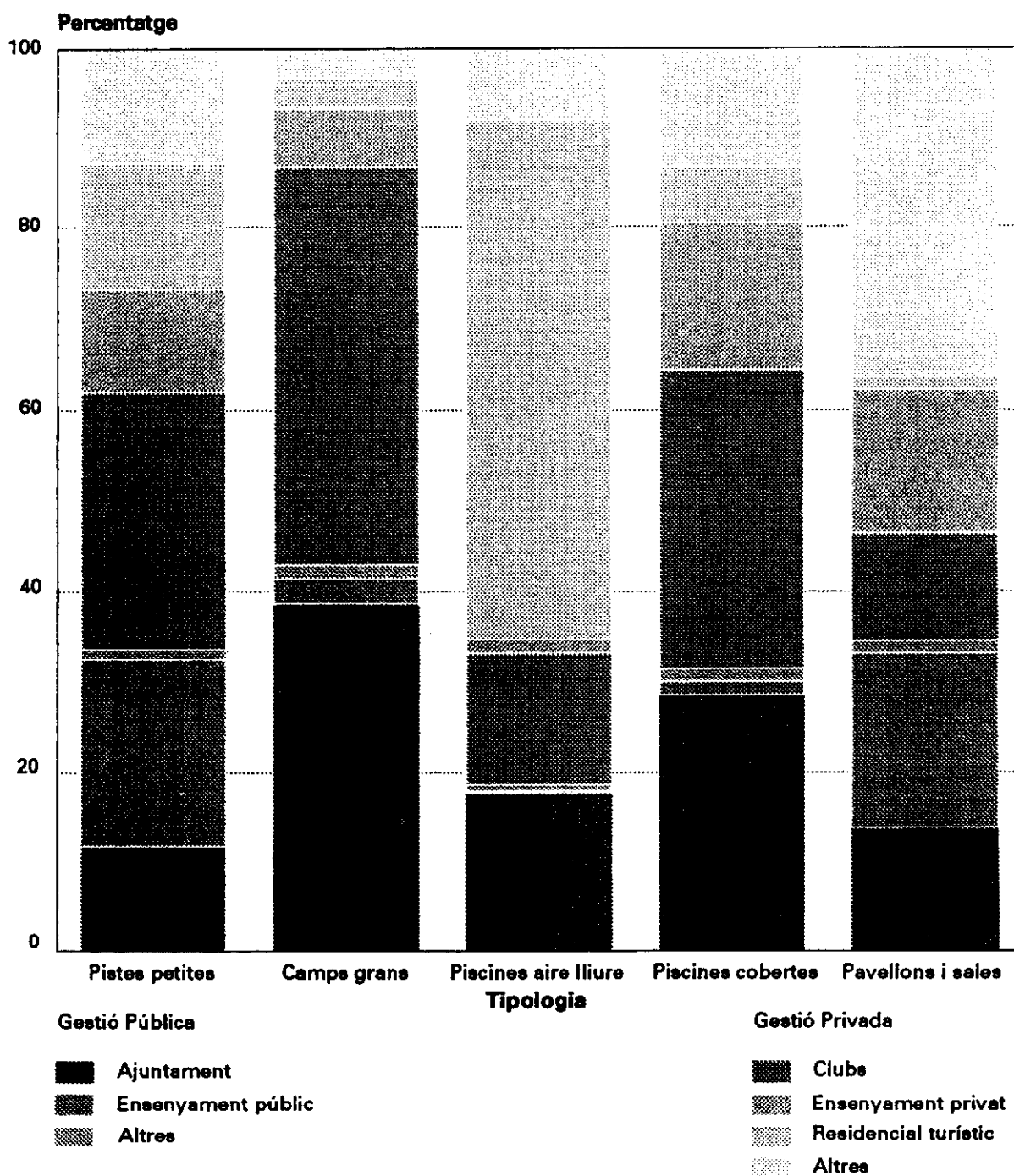

- Pistes petites
- Camps grans
- Piscines aire lliure
- Sales
- Altres

Font: Direcció General de l'Esport , 1990.

Relació entre la gestió i tipus d'equipament convencional

Font: Direcció General de l'Esport, 1990.

4.2.2. L'equipament esportiu a les comarques

En general es pot dir que es repeteix la tònica detectada en tots els tipus d'equipament i que s'intueix en els resultats que s'obtenen en la població agrupada per segments: aquelles comarques que són molt poblades (per exemple, el Vallès Occidental o el Barcelonès) o tenen nuclis de població grans (el Gironès o el Segrià) tendeixen a estar subequipades en el conjunt d'espais esportius. La resta de comarques passa d'índexs inferiors a superiors a mesura que la població disminueix, amb uns màxims a la Cerdanya, el Baix Empordà o l'Alta Ribagorça.

D'equipaments esportius convencionals les tres comarques pitjor equipades són el Barcelonès, el Vallès Occidental i el Montsià, mentre que d'equipaments singulars es destaquen fortament les tres comarques amb forta concentració de pistes d'esquí i camps de golf: la Cerdanya i el Ripollès.

4.3. Els espais esportius singulars

Pel que respecta als espais esportius singulars, l'any 1990 a Catalunya hi havia 12 estacions d'esquí alpí que sumaven conjuntament una àrea esquiable de 588 km². i 12 àrees d'esquí nòrdic de 112 km, amb una capacitat global de 88.246 esquiadors l'hora. Aquestes estacions se situen majoritàriament a les comarques pirinenques, des del Ripollès a la Val d'Aran.

Un altre tipus d'equipament esportiu singular el constitueixen els camps de golf, 14 existents, 8 en construcció i 32 en tràmit o projecte, la qual cosa representarà a finals de 1992 una extensió de 17 km². Actualment, sis dels camps de golf que són en funcionament es troben ubicats a les comarques gironines, que a la llarga s'espera que esdevinguin una de les primeres àrees especialitzades en aquest tipus d'equipament esportiu; a les comarques de Tarragona en funcionen 3 i a les de Barcelona, 7. Quant als 25 projectes de camp de golf, set es construiran a les comarques gironines, 11 a les de Barcelona, 3 a les de Tarragona i 4 a les de Lleida. Es de destacar el projecte de golf públic que s'està desenvolupant al municipi de Rubí i l'obertura del qual es preveu per a l'any 1993.

Es pot observar com part dels camps de golf en projecte completaran la xarxa dels existents a les comarques de muntanya (Val d'Aran, Alt Urgell, Solsonès i Cerdanya) que complementaran l'oferta turística a l'estiu, mentre que a l'hivern constitueixen un bon centre d'atracció amb les estacions d'esquí. A la zona de Tarragona, els camps de golf es concentren fonamentalment al

voltant de la capital i als municipis de la zona costanera, igual que a Girona. Aquesta extensió cap a les comarques esmentades és deguda a la forta saturació existent als camps de la zona metropolitana.

Quant a ports esportius, l'oferta actual és de 39 ports, que representen un total de 20.420 amarratges. Una de les polítiques de foment de l'esport nàutic és orientada a assolir els 30.000 amarratges l'any 2000, la qual cosa suposa gairebé augmentar un 50% el nombre d'amarratges existents. Els nous projectes i ampliacions se situen en 14 municipis de la costa catalana (Portbou, Begur, Torredembarra i Roda de Barà, serien exemples de nova construcció) mentre que Roses, Sant Feliu de Guíxols, Blanes, Arenys de Mar, Vilanova i la Geltrú i Cambrils serien exemples d'ampliació.

Actualment els municipis costaners de la Costa Brava concentren bona part del nombre d'amarratges de la costa, seguits del Garraf i la Costa Daurada. La Costa Brava en els deu darrers anys ha perdut uns punts, encara que continua essent la zona turística de més demanda en places d'amarratges.

Nombre d'amarratges. 1982/1992

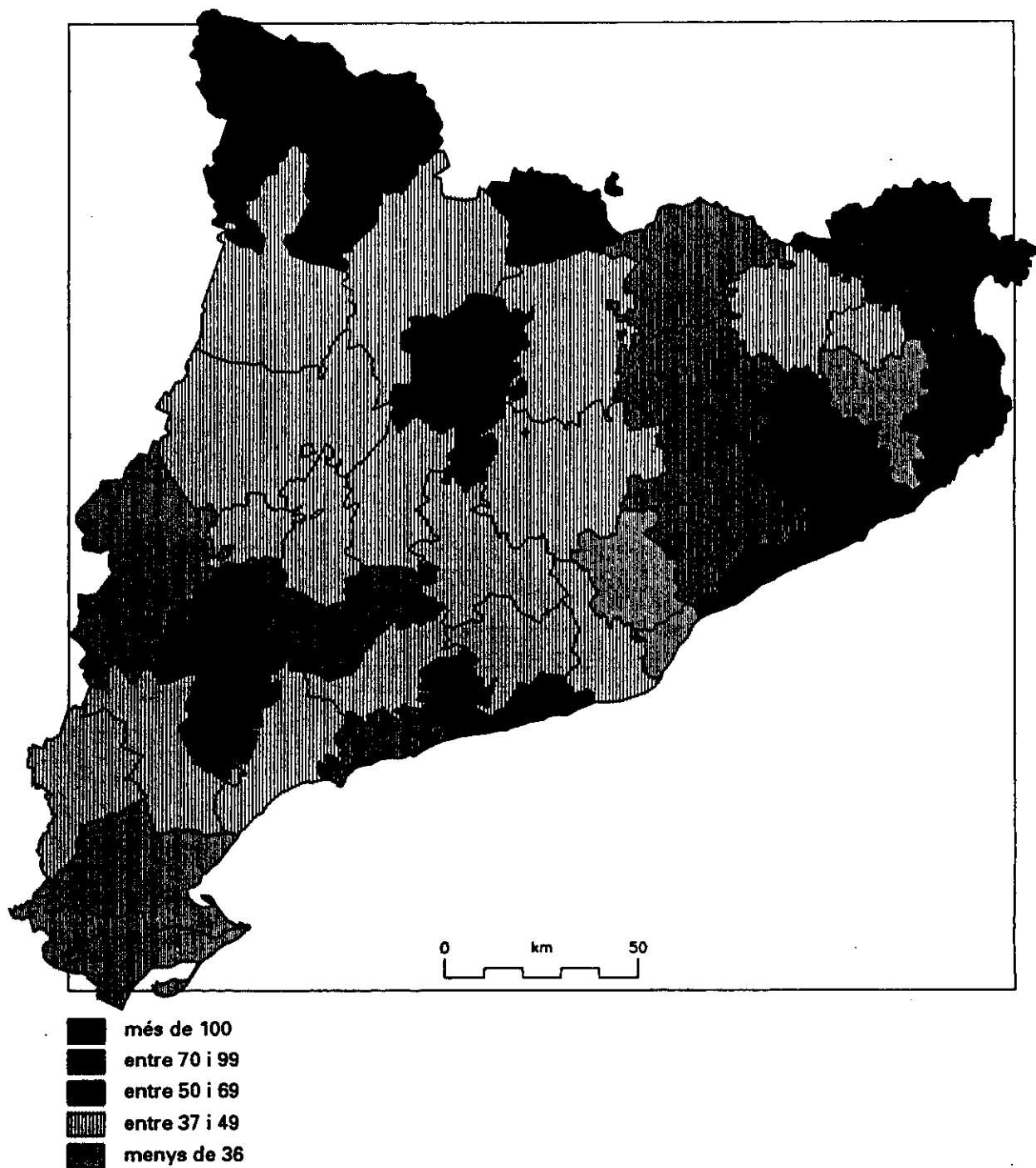
	1982		1992	
	Places	%	Places	%
Costa Brava	6.188	57	9.279	46
Maresme	1.527	14	2.950	14
Garraf	1.358	13	4.327	21
Costa Daurada	1.758	16	3.873	19
Total Catalunya	10.831	100	20.429	100

Font: Direcció General de Ports i Costes.

La millora de les infraestructures esportives repercuteixen molt positivament en l'activitat econòmica de les comarques on es desenvolupen, a banda de suposar un atractiu turístic important (per exemple, les estacions d'esquí, els camps de golf o, darrerament, els esports d'aventura a la muntanya). La potenciació d'aquest tipus d'equipament singular suara descrit suposa una millora potencial en el tipus de turisme, ja que actua com a reclam per a atreure visitants d'alt poder adquisitiu.

Els equipaments esportius

Taxa per 10.000 habitants

Mitjana de Catalunya: 37,9

Font: Departament de la Presidència. DG de l'Esport.

5. Els equipaments i serveis socials

L'any 1985 s'aprova a Catalunya la Llei de serveis socials en la qual es defineixen els objectius que cal assolir en aquest tipus de servei.

Els serveis socials abasten el conjunt d'activitats organitzades que, mitjançant la intervenció de personal preparat i amb el suport d'equipaments i recursos adequats, s'orienten a promoure els mitjans per a prevenir la marginació, i també a promoure la prestació de suport personal, d'informació, d'atenció i d'ajut a tots els ciutadans i col·lectius, especialment a aquelles persones o a aquelles famílies que, per raó de dificultats de desenvolupament i d'integració en la societat, de manca d'autonomia personal, de disminucions físiques, psíquiques o sensorials, de problemes familiars o de marginació social, són creditors de l'esforç col·lectiu i solidari. Els dos grans tipus de serveis socials són:

1. Els serveis socials d'atenció primària, que es caracteritzen per la seva proximitat a l'usuari i al seu entorn familiar i social. Aquests serveis estan formats per equips bàsics i serveis d'atenció domiciliària.
2. Els serveis socials especialitzats, amb els equipaments corresponents, els quals constitueixen un nivell d'atenció específica adreçada al diagnòstic, tractament i suport de la rehabilitació de persones amb problemes d'integració social.

Els serveis socials especialitzats poden prestar serveis de suport comunitari, serveis de dia, serveis residencials o d'altres que siguin adients.

La tipologia que es desprèn de la combinació dels dos tipus bàsics de serveis i els requisits esmentats és la següent:

5.1. Serveis socials d'atenció primària i d'atenció domiciliària

Els serveis socials d'atenció primària són competència dels ajuntaments i de les comarques i tenen un àmbit territorial municipal o supramunicipal, llevat que afectin una gran ciutat on, llavors, l'àmbit d'actuació serà el barri o el districte. Els equips d'atenció social primària s'estructuren en UBASP-Unitats Bàsiques d'Atenció Social Primària-, es conformen per un assistent social, un educador i un treballador familiar, i realitzen les funcions que són pròpies de l'atenció social primària.

El servei d'atenció domiciliària és un tipus de servei social d'atenció primària que combina les tasques dels treballadors familiars de diferent qualificació, organitzades i supervisades per assistents socials, per ajudar i mantenir l'usuari en el seu medi comunitari.

5.2. Serveis socials especialitzats

5.2.1. Acolliment diürn

5.2.1.1. Establiments de serveis

Existeixen els següents tipus:

- Casals per a gent gran: centres d'acolliment i esbarjo amb serveis complementaris destinats a la població de més de 60 anys.
- Unitats de Tractament d'estimulació precoç: centres que realitzen un conjunt d'activitats adreçades als infants que presenten trastorns en el seu desenvolupament psicomotor de qualsevol etiologia per tal que rebin una formació que potenciï la seva capacitat de desenvolupament. Els serveis d'aquest centre són destinats a infants disminuïts o amb alt risc de ser-ho, menors de 4 anys.

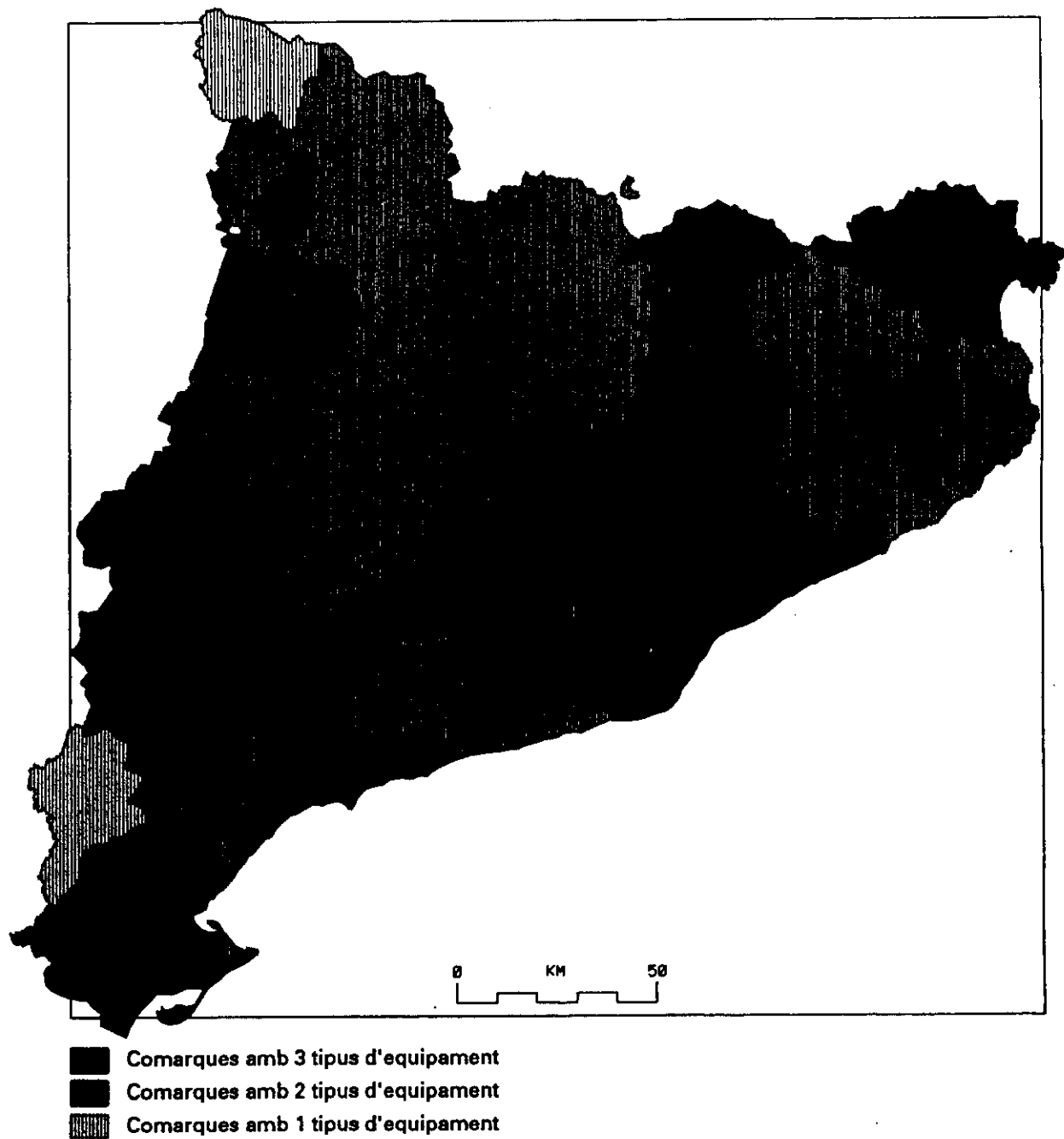
5.2.1.2. Establiments de dia

Existeixen els següents tipus:

- Centres d'atenció especialitzada per a disminuïts: centres adreçats a persones que per la profunditat de la seva disminució tenen una manca total d'independència personal i una necessitat de controls mèdics periòdics i d'atenció especial permanents que els impedeix l'ús de la xarxa general de centres per a disminuïts. Els serveis que ofereixen aquests centres és vetllar perquè els assistits adquireixin la màxima autonomia personal i social. Els destinataris són persones amb disminució psíquica profunda, gran invalidesa o afectades de pluridiscapacitats que limitin greument les seves capacitats i els impedeixin l'ús dels altres serveis.
- Centres ocupacionals per a persones disminuïdes: són serveis o establiments adreçats a persones disminuïdes, que tenen per objecte facilitar als seus destinataris serveis de terapia ocupacional per tal que puguin assolir la seva màxima integració social. Els serveis són destinats a persones en edat laboral

Distribució dels equipaments per a la gent gran

Casals, residències i centres de dia, 1991

Font: Departament de Benestar Social.

amb una minusvalidesa que els impedeix integrar-se de forma definitiva o temporal en una empresa o centre de treball.

- Centres de dia per a gent gran: centres que ofereixen el suport, el diagnòstic, el tractament integral, la rehabilitació i el seguiment a persones grans amb la problemàtica social i sanitària que fa que necessitin una atenció perllongada en el temps, amb la qual cosa permeten evitar o retardar el seu internament.

- Centres de reinserció social per a la infància i l'adolescència: establiments dedicats a la prevenció, l'atenció i el tractament social per tal d'afavorir i facilitar la integració d'infants i joves amb dificultats sòcio-familiars i psicosocials.

5.2.2. Acolliment residencial

5.2.2.1. Residències d'estada limitada

5.2.2.2. Residències

Existeixen els següents tipus:

- Llars-residència per a la infància i l'adolescència: donen acollida institucional als menors que es troben en tutela administrativa mentre no poden retornar amb la família o se'ls troba una família d'acollida.

- Llars residència per a persones disminuïdes: que tenen autonomia per a les activitats de la vida diària, però el fet de romandre a la llar ha esdevingut impossible o desaconsellable com a conseqüència de problemes derivats de la pròpia disminució, per manca de família o pel fet de no disposar de condicions sòcio-familiars i assistencials adequats.

- Residències per a persones disminuïdes: acullen aquelles persones greument afectades en la seva capacitat motriu i psíquica, que necessiten una atenció especial per a realitzar les activitats de la vida diària i requereixen prevenció i control mèdic i farmacològic.

- Llars residència per a gent gran: centres residencials per a persones de més de 60 anys que no disposen de condicions sòcio-familiars ni assistencials adequades i necessiten acolliment residencial.

Quadre Resum dels Equipaments i Serveis Socials a Catalunya el 1991

Equips d'atenció a la infància i adolescència	21
Equips d'orientació i valoració per a disminuïts	11

	Establiments	Places Residencials	Places Diürnes
Llars residència per a gent gran	694	26.121	178
Centres de dia per a gent gran	37	-	834
Casal per a gent gran	657	-	102.831
Centres Ocupacionals per a persones disminuïdes	130	-	5.588
Unitats de Tractament d'estimulació precoç	58	-	111
Residències per a disminuïts	40	1.836	-
Centres d'atenció especialitzada per a disminuïts	46	-	1.497
Llars residència per a disminuïts	82	1.386	-
Centres d'integració social d'infància i adolescència	166	150	5.617
Centres residencials d'acció educativa	139	2.798	176

Font: Departament de Benestar Social.

6. Els equipaments de Justícia

La complexitat progressiva de la societat actual no només ha generat millores en la qualitat de vida de la major part dels ciutadans sinó que també ha generat, en sentit negatiu, diversos problemes derivats de la desigualtat social i la marginació dels individus.

Progressivament la societat ha pres consciència d'aquest tipus de problemes i ha dissenyat un conjunt de serveis i equipaments que donin resposta a aquest problema social.

La relació d'equipaments que es presenten a continuació segueix els àmbits competencials sobre els quals la Generalitat de Catalunya té competències. Després d'una breu presentació de l'activitat que es desenvolupa, es relaciona el tipus d'equipaments necessari per al seu funcionament correcte.

6.1 Justícia juvenil

Les competències del Departament de Justícia en aquesta matèria les exerceix la Direcció General de Justícia Juvenil:

-L'observació i custòdia, si escau, dels menors posats a disposició dels jutjats de menors.

-L'execució de les mesures educatives que cal aplicar tant en medi obert com en el cas d'internament en centres, dictades pels jutges de menors.

Aquestes actuacions es poden dur a terme amb joves, fins els 18 anys, posats a disposició d'altres òrgans jurisdiccionals penals quan aquests ho recomanin.

L'observació consisteix en l'anàlisi de les circumstàncies personals i socials dels menors i, si s'escau, en l'estudi de la personalitat, per tal de fer el diagnòstic i l'avaluació de les seves necessitats educatives. Es pot realitzar en una primera aproximació diagnòstica, en medi obert o en centres d'observació.

L'atenció educativa en medi obert consisteix en una intervenció socio-educativa amb el menor en el seu medi familiar i social, combinant els elements de reforç i d'assistència educativa amb els elements de control formal característics de tota execució de mesura judicial.

En medi obert es realitzen les atencions educatives següents: la conciliació, la reparació, els serveis en benefici de la comunitat, la llibertat vigilada i

aquelles altres que es puguin establir per llei. Per a l'aplicació d'aquests programes hi ha una organització territorial d'equips delegats d'assistència al menor, segons la distribució que segueix:

Distribució territorial dels delegats d'assistència al menor

	Cap Zona	DAM
Barcelona:		
Barcelona Nord	1	5
Barcelona Sud	1	5
Baix Llobregat-Penedès	1	7
Vallès	1	6
Maresme	1	7
Girona	1	5
Lleida	1	5
Tarragona	1	7
Total	8	47

Font: Departament de Justícia

La mesura d'internament en centres té l'objectiu d'atendre el procés evolutiu del menor i es du a terme d'acord amb unes línies pedagògiques bàsiques recollides en un projecte marc establert per la Direcció General. Els centres poden disposar d'unitats d'atenció obertes o tancades i s'estructuren en fases progressives. La distribució territorial dels centres amb què es compta Catalunya consta al quadre següent:

Distribució territorial dels centres de menors

Comarca	Centres	Places
Alt Penedès	1	14
Baix Ebre	1	10
Barcelonès	1	60
Gironès	1	41
Segrià	1	27
Vallès Occidental	2	53
Vallès Oriental	2	50
Total	9	255

Font: Departament de Justícia

La Direcció General de Justícia Juvenil disposa, en cada província, d'equips tècnics d'atenció immediata que tenen assignades les funcions d'assessorament immediat al jutge, el treball d'orientació al menor, l'atenció a la víctima i la pre-selecció del casos susceptibles de conciliació i reparació a la víctima.

La Direcció General de Justícia Juvenil també té competències per a donar suport als processos de reinserció en els quals puguin trobar-se els menors un cop hagin complert la resolució o la mesura judicial corresponent, i per a donar suport a programes adreçats a prevenir les conductes delictives de la població infantil i juvenil.

La Direcció General de Justícia Juvenil també té la competència que per Llei Orgànica 4/92, de 5 de juny, sobre reforma de la llei reguladora sobre la competència i procediment dels jutjats de menors, se li atorga. També té competència sobre els menors que es puguin atendre en aplicació de l'article 65 del Codi Penal (majors de 16 anys i menors de 18).

6.2 Serveis penitenciaris i de rehabilitació

El Departament de Justícia exerceix les competències referides a qüestions penitenciàries mitjançant la Direcció General de Serveis Penitenciaris i de Rehabilitació i comprèn la direcció, l'organització i la inspecció de les institucions penitenciàries. La distribució territorial dels centres penitenciaris és la següent:

Serveis Penitenciaris i de Rehabilitació

Comarca	Centres	Capacitat	Personal
Alt Empordà	1	105	119
Barcelonès	4	1.708	836
Baix Llobregat	1	1.030	434
Gironès	1	165	110
Segrià	2	812	409
Tarragonès	1	228	142
Vallès Oriental	2	800	459
Total	12	4.848	2.509

Font: Departament de Justícia

6.3 Relacions amb l'Administració de Justícia

Les competències relacionades amb l'administració de justícia s'exerceixen per mitjà de la Direcció General de Relacions amb l'Administració de Justícia. Aquestes competències són:

-La provisió dels mitjans materials i econòmics per al funcionament de l'administració de Justícia de Catalunya que han estat transferits a la Generalitat.

-La promoció i impuls de la Normalització Lingüística en els àmbits judicials, així com el desenvolupament de tots els programes que tinguin per objecte millorar el tracte i les relacions entre els ciutadans i l'Administració de Justícia.

-L'elaboració dels estudis i treballs necessaris per a potenciar l'optimització dels recursos que s'assignen a la justícia a Catalunya i per a promoure la seva modernització integral.

6.4 Dret i Entitats Jurídiques

El Departament de Justícia desenvolupa les següents competències mitjançant la Direcció General de Dret i Entitats Jurídiques:

-La preparació dels nomenaments de registradors de la propietat i notaris, com també els estudis encaminats a la fixació de les demarcacions registrals i notariales.

-L'anàlisi dels aspectes institucionals i corporatius dels col·legis professionals, propostes de legalització d'estatuts i les inscripcions i anotacions que escaiguin.

La distribució territorial dels òrgans i entitats que abasta la Direcció General es la següent:

Distribució Territorial de les oficines de Registre Mercantil i Notaries

Comarques	Registres Propietat i Mercantils	Notaries
Alt Camp	1	2
Alt Empordà	2	10
Alt Penedès	1	4
Alt Urgell	1	2
Alta Ribagorça	-	-
Anoia	2	5
Bages	2	7
Baix Camp	3	9
Baix Ebre	2	6
Baix Empordà	4	12
Baix Llobregat	6	26
Baix Penedès	3	6
Barcelonès	50	111
Berguedà	1	1
Cerdanya	1	1
Conca de Barberà	1	2
Garraf	2	6
Garrigues	1	1
Garrotxa	1	3
Gironès	4	8
Maresme	6	20
Monsià	2	7
Noguera	1	4
Osona	2	7
Pallars Jussà	1	2
Pallars Sobirà	1	-
Pla de l'Estany	-	1
Pla d'Urgell	-	1
Priorat	1	1
Ribera d'Ebre	-	2
Ripollès	-	1
Segarra	1	1
Segrià	3	9
Selva	2	6
Solsonès	1	1
Tarragonès	4	10
Terra Alta	1	1
Urgell	-	3
Val d'Aran	1	1
Valles Occidental	7	24
Valles Oriental	4	13
Total	126	337

Font: Departament de Justícia.

Distribució territorial dels Col.legis Professionals

Comarca	Col.legis Professionals
Alt Camp	1
Alt Empordà	2
Bages	3
Baix Camp	4
Baix Ebre	4
Baix Llobregat	1
Barcelonès	57
Gironès	15
Maresme	2
Osona	1
Segrià	14
Tarragonès	18
Vallès Occidental	5
Vallès Oriental	1
Total	128

Font: Departament de Justícia.

Distribució territorial dels òrgans jurisdiccionals i jutjats de Pau (I)

Comarca	Tribunal Superior de Justícia		Audiència Provincial	Jutjats			
	Salas	Seccions	Seccions	1ª Instància	Família d'Instrucció	1ª Instància d'Instrucció	
Alt Camp	--	--	--	--	--	--	2
Alt Empordà	--	--	--	--	--	--	5
Alt Penadès	--	--	--	--	--	--	3
Alt Urgell	--	--	--	--	--	--	1
Alta Ribagorça	--	--	--	--	--	--	--
Anoia	--	--	--	--	--	--	3
Bages	--	--	--	--	--	--	5
Baix Camp	--	--	--	--	--	--	6
Baix Ebre	--	--	--	--	--	--	4
Baix Empordà	--	--	--	--	--	--	6
Baix Llobregat	--	--	--	--	--	--	28
Baix Penadès	--	--	--	--	--	--	4
Barcelona	3	5	16	50	6	33	28
Berguedà	--	--	--	--	--	--	2
Cerdanya	--	--	--	--	--	--	1
Conca de Barberà	--	--	--	--	--	--	1
Garraf	--	--	--	--	--	--	6
Garrigues	--	--	--	--	--	--	1
Garrotxa	--	--	--	--	--	--	2
Girona	--	--	2	--	--	--	8
Hieracoma	--	--	--	--	--	--	13
Montsià	--	--	--	--	--	--	2
Noguera	--	--	--	--	--	--	2
Osona	--	--	--	--	--	--	4
Pallars Jussà	--	--	--	--	--	--	1
Pallars Sobirà	--	--	--	--	--	--	1
Pi de l'Urgell	--	--	--	--	--	--	1
Pi de l'Empordà	--	--	--	--	--	--	1
Priera	--	--	--	--	--	--	1
Ribera d'Ebre	--	--	--	--	--	--	1
Ripollès	--	--	--	--	--	--	1
Sagunt	--	--	--	--	--	--	2
Segrià	--	--	2	--	--	--	8
Selva	--	--	--	--	--	--	6
Solsonès	--	--	--	--	--	--	1
Taragonès	--	--	2	--	--	--	8
Terra Alta	--	--	--	--	--	--	1
Urgel	--	--	--	--	--	--	1
Val d'Aren	--	--	--	--	--	--	1
Valle Occidental	--	--	--	--	--	--	25
Valle Oriental	--	--	--	--	--	--	9
Total Catalunya	3	5	22	50	6	33	198
Pendants LEPJ		17	5			11	40

Font: Departament de Justícia

Distribució territorial dels òrgans jurisdiccionals i jutjats de Pau (II)

Comarca	Jutjats						de Pau	Pendents L.D.P.J.
	Registre Civil	Degà	Penals	Socials	Vigilància Penitenciària	de Menors		
Alt Camp	—	—	—	—	—	—	22	
Alt Empordà	—	—	—	—	—	—	67	(2) 1ª Instància
Alt Penedès	—	—	—	—	—	—	24	
Alt Urgell	—	—	—	—	—	—	19	
Alta Ribagorça	—	—	—	—	—	—	3	
Anoia	—	—	—	—	—	—	33	
Bages	—	—	1	1	—	—	34	
Baix Camp	—	—	—	—	—	—	26	(1) 1ª Instància
Baix Ebre	—	—	—	—	—	—	14	(1) Jutjat Penal
Baix Empordà	—	—	—	—	—	—	34	(2) 1ª Instància
Baix Llobregat	—	—	—	—	—	—	26	(2) 1ª Instància
Baix Penedès	—	—	—	—	—	—	11	
Barcelona	3	1	22	20	2	3	3	(5) Secció Audiència Provincial (16) Jutjats Socials (11) Jutjats d'Instrucció (14) 1ª Instància (18) Contenció Administratiu (2) Jutjats Menors
Berguedà	—	—	—	—	—	—	26	
Cerdanya	—	—	—	—	—	—	15	
Conca de Barberà	—	—	—	—	—	—	21	
Garrat	—	—	—	—	—	—	7	
Garrigues	—	—	—	—	—	—	24	
Garrotxa	—	—	—	—	—	—	26	
Gironès	—	—	3	2	—	1	26	(2) Jutjats Socials (1) 1ª Instància (2) Contenció Administratiu
Noya	—	—	2	—	—	—	26	(4) 1ª Instància
Montsià	—	—	—	—	—	—	19	
Noguera	—	—	—	—	—	—	21	
Osona	—	—	—	—	—	—	46	
Pallars Jussà	—	—	—	—	—	—	13	
Pallars Sobirà	—	—	—	—	—	—	15	
Pla d'Urgell	—	—	—	—	—	—	16	
Pla de Tàrragona	—	—	—	—	—	—	11	
Priore	—	—	—	—	—	—	23	
Ribera d'Ebre	—	—	—	—	—	—	14	
Ripollès	—	—	—	—	—	—	23	
Sagarrà	—	—	—	—	—	—	20	
Segura	—	—	2	1	1	1	24	(1) Jutjat Social (1) 1ª Instància (2) Contenció Administratiu
Selva	—	—	—	—	—	—	24	(1) 1ª Instància
Selva	—	—	—	—	—	—	13	
Tarragonès	—	—	2	2	—	1	22	(1) Jutjat Social (1) Jutjat Penal (1) 1ª Instància (3) Contenció Administratiu
Terra Alta	—	—	—	—	—	—	11	
Urgell	—	—	—	—	—	—	21	
Val d'Aran	—	—	—	—	—	—	8	
Valle Occidental	—	—	3	—	—	—	19	(5) 1ª Instància
Valle Oriental	—	—	—	—	—	—	40	(2) 1ª Instància
Total Catalunya	3	1	25	26	3	4	262	
Pendents L.D.P.J.			2	20		2		

Font: Departament de Justícia

Capítol 8

Els àmbits funcionals

1. Ciutat administrativa i ciutat real

És d'acceptació general el concepte que la estructura territorial d'un determinat àmbit es fonamenta en el sistema urbà que el vertebrava, especialment en les societats modernes dins les quals el fet urbà assoleix una amplitud, una extensió i una influència mai vistes abans.

L'any 1857, el primer dels que es disposa de dades censals, la població urbana de Catalunya -entesa com la dels municipis de més de 5.000 habitants- suposava només el 29% de la total.

Entre 1910 i 1920 es produeix la equiparació entre població rural i urbana.

Les dades censals disponibles més recents, el cens de 1991, ens mostren que la població urbana de Catalunya era, l'any de referència, el 86,96% de la total.

Aquest procés d'urbanització, fruit del pas de l'antiga societat rural a una societat industrial, primer, i post-industrial darrerament, que comporta l'adopció per la majoria de la població d'un model de vida urbà arreu del país, fins i tot en les àrees no urbanes, arriba a transformar el concepte de ciutat.

Així, de la ciutat centre de mercat, fonamentalment de productes agrícoles, pròpia de la societat tradicional, es passà a la ciutat seu de la indústria i àmbit de residència massiva de la força de producció, constituïda mitjançant l'absorció de població rural, que així iniciava el seu èxode cap a ciutat.

La posterior especialització d'usos del sòl provocà el trasllat progressiu de la indústria fora de ciutat al temps que un «desarrollisme» que semblava imparable aportava nous corrents migratoris d'importància màxima, que la ciutat, ja convertida en centre de serveis i lloc de residència i mancada d'estructures d'acolliment per a una allau humana de dimensió tan extraordinària, era incapaç d'albergar.

Com a conseqüència, al mateix temps que la ciutat es densificava en el seu nucli existent, nous àmbits per a la residència i per a la indústria creixien més enllà dels límits urbans precedents, ja fos en contacte directe amb aquests, ja fos al voltant de nuclis existents més petits, ja fos en noves àrees sense atans físic amb la ciutat preexistent, en qualsevol cas de forma desordenada: primerament sense planejament, després amb un planejament fragmentat, de base municipal, sovint sense relació de conjunt ni objectius unitaris que poguessin permetre una integració de les parts en el tot i una relació

harmoniosa d'elles entre sí, ja que cada unitat de decisió -la ciutat administrativa- volgué tenir en l'àmbit de la seva competència una estructura urbana pròpia, total i completa.

El resultat, prou conegut, en fou un altre: contradiccions d'ús en àrees limítrofes de les distintes unitats, manca de connexió d'unes i altres actuacions, etc.

Malgrat que les peces no havien estat dissenyades amb la intenció de treballar-hi conjuntament, la realitat s'imposà i la ciutat s'obrí més enllà dels estrets límits administratius, fluint pel territori i integrant les diferents unitats -cadascuna segons les pròpies característiques i la relació establerta- en un procés obert d'interacció que ha donat un nou contingut a la ciutat, la ciutat real més enllà de qualsevol divisió administrativa.

Iniciat el procés, les interrelacions augmentaren per la especialització d'usos en diferents àmbits -sovint administrativament distints- de les perifèries dels nuclis consolidats de les ciutats històriques més dinàmiques, de manera que s'hi van incrementar els nexes i es va ampliar el concepte de ciutat real, exponent d'una societat moderna, en què tant els seus individus integrants com els àmbits territorials suportants cada cop estan menys tancats en si mateixos i es relacionen entre si cada vegada més i per més motius dins d'àrees funcionals més o menys àmplies segons el subjecte i la localització.

2. Àrees funcionals

2.1. Els subjectes a partir dels quals es defineixen diferents àrees funcionals

Els subjectes de les àrees funcionals que se superposen a qualsevol divisió administrativa i que permeten accedir a la comprensió de la repercussió del fenomen urbà i del seu poder d'atracció àdhuc més enllà dels seus propis límits -en zones rurals- i, com a conseqüència, de la estructura territorial, han estat nombrosos i variats, i es poden agrupar en dos grans apartats:

- relacions de base no diària (compres no quotidianes, ús de serveis professionals, ús d'equipaments socials no educatius, ...).
- relacions de base diària (compres quotidianes, trucades telefòniques, mobilitat obligada per motiu d'estudi, mobilitat obligada laboral...).

2.2. La dependència dels municipis rurals

La difusió de l'automòbil, que ha provocat en els darrers temps una creixent motorització, i la millora de la xarxa de comunicacions han estat les responsables d'un augment considerable de la mobilitat de la població rural.

Això ha provocat una concentració d'activitats amb l'objectiu clar d'aconseguir una major rendibilitat de les formes de prestació de serveis i, com a conseqüència, la dependència d'uns municipis, especialment els més petits quant a nombre d'habitants i de caire rural, respecte d'uns altres que actuen com a centres prestadors d'aquests serveis.

Així, per exemple, malgrat que el nombre d'habitants a servir que cal per a mantenir una botiga de productes subjectes a compra quotidiana és variable, molts municipis rurals s'han de subministrar en un municipi més o menys pròxim.

Tot i això, sembla que la adopció arreu d'un model de vida característicament urbà i, per tant, el creixement de la demanda per a una sèrie de serveis, ha contribuït a rebaixar el llindar mínim per a l'oferta d'aquests serveis, i s'ha iniciat una certa descentralització d'aquesta.

Al mateix temps, la més gran facilitat de comunicacions ha provocat que la oferta de serveis molt especialitzats es concentrés a Barcelona.

L'estudi 'Els serveis municipals a Catalunya' (Departament de Governació, 1982) es basa en una enquesta exhaustiva als Ajuntaments de Catalunya realitzada entre abril i desembre de 1981, que fou contestada per 923 dels 935 municipis existents aleshores.

Entre les preguntes sobre la situació de cada municipi quant a un bon nombre de serveis de la seva incumbència que integraven l'esmentada enquesta, s'interrogava sobre la mobilitat per compres quotidianes (alimentació fonamentalment), per compres no quotidianes (roba, electrodomèstics, mobles, etc.) i per serveis professionals (metge, advocat, etc.).

En les zones més rurals, singularment a les àrees de muntanya, on hi ha municipis de dimensió mínima, és relativament freqüent que molts d'aquests no tinguin cap mena de botiga i així, àdhuc les compres quotidianes les hagin d'efectuar en un altre municipi més o menys pròxim.

La cota dels 1.000/1.500 habitants marca el llindar a partir del qual ja hi ha municipis on els pobladors fan les compres no quotidianes de forma majoritària, tot i que, en la majoria dels casos, les realitzen en nuclis comercials més grans.

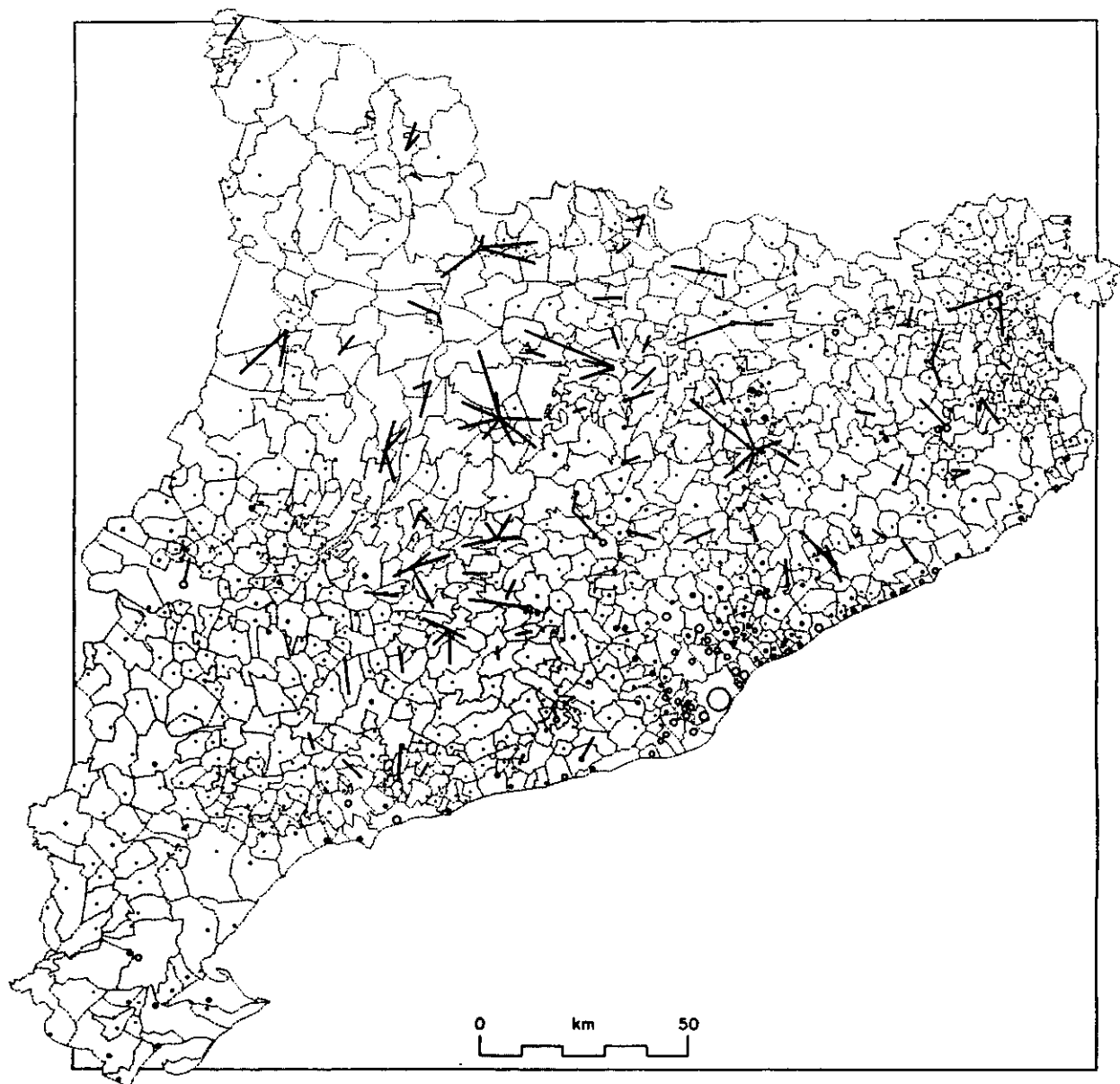
La localització dels centres administratius i sanitaris i la dimensió municipal -que intervé directament en la varietat de serveis disponibles- determinen en bona mesura la mobilitat per serveis professionals.

La variació comarcal quant a compres no quotidianes és notable. Així podem distingir en primer lloc les comarques a l'entorn immediat de Barcelona, on pràcticament no hi ha municipis rurals.

Un altre tipus és l'integrat per comarques amb un centre predominant. L'Alt Empordà n'és característic, ja que amb 68 municipis dels quals només els costaners superen els 2.000 habitants i tan sols la capital -Figueres- se situa per sobre dels 10.000, mostra una concentració molt marcada.

Com a contrapunt es troben les comarques amb dispersió de centres. La Selva n'és un exemple prou clar, puix amb 14 dels 25 municipis superant els 2.000 habitants i només Blanes i Lloret de Mar, al litoral, amb més de 10.000, amb una connexió mútua feble i una bona accessibilitat a Girona, palesa una notable dispersió de subcentres per a compres no quotidianes i una marcada dependència de Girona quant a serveis professionals.

Compres quotidianes

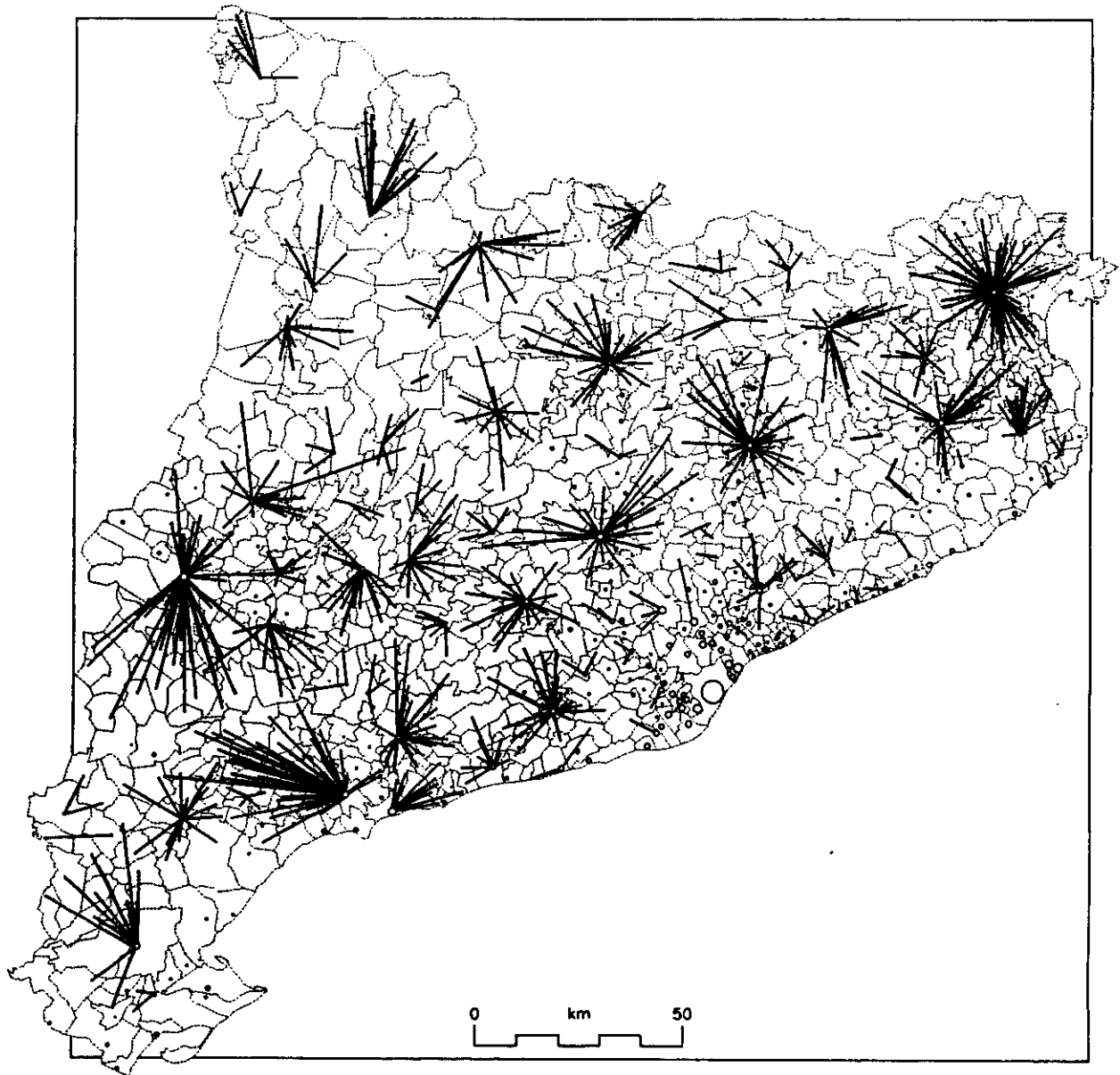

Font: Departament de Governació, "Els serveis municipals a Catalunya" (1982).

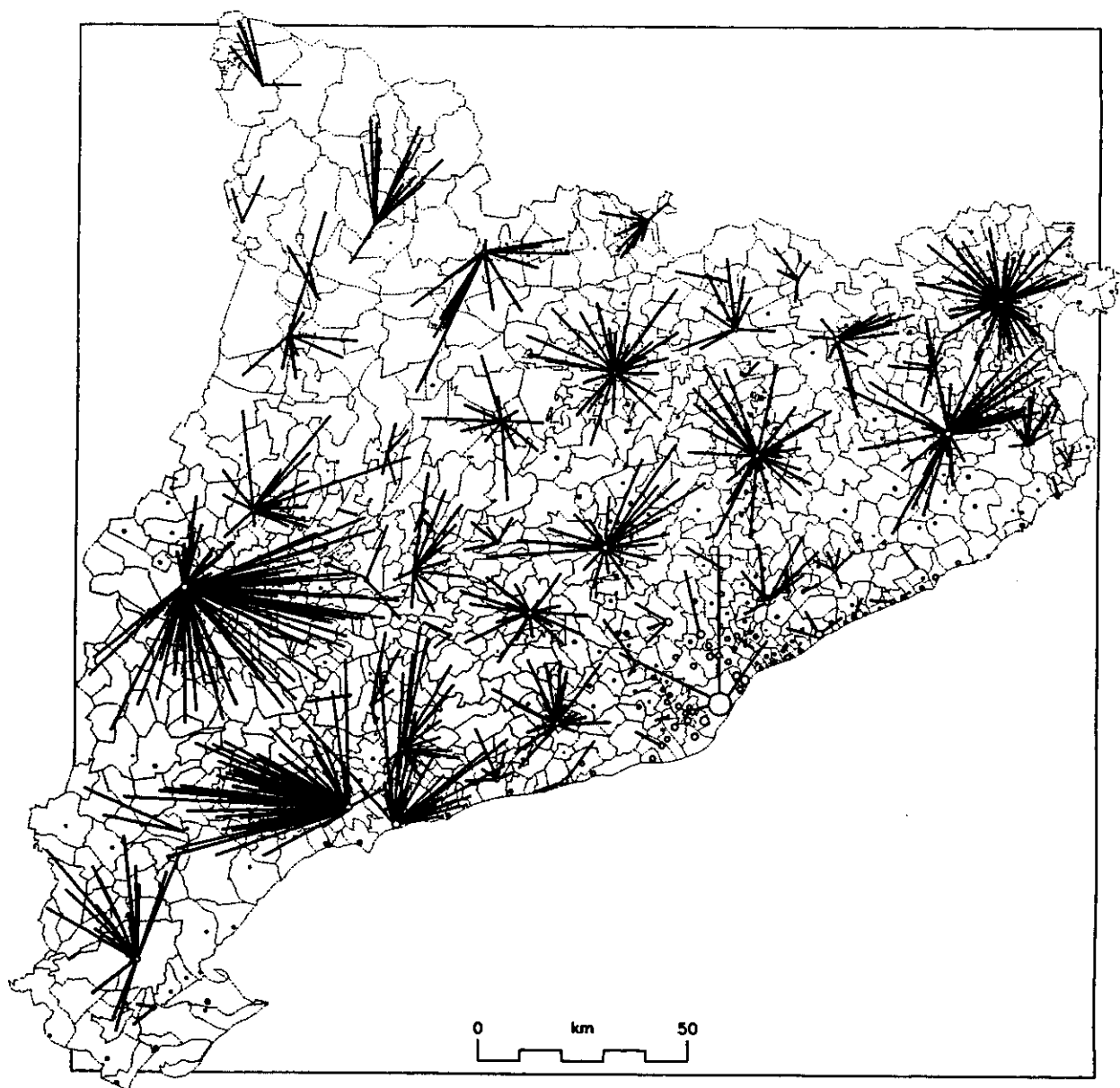
Compres no quotidianes

Font: Departament de Governació, "Els serveis municipals a Catalunya" (1982).

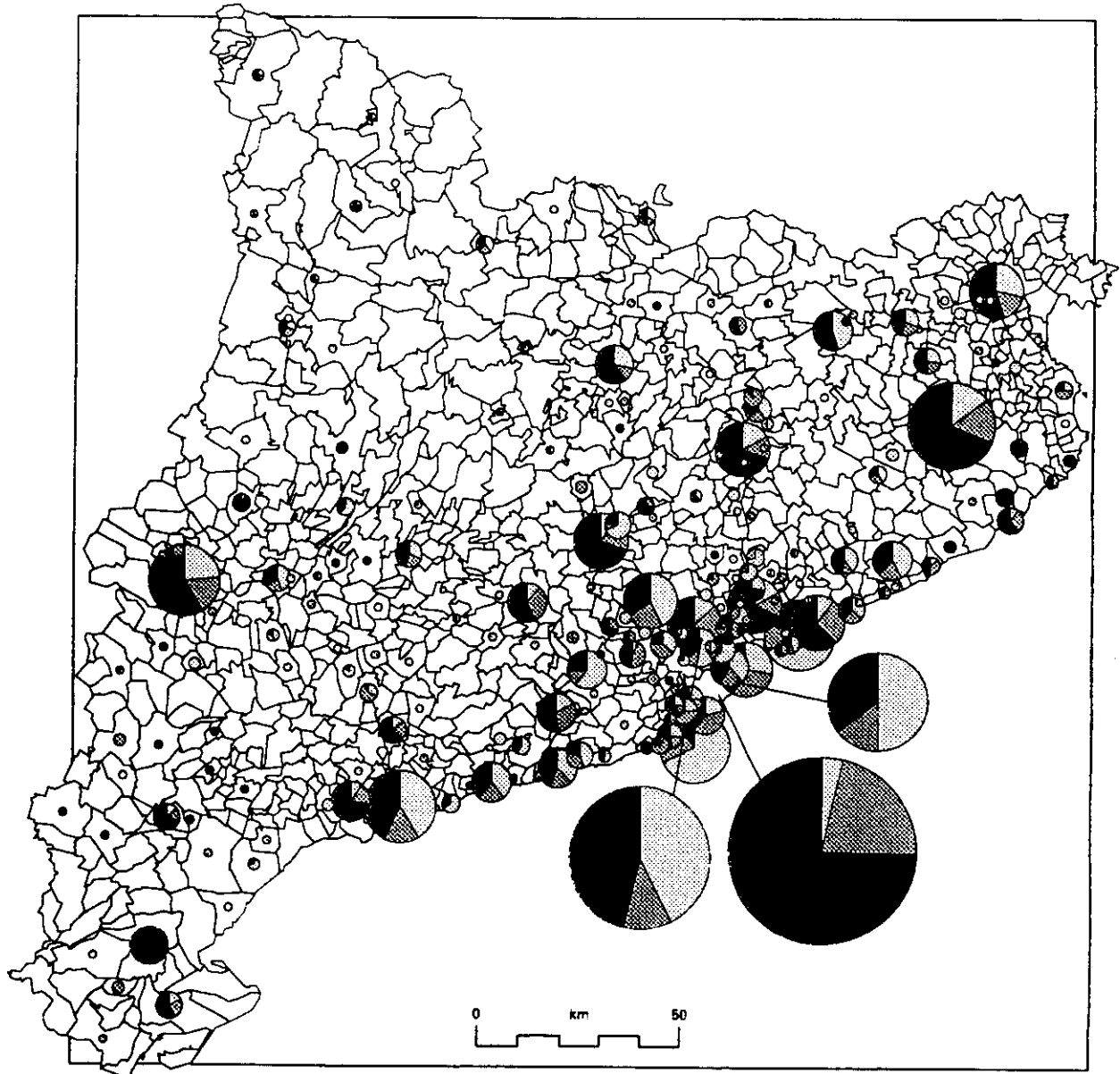
Serveis professionals

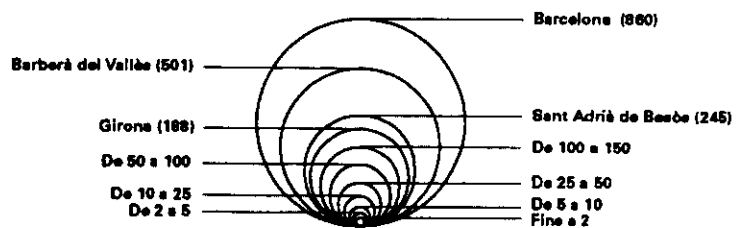
Font: Departament de Governació, "Els serveis municipals a Catalunya" (1982).

Nuclis d'atractivitat comercial 1990

- Alimentació
- Electrodomèstica
- Vestit i calçat

Font: Institut Cartogràfic de Catalunya per a 'Atlas comercial de Catalunya 1990' (Cambra Oficial de Comerç, Indústria i Navegació de Barcelona, 1992).

Un cas especial en constitueixen algunes comarques interiors i de muntanya amb àrees d'accessibilitat poc desenvolupada i nuclis de dimensió reduïda, que presenten una munió de petits subcentres comercials i de serveis en detriment de les respectives capitals comarcals, com és el cas de Calaf, Ponts o la Pobla de Segur.

A les comarques meridionals de Catalunya pot copsar-se la importància supracomarcal de Tortosa i la més lleu de Móra d'Ebre envers diversos municipis del Montsià, la Terra Alta i una part del Priorat; en canvi, Falset hi té una incidència reduïda, atès que no pot competir amb el gran poder comercial d'atracció de Reus, que estén la seva influència a ponent del riu Francolí, mentre que Tarragona atrau més els municipis al llarg d'aquest riu i els situats a llevant seu.

La recerca dels serveis professionals es fa, en general, en centres de rang superior als purament comercials, normalment els caps de comarca, si bé tant Barcelona com Lleida estenen llur influència molt més enllà dels seus respectius límits comarcals. Girona i Tarragona, amb un poder d'atracció notable, han de competir, però, amb altres centres de serveis professionals més ben repartits al seu voltant.

L'Atlas comercial de Catalunya 1990 (Cambra Oficial de Comerç, Indústria i Navegació de Barcelona, 1992) inclou, entre altres, un estudi d'acord amb el qual es determina tota una colla de municipis que apareixen com a destinació de les compres per a tres tipus de productes (l'alimentació, el vestit i el calçat i els electrodomèstics i electrònica de consum).

En el mapa de nuclis d'atractivitat comercial es poden veure els 207 municipis amb el nombre de famílies que s'hi han desplaçat per efectuar compres dels tres tipus de productes ja esmentats; Barcelona ha estat la destinació més freqüent, amb 860 famílies de les 7.225 entrevistades i el motiu dels desplaçaments ha estat sobretot l'adquisició de vestit i calçat; segueix Barberà del Vallès, municipi dins del qual hi ha el centre comercial Baricentro, mentre que, a més distància, se situen en tercera i quarta posició, respectivament, Sant Adrià de Besòs i Girona.

Hi ha una gran concentració de nuclis atractors en el primer i el segon cinturons metropolitans de Barcelona i, tanmateix, en el litoral i al llarg dels principals eixos de comunicacions (N-II, A-7, eix del Llobregat).

2.3. La mobilitat laboral obligada com a mesura del vincle entre residència i activitat: territorialitat

De totes les diverses variables que es poden prendre com a subjecte de consideració d'àrees funcionals, n'hi ha poques que puguin ser fàcilment quantificables i, per tant, que permetin la comparació. A partir de les dues components bàsiques de la territorialitat en l'existència de l'home i dels grups humans, residència i activitat, es pot establir la variable -mesurable i, per tant, fàcilment comparable- que serveix de nexa entre ambdues: la mobilitat laboral obligada, és a dir, la relació entre el lloc on hom viu i el lloc on hom treballa. Aquesta mobilitat laboral obligada, quantificada com el primer viatge que hom efectua, preferentment al matí, des del punt de residència fins al lloc de treball, és a l'abast dins les dades del Cens de 1991, en l'execució del qual -tal com es feu de forma annexa en el padró de 1975 per als municipis de la província de Barcelona, ampliant-lo a tot Catalunya en el cens i padró de 1981 i en el padró de 1986- es preguntava al ciutadà aquesta informació.

Cal avançar aquí una petita reserva respecte a la seva fiabilitat, ja que el lloc d'empadronament es pren com a lloc de primera residència i hi ha casos en què això no és així, sia perquè un ciutadà ha canviat de lloc de residència i no s'ha empadronat en el nou, sia perquè, posseïdor d'una segona residència i per diversos motius que no fan el cas, s'ha empadronat en el lloc d'aquesta i no en el de residència habitual. En ambdós casos, els fluxos entre lloc d'empadronament (pres com a lloc de residència) i lloc de treball són falsos i, en general, és difícil quantificar la seva rellevància.

La organització matricial de les dades de mobilitat laboral obligada patentitza, tant en el sentit origen-destinació com en el destinació-origen, un nombre d'atraccions i emissions que, amb el tractament adequat, permeten de quantificar la relació entre les diferents unitats en què s'agreguen o es desagreguen les dades disponibles.

2.4. Les àrees de mercats de treball

2.4.1. Metodologia

La delimitació que es presenta es basa en el treball 'Informatització i aplicació de l'algoritme de les delimitacions de 1981 i 1986 dels mercats de treball de Catalunya' (Direcció General de Planificació i Acció Territorial, 1992) i en una primera explotació de les dades de mobilitat laboral obligada del Cens de 1991.

El tractament de les dades de mobilitat laboral obligada segueix el concepte de «mercat de treball» o «travel-to-work area», amb els criteris que va aplicar Smart al Regne Unit a les dades censals de 1961 i que posteriorment va utilitzar el Departament de Treball britànic al Cens de 1971; els criteris que va emprar per a 1981 són diferents, però per a les dades de 1991 s'han fet servir els criteris originals de 1961 i 1971 perquè els algoritmes en els quals es basen són més senzills.

Conceptualment, una àrea autosuficient de mercat de treball és un àrea dins la qual els moviments residència-treball es produeixen dins els límits de l'àrea. Aquest concepte s'ha aplicat a França amb les «Zones d'Emploi» i a Alemanya amb les «Arbeitsmarktregionen» però amb autosuficiències mínimes del 50%, mentre que al Regne Unit hom ha considerat un lílindar d'autosuficiència mínima del 75%. Segons el Quart Informe de Política Regional, la Comunitat Europea estudia l'aplicació generalitzada del concepte amb criteris homogenis.

Per a la metodologia emprada, un «mercat intermunicipal de treball» és la mínima agrupació de municipis que tinguin entre ells més interacció absoluta o relativa que amb altres i que engloba una proporció dels viatges residència-treball per sobre d'un lílindar predeterminat. Un «mercat municipal de treball» és un municipi que compleix la condició que les proporcions de residents que treballen en el municipi en relació a la població ocupada resident en el municipi i als llocs de treball localitzats en el mateix municipi superen, simultàniament, el lílindar predeterminat. De la definició es dedueix que, en el procés de delimitació, tot municipi o agrupació de municipis que no superen el lílindar per als dos conceptes s'han d'agrupar amb d'altres fins que el conjunt formi la mínima agrupació que permeti superar-lo; el concepte de mínima agrupació significa que, un cop assolit el lílindar predeterminat per a ambdós conceptes, ja no són necessàries agrupacions addicionals, encara que es poguessin assolir graus superiors d'autosuficiència. El procés d'agrupació fa servir el concepte de «valor de relació» quan un municipi o agrupació supera el lílindar d'autosuficiència amb més d'un altre o amb cap, i s'ha de tenir en compte les dimensions de les unitats a agrupar.

La metodologia de delimitació s'ha elegit pels següents avantatges:

- a) Tracta inicialment de forma separada els fluxos d'entrada i de sortida de cada municipi i els integra al final per a quantificar el concepte d'autosuficiència.
- b) Integra la totalitat dels fluxos difusos en totes direccions.

c) Considera la connectivitat relativa entre dos municipis o conjunts de municipis en relació a les dimensions totals respectives per a possibilitar la identificació de perifèries significatives de centres més grans.

d) Qualifica un municipi o conjunt de municipis pel flux més obert ja sigui d'entrada o de sortida.

e) És d'aplicació relativament més senzilla que el nou algoritme del Departament de Treball britànic aplicat al Cens del 1981 que parteix de centres d'una dimensió mínima de 12-15.000 habitants. L'algoritme triat identifica, per tant, mercats de treball amb independència de la grandària demogràfica.

L'algoritme original d'Smart de la màxima connectivitat relativa aplicat en cada pas de la delimitació al municipi o grup de municipis més obert, s'ha ampliat amb dos algoritmes addicionals basats en els fluxos absoluts, en un cas, i en la màxima connectivitat relativa en cada pas, en l'altre; els llindars d'autosuficiència considerats són els següents:

- el llindar del 75%, que és l'emprat en els treballs d'Smart i delimita els «sistemes urbans» reals perquè només són agrupables els municipis amb proporcions d'entrades o sortides superiors al 25% i els que fan falta perquè es formin conjunts que superin el llindar,

- el llindar del 50%, que delimita el que se'n podria anomenar «municipis obvis» perquè s'agrupen els municipis que tenen més entrades o sortides que població ocupada que treballa en el propi municipi, i

- el llindar del 90%, que delimita «regions urbanes o metropolitanes» que estan en el límit de l'autosuficiència o autocontenció total.

2.4.2. Resultats

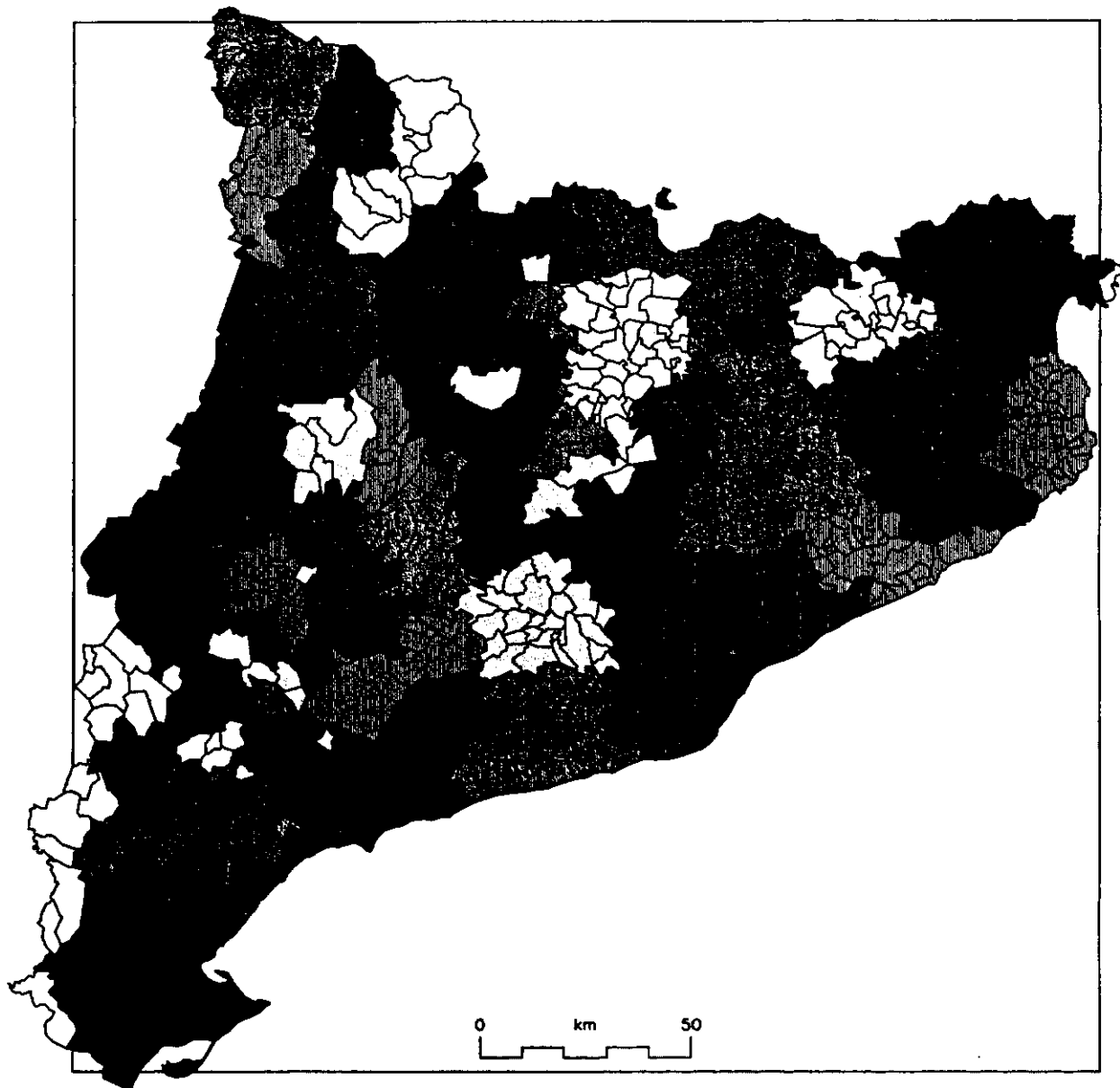
2.4.2.1. Els mercats de treball segons el llindar del 90%

De l'aplicació de les dades de mobilitat laboral obligada del Padró de 1986 dels criteris esmentats prenent el llindar del 90% resulten un mercats amplis, als quals Smart anomena «subregions».

Sim hom compara les comarques actuals amb aquests mercats de 1986, es produeixen tres situacions diferents:

Mercats de treball 1986

Llindars del 90%

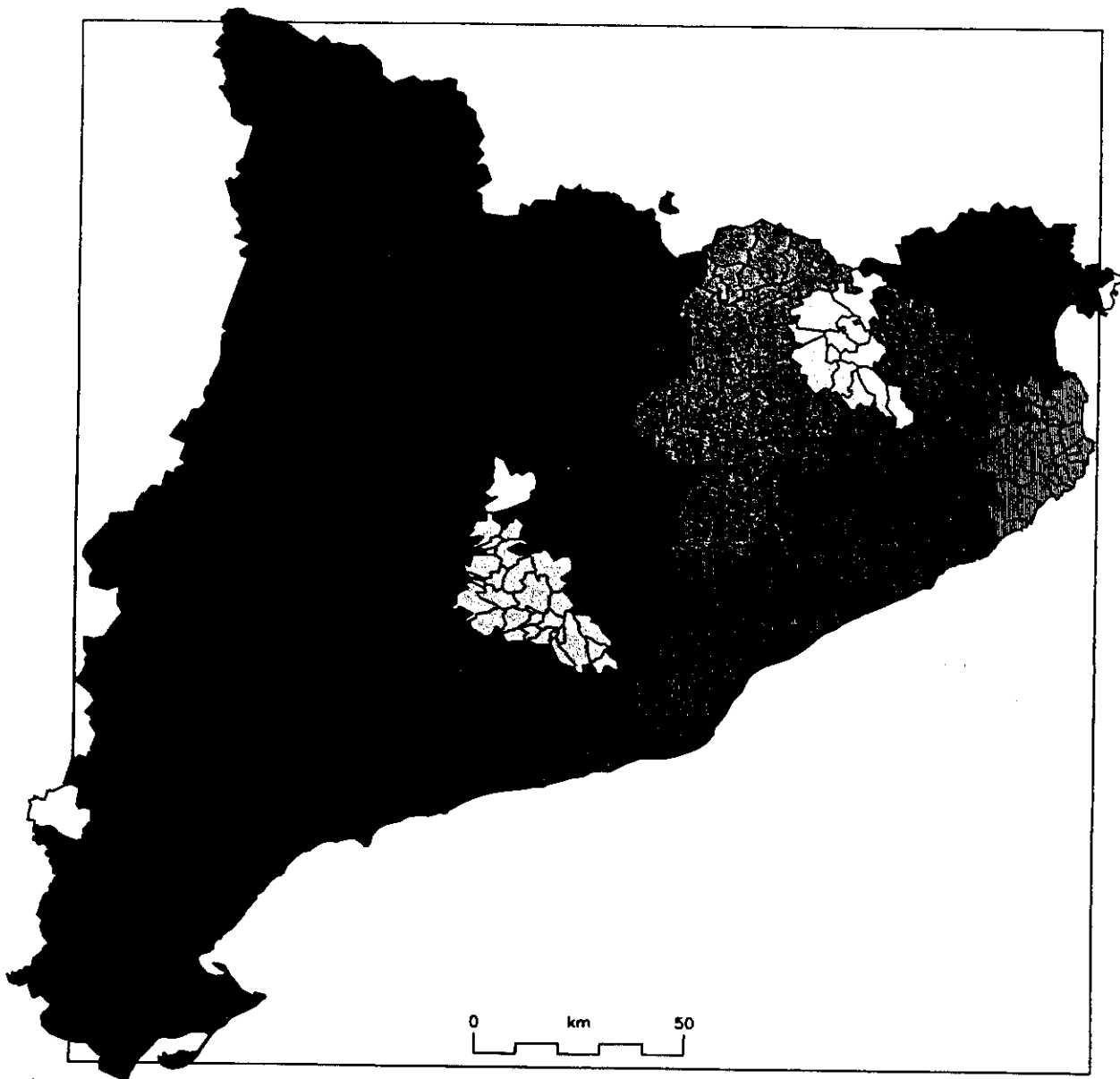
Els diferents colors serveixen simplement per a la distinció d'àrees.

Font: DGPAT, "Informatització i aplicació de l'algoritme de les delimitacions de 1981 i 1986 dels mercats de treball de Catalunya".

Mercats de treball 1991

Llindars del 90%

Els diferents colors serveixen simplement per a la distinció d'àrees.

Font: Elaboració pròpia.

a) Comarques que sensiblement coincideixen amb mercats; són 11 comarques (el 27% del total), a cadascuna de les quals hi ha una centralitat rellevant; l'Alt Empordà, Alt Urgell, Berguedà, Garrotxa i Val d'Aran en són exemples.

b) Comarques amb més d'un mercat; són 9 comarques (el 22% del total) amb centralitats compartides per raons de base econòmica predominantment agrícola o potència urbana diferent de la capital comarcal; alguns d'aquests mercats diferents del de la capital comarcal respectiva són els de Calaf, Cardona, Esterri d'Àneu, Palafrugell, Prats de Lluçanès, Sant Feliu de Guíxols i Sant Llorenç de Morunys.

c) Comarques que s'agreguen per a formar un mercat pluricomarcal; són 21 comarques (el 51% del total), les quals, amb les excepcions de Priorat-Ribera d'Ebre i Cerdanya-Ripollès, formen àrees de gran potència urbana i àdhuc metropolitana, amb centres a Barcelona, Blanes-Lloret de Mar, Girona, Lleida, Reus-Tarragona i Vilafranca del Penedès-Vilanova i la Geltrú, i apleguen el 79,8% de la població de Catalunya.

Quant a 1991 hom pot observar un increment tant de les relacions de mobilitat com de l'extensió de la influència de les ciutats centrals de cada àmbit, resultant-ne el model més generalitzat el de regions pluricomarcals, puix que només quatre mercats coincideixen «grosso modo» amb unitats unicomarcals o infracomarcals (Alt Empordà, Anoia, Baix Empordà i Garrotxa).

2.4.2.2. Els mercats de treball segons el llindar del 75%

Si hom pren el llindar d'autosuficiència del 75%, aplicant-lo en 1986 en resulten 98 mercats intermunicipals de treball que abasten 700 municipis i 5.635.700 residents; els 240 municipis (el 27%) de Catalunya que no queden integrats en cap dels anteriors es defineixen com a mercats municipals de treball o municipis «autosuficients» i «tancats».

En 1991 en resulten 88 mercats intermunicipals de treball que abasten 893 municipis; els 49 municipis que no s'integren en cap mercat són -per tant- autosuficients i suposen només el 5% del total de municipis de Catalunya.

Com hom pot comprovar, l'increment de les relacions de mobilitat laboral obligada entre 1986 i 1991 ha estat espectacular.

Els mercats intermunicipals de treball cobreixen de forma gairebé contínua tot el país.

Dels municipis que no s'integren en cap mercat intermunicipal de treball, no hi ha cap que sigui capital comarcal i només un -Ulldecona- tenia més de 5.000 habitants l'any de referència.

Es tracta, doncs, d'un fenomen generalitzat que caracteritza un sistema de ciutats que dóna caràcter urbà a tot el territori de Catalunya però que, amb estàndards europeus, només és potent a l'entorn de Barcelona perquè no hi ha cap més mercat que superi els 300.000 habitants.

L'amplitud dels mercats segons el nombre de municipis és variable i no està condicionada només per la importància econòmica i demogràfica de la ciutat central sinó per l'estructura territorial.

Així, els mercats amb més de 10 municipis cadascun són els corresponents a les ciutats més estructurants de Catalunya: Barcelona, amb 82 municipis; Figueres, amb 56; Guissona, amb 38; Lleida, amb 32; Girona, amb 30; Tàrraga, amb 26; Manresa, amb 25; Valls i Vic, amb 24 cadascun; Reus, amb 22; Banyoles i la Seu d'Urgell, amb 20 cadascun; Tarragona i Vilafranca del Penedès, amb 18 cadascun; Berga i Igualada, amb 17 cadascun; Sant Celoni, amb 14; les Borges Blanques i Olot, amb 13 cadascun; Sort, Tremp i el Vendrell, amb 12 cadascun; Mataró, Pineda de Mar, Prat de Lluçanès i Puigcerdà, amb 11 cadascun; i Balaguer, Montblanc i Santa Coloma de Queralt, amb 10 cadascun.

Si bé els mercats d'àmbits més gran corresponen a capitals comarcals -amb les excepcions de Guissona, Sant Celoni, Pineda de Mar, Prats de Lluçanès i Santa Coloma de Queralt-, també hi ha capitals comarcals que centren mercats de treball amb menor nombre de municipis integrants.

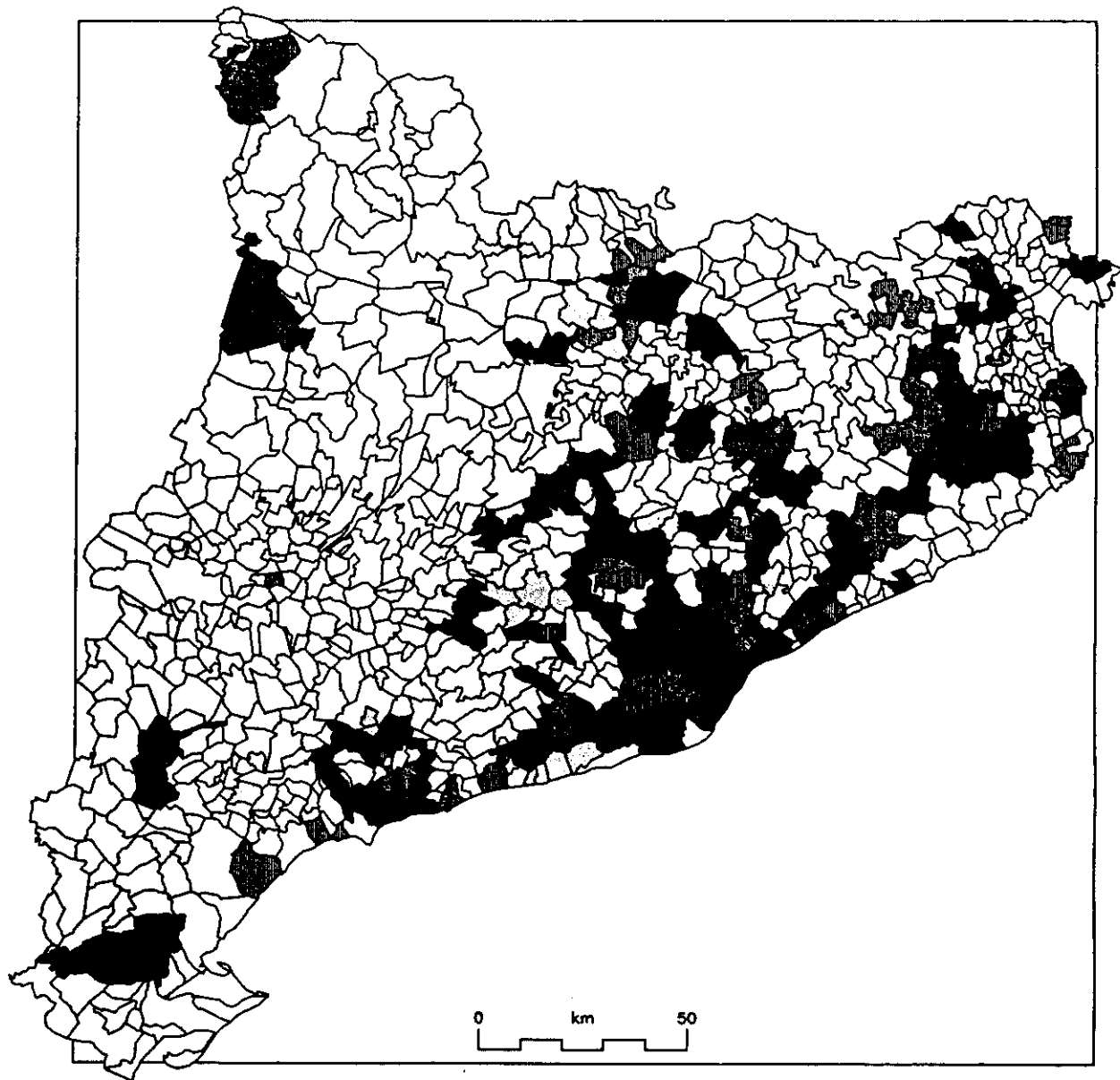
Així, entre 5 i 10 municipis hom troba: Mollerussa, Mora d'Ebre i Vielha e Mijaran, amb 9 municipis cadascun; Solsona i Tortosa, amb 8 cadascun; la Bisbal d'Empordà, amb 7; Amposta, Santa Coloma de Farners i Vilanova i la Geltrú, amb 6; i Sabadell, amb 5.

Dins els 30 mercats de treball amb menys de 5 municipis es troben el de Terrassa i els corresponents a les capitals comarcals amb menys poder d'estructuració territorial: Gandesa, Ripoll i el Pont de Suert.

En molts casos, l'estructura d'un nombre de comarques es completa amb mercats d'entitat demogràfica important, la qual cosa palesa que l'estructura territorial de sistemes urbans és la més generalitzada a Catalunya.

Mercats de treball 1986

Llindar del 50%

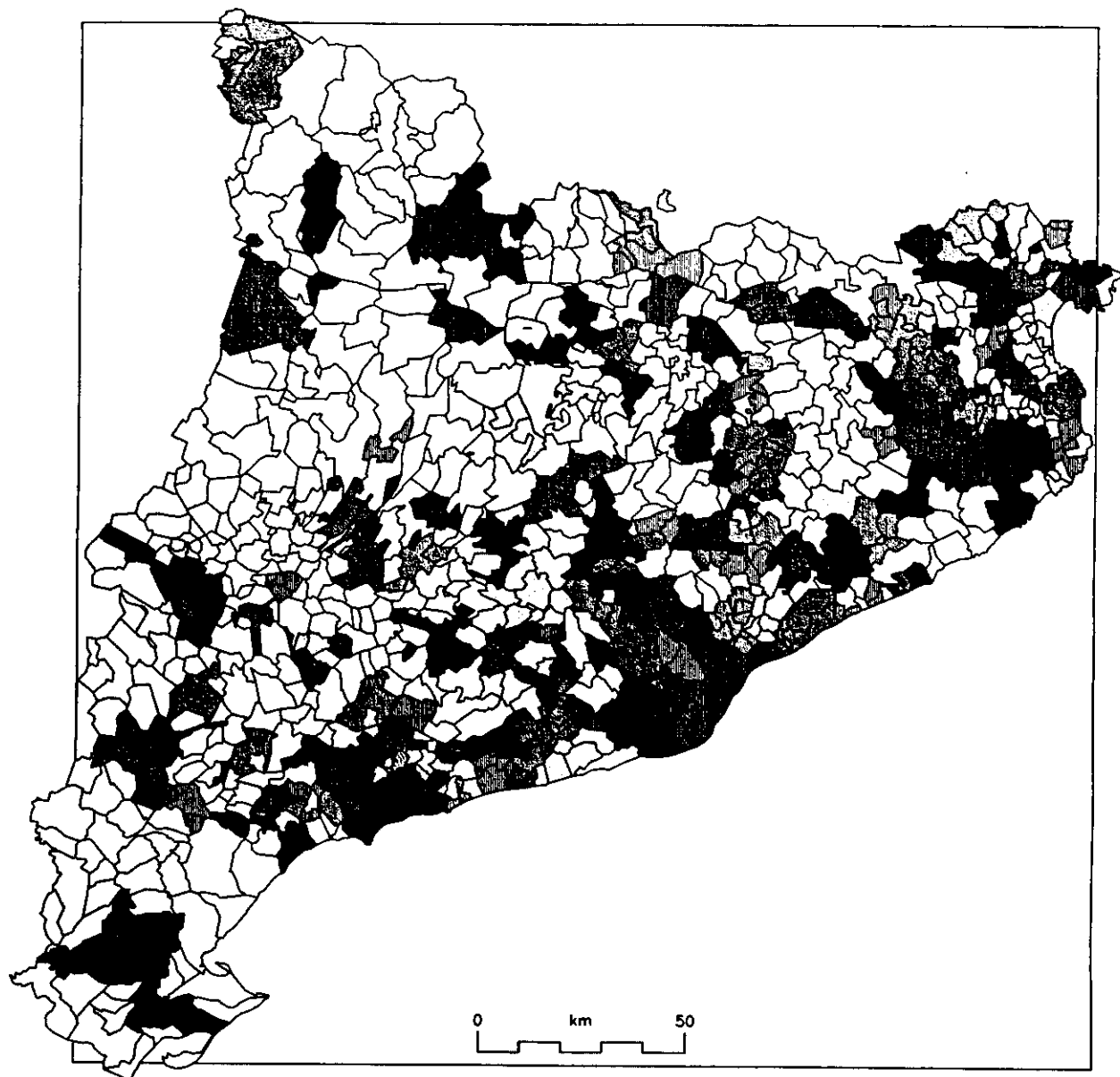
Els diferents colors serveixen simplement per a la distinció d'àrees.

Font: DGPAT, "Informatització i aplicació de l'algoritme de les delimitacions de 1981 i 1986 dels mercats de treball de Catalunya".

Mercats de treball 1991

Llindar del 50%

Els diferents colors serveixen simplement per a la distinció d'àrees.

Font: Elaboració pròpia.

Aquests mercats són prou potents per a estructurar-se de forma separada dels mercats centrats a les capitals comarcals respectives, amb la distribució següent: l'Escala i Llançà a l'Alt Empordà; Sant Sadurní d'Anoia a l'Alt Penedès; Calaf a l'Anoia; Moià i Navàs al Bages; Cambrils al Baix Camp; l'Ametlla de Mar al Baix Ebre; Palafrugell, Palamós, Sant Feliu de Guíxols i Torroella de Montgrí al Baix Empordà; Santa Coloma de Queralt a la Conca de Barberà; Cassà de la Selva al Gironès; Pineda de Mar al Maresme; la Sènia, Sant Carles de la Ràpita i Santa Bàrbara al Montsià; Artesa de Segre i Ponts a la Noguera; Manlleu, Prats de Lluçanès, Sant Quirze de Besora i Torelló a Osona; Flix a la Ribera d'Ebre; Camprodon, Ribes de Fresser i Sant Joan de les Abadesses al Ripollès; Guissona a la Segarra; i Bellpuig a l'Urgell.

Aquests sistemes urbans estan completats per mercats de treball febles, en general integrats per un nombre reduït de municipis cadascun, els quals, malgrat la seva minsa entitat, tenen alguna capacitat per a limitar la desarticulació territorial d'àmplies àrees, com en els casos del Port de la Selva a l'Alt Empordà; Oliana a l'Alt Urgell; Borredà al Berguedà; Castellidans i Juncosa a les Garrigues; Ager i Albesa a la Noguera; Cornudella de Montsant al Priorat; Aitona, la Granja d'Escarp i Seròs al Segrià; Arbúcies i Sant Hilari Sacalm a la Selva; Sant Llorenç de Morunys al Solsonès i Horta de Sant Joan a la Terra Alta.

2.4.2.3. Els mercats de treball segons el llindar del 50%

Els mercats de treball que resulten de l'aplicació del llindar del 50% delimiten dos tipus de fenòmens territorials.

Els mercats segons el llindar mínim del 50% identifiquen els àmbits d'interrelació més intensa dels sistemes urbans delimitats amb un llindar d'autosuficiència més alt.

Però dins de la regió metropolitana de Barcelona identifiquen, per un cantó, les centralitats urbanes significatives per sota de la centralitat del centre regional i, per un altre, quantifiquen els desequilibris de l'oferta de llocs de treball en relació a la residència.

Aquests mercats reconstrueixen amb força fidelitat la història del creixement i extensió metropolitanes especialment influïts per Barcelona i pels centres amb base econòmica de caràcter endògen que han estat qualificats de «districtes industrials».

2.4.2.4. Conclusions

L'evolució recent del sistema urbà de Catalunya ha estat estudiada per diferents autors. En el període 1975-86 de crisi econòmica s'ha produït un major equilibri en termes de la presència relativa de l'ocupació a les comarques del primer cinturó de Barcelona amb una progressiva major homogeneïtat de l'estructura sectorial de cada comarca. La crisi ha accelerat els processos de descentralització de la població i l'ocupació i el nou model de desenvolupament supera alguns dels principis dels models anteriors basats en el tailorisme i el fordisme.

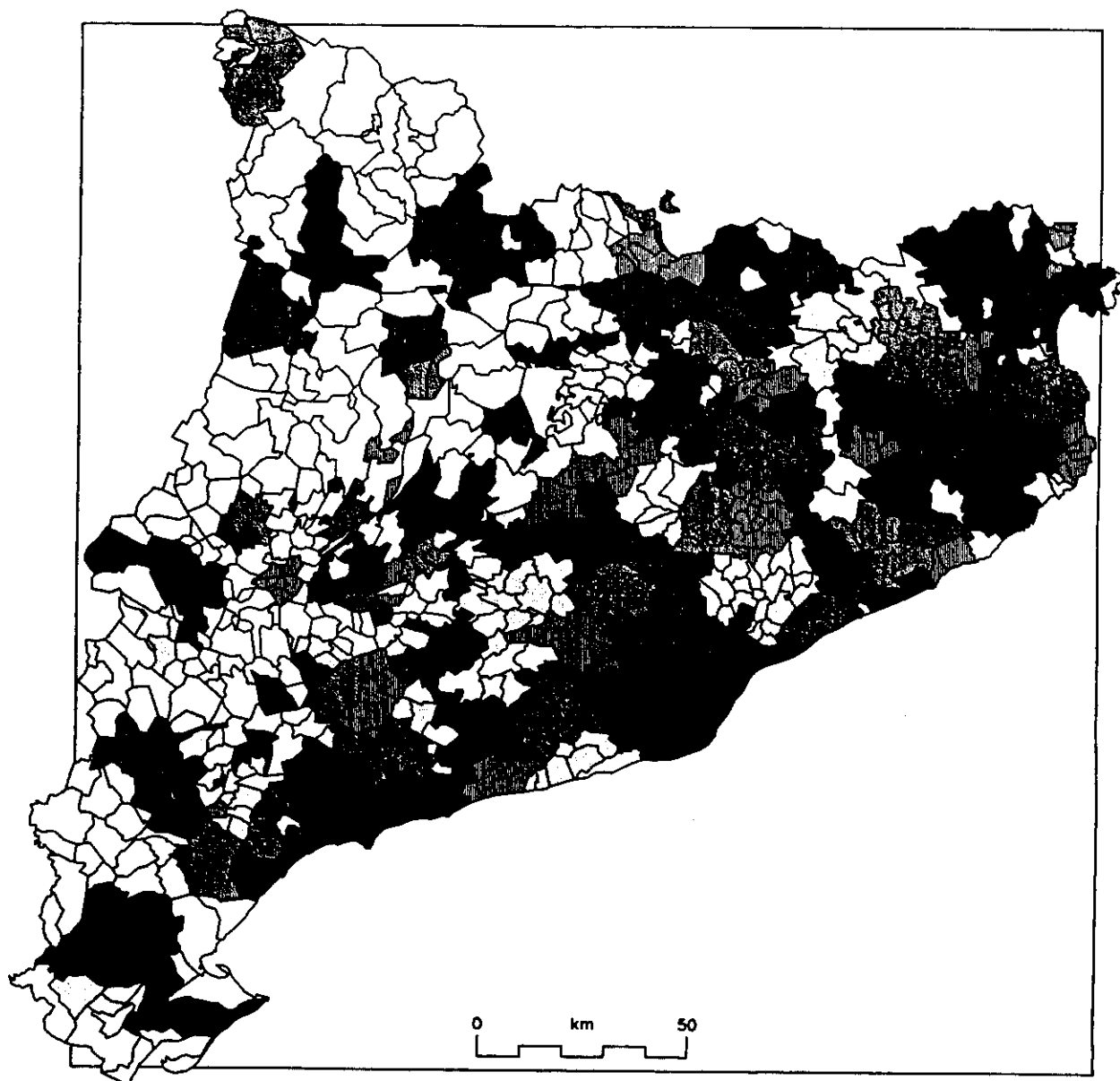
Les economies del turisme i de l'habitatge de segona residència, amb el seu procés d'urbanització, estan ajudant a finançar, sense voler-ho, aquesta ciutat descentralitzada, i s'ha estimat una relocalització d'activitat dins de la regió metropolitana d'uns 55.000 llocs de treball des de Barcelona i el continu immediat durant el període de crisi 1975-86, durant el qual s'ha produït una redistribució territorial de l'activitat econòmica i també una modificació de l'estructura territorial de la població.

L'estructura territorial identificada ajuda a quantificar i precisar l'abast dels fenòmens territorials indicats. Els principals trets descriptius d'aquesta evolució són els següents:

- Des del 1950 fins el 1970 el condicionant principal del creixement urbà va ser la immigració (1.196.900 persones de saldo net). Un 72% d'aquesta immigració es va localitzar a Barcelona i a la primera corona en un entorn d'uns 15 km i un 18-20% addicional ho fa a l'entorn dels centres industrials tradicionals de la província de Barcelona i només un màxim d'un 10% a la resta de territori.
- Es tracta d'un model de creixement desigual perquè l'activitat econòmica es localitza de forma molt concentrada a Barcelona i la primera corona.
- Entre 1970 i 1980, període que inclou dos subperíodes de conjuntures econòmiques diferents el màxim creixement va passar de l'àrea metropolitana de Barcelona cap als vuit sistemes urbans de més de 100.000 habitants, que globalment va ser el grup de màxim creixement de Catalunya. El 1970 comença un procés de menor concentració en termes de sistemes urbans perquè un 42% del saldo migratori de Catalunya (244.000 persones) es localitza ja fora de la província de Barcelona.
- En termes de grans àmbits, però, el creixement de la regió de Barcelona supera encara la del conjunt de les altres regions de més de 100.000 habitants

Mercats de treball 1986

Llindar del 75%

Els diferents colors serveixen simplement per a la distinció d'àrees.

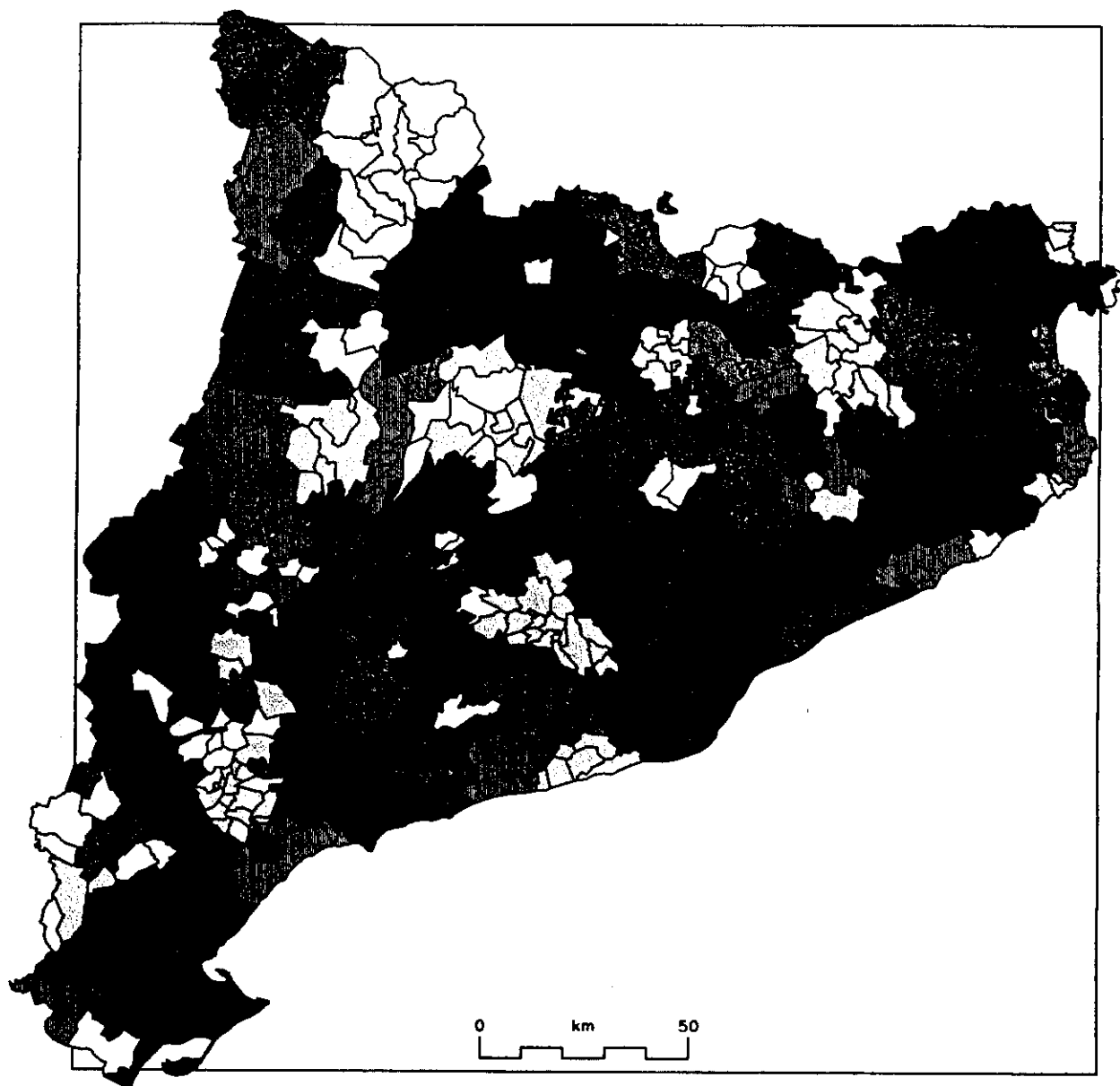
Font: DGPAT, "Informatització i aplicació de l'algorisme de les delimitacions de 1981 i 1986 dels mercats de treball de Catalunya".

Mercats de treball 1991

Llindars del 75%

Els diferents colors serveixen simplement per a la distinció d'àrees.

Font: Elaboració pròpia.

fins el 1975. En el quinquenni 1975-1981 durant tota la crisi econòmica que acaba cap el 1984-85 el màxim creixement passarà les regions de més de 100.000 habitants, segons la informació per períodes quinquennals.

- Es tracta d'una evolució cap una Catalunya més urbana, menys concentrada a la regió de Barcelona per l'efecte de l'atracció i potencial dels sistemes urbans i regions més grans exteriors a Barcelona, que tenen la dinàmica demogràfica i productiva més forta en termes relatius.

- El procés de concentració de la població als sistemes urbans del litoral (1,6 punts percentuals de la població de Catalunya en vint-i-cinc anys fins el 90,7% del total) és quantitativament equivalent (1,7 punts) a la concentració de la població a la regió metropolitana de Barcelona i a les regions de més de 100.000 habitants en el mateix període (87,3%).

- Les semblances quantitatives són indicatives que no hi ha un procés homogeni de creixement causalment influït per la localització en el territori o la grandària sinò que es tracta d'un procés complex que pot tenir diferents causes i efectes a cada sistema o regió urbana. No és estrany en aquest sentit que el màxim creixement demogràfic dels últims cinc anys correspongui a les dues regions limítrofes amb Barcelona (Vilanova-Vilafranca-el Vendrell i Sant Celoni-Blanes).

- La importància dels processos d'extensió urbana i suburbanització es poden quantificar amb el fet que el grup de municipis de màxim creixement a Catalunya en el període 1981-85 van ser els de menys de 20.000 habitants, mentre que en períodes anteriors ho havien estat els de més de 20.000 habitants. I també perquè des del 1981 fins el final de la crisi els sistemes urbans de màxim creixement són els de 20.000 a 100.000 habitants.

- El fenomen territorial més condicionant d'un possible futur amb poc creixement demogràfic i migratori va lligat als processos de canvi de residència degut a l'extensió, desconcentració i descentralització de l'àrea metropolitana i regió de Barcelona. El municipi de Barcelona va tenir des del 1970 fins el 1986 un saldo migratori negatiu de 171.300 persones i el conjunt de l'àmbit del Pla general metropolità va expulsar 152.100 persones des del 1975, dels quals 67.000 van ser emigrants cap a fora de Catalunya.

- Fins el 1986 les principals dimensions quantitatives dels canvis de residència des de Barcelona van ser les 91.500 persones des del municipi cap a l'entorn immediat de 15-20 km (procés d'extensió), les 70.000 persones que des d'aquest àmbit ho van fer cap als centres urbans exteriors a Barcelona

(processos d'extensió, desconcentració i descentralització), a més de les 15.000 persones que, des del mateix àmbit, ho fan fora de la província de Barcelona (procés de descentralització). Els processos d'extensió encara superen quantitativament als de descentralització.

- El sistema urbà de Tarragona presenta també la característica desconcentració-descentralització cap a Reus i Valls.

Les principals implicacions dels resultats obtinguts per a la política territorial són principalment de tres tipus que poden arribar a tenir objectius contradictoris:

a) L'acceleració o modificació dels processos d'extensió, desconcentració i descentralització de l'àrea i regió metropolitana de Barcelona que ja es van iniciar el 1970, que van continuar durant el període de pèrdues de l'ocupació i transformació de l'economia de 1975 al 1984-86 i que es van accentuar en el període de represa econòmica de 1984-86 a 1991.

b) La necessitat de tenir un sistema urbà exterior a Barcelona amb dimensions demogràfiques i econòmiques més homologables a les centre-europees.

c) La potenciació d'un sistema urbà divers que no es limita als caps comarcals exteriors a la regió metropolitana de Barcelona i que també ha de tenir en compte la seva estructuració interior en sistemes urbans de diferent significació.

La descentralització té però un significat diferent que el tradicional perquè neix d'una voluntat de redistribuir els efectes del desenvolupament econòmic, però també d'una creença en l'efecte motor que sobre el sistema de producció té el fet d'augmentar les externalitats que presenta el sistema i en conferir-li una major dimensió i esdevenir un sistema de primer ordre en el concert de les regions europees.

2.5. Cohesió

2.5.1. Metodologia

La delimitació d'àrees de cohesió a partir de les dades del Padró de 1986 que es presenta forma part de l'estudi 'Cohesió, centralitat i àrees funcionals a Catalunya en 1986' (Direcció General de Planificació i Acció Territorial, 1992), producte de la col.laboració d'un equip mixt Generalitat-Universitat.

La delimitació feta sobre les dades del Cens de 1991 és una primera explotació efectuada pel mateix equip.

El mètode d'anàlisi es basa en el valor relatiu dels fluxos entre els diversos municipis considerats d'una forma biunívoca.

Donats dos municipis A i B es prenen en consideració els percentatges que els seus respectius fluxos d'un vers l'altre representen respecte al la Població Ocupada Resident (POR) i Llocs de Treball Localitzats (LTL) de cadascun d'ells, i es vincula un municipi A a la zona de cohesió d'un altre B si un 15% o més de la POR d'A treballa a B i/o també si un 15% o més dels LTL d'A són ocupats per residents a B. Del municipi B se'n diu capçalera.

Es distingeix entre zona de cohesió, entesa com la integrada per tots els municipis que es vinculen a una determinada capçalera, i àrea de cohesió com l'espai integrat per la suma d'una capçalera i la seva respectiva zona de cohesió.

El llindar del 15% ve refrendat pel seu ús en diversos països i des de fa prou temps, la qual cosa també permet la comparança o, com a mínim, l'assimilació dels resultats.

Dintre dels municipis que no arriben al llindar de relació del 15% amb cap altre i que, per tant, no s'integren en cap zona de cohesió, es poden distingir dos tipus bàsics: primerament, aquells que es troben en aquesta circumstància per la seva característica de tancament en ells mateixos, que comporta un baix, àdhuc nul o quasi nul, nivell de relació amb altres pel que a mobilitat laboral obligada respecta i, en segon lloc, els que, malgrat la seva obertura i alt nivell de relació, la multiplicitat de nexos impedeix que cap no n'arribi al valor llindar del 15%, tot i acostar-s'hi en alguns casos.

Un cop establertes les zones de cohesió del 15%, sia per POR, sia per LTL, es pot avançar un grau més amb la definició de diverses corones dins la zona cohesionada: una primera corona, de cohesió màxima, igual o superior al 50%, dins la qual els municipis englobats envien un 50% o més de la seva POR a treballar a la capçalera o bé un 50% o més dels seus LTL són ocupats per residents al municipi capçalera, una segona corona, de cohesió molt gran, entre el 30 i el 50% i una tercera corona, de gran cohesió, entre el 15 i el 30%.

Hi ha casos en els quals un mateix municipi està cohesionat, en igual o diferent grau, amb diferents capçaleres, el que li dona una adscripció múltiple

a diferents zones de cohesió i cal esbrinar quina és la més adient en cas de establir-se una adscripció única, és a dir, valorar la relació màxima que minimitza les altres possibles que hi puguin haver a partir d'una fórmula de ponderació gravitatòria.

L'aplicació d'aquesta fórmula prima les relacions amb les capçaleres demogràficament més modestes, de manera que s'hi estableixen petites àrees a l'entorn de les localitats més secundàries, extremament perfectament coherent amb l'objectiu de l'anàlisi; per altra banda, com ja es veurà, les subrogacions d'unes àrees de cohesió a unes altres en compensen l'efecte.

Per a la determinació d'àrees de cohesió úniques de cara a la cartografia d'un sol mapa per a tot Catalunya, cal considerar els casos en els quals un municipi capçalera de la seva pròpia àrea de cohesió està inclòs alhora dins d'una altra àrea de cohesió, i que poden respondre a dues situacions: reciprocitat i dependència.

En el cas de reciprocitat, en ser sempre un sol flux el que motiva la relació recíproca no s'estableixen dues àrees diferenciades que explicarien la mateixa realitat territorial, sinó que es considera una sola àrea bicèfala, és a dir, amb capçalera doble.

Per a la cartografia final, els casos de dependència es resolen amb la subrogació de l'àrea de la capçalera secundària a la de la capçalera principal, que resulta coherent amb la naturalesa de la cohesió, que no té un valor relacional -de cara a l'establiment de jerarquies- sinó un valor substantiu.

2.5.2. Resultats

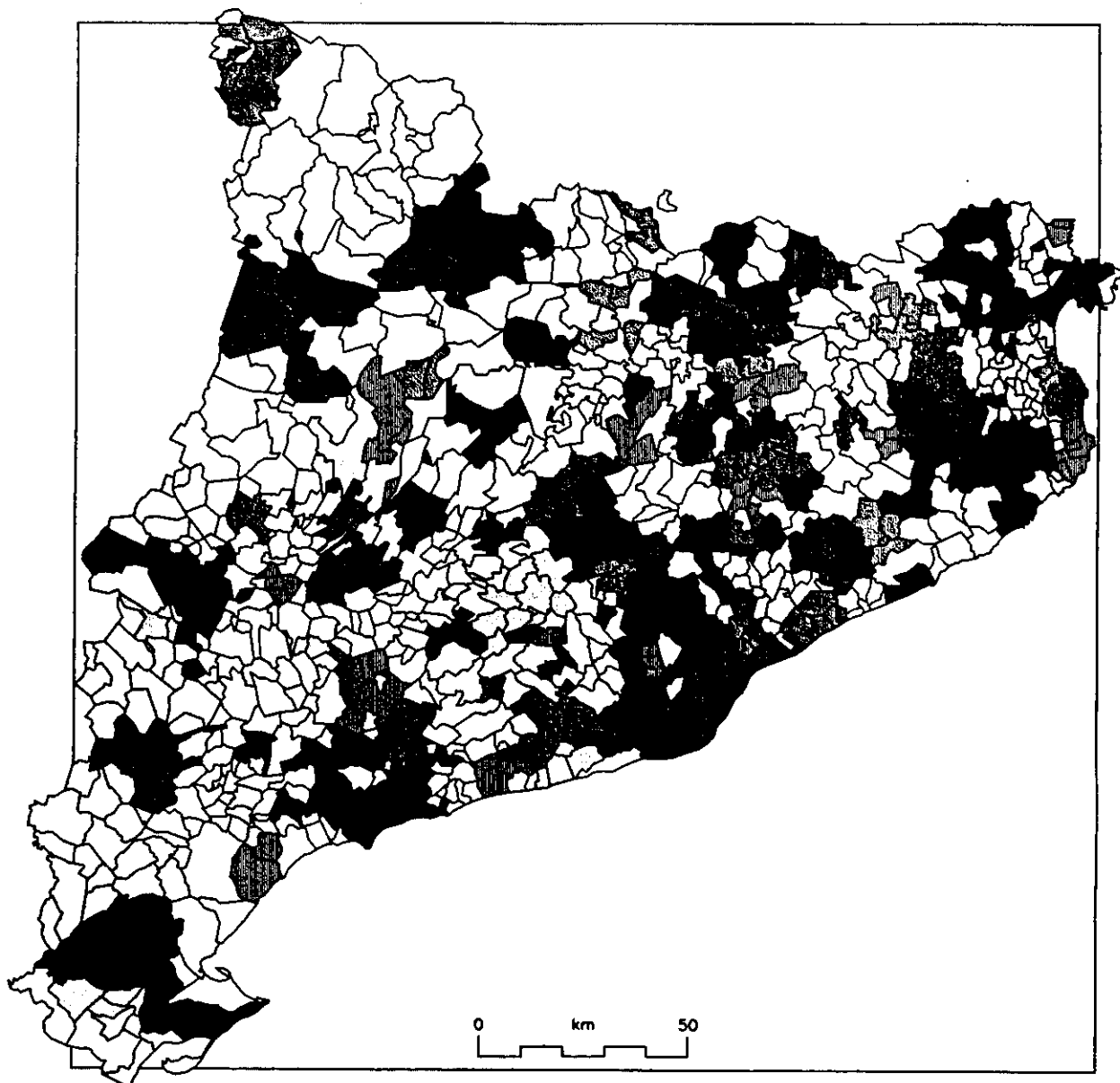
2.5.2.1. Delimitació de les àrees de cohesió

De l'aplicació dels criteris metodològics esmentats en el punt anterior a les dades de mobilitat laboral obligada del Padró de 1986 i del Cens de 1991 se'n deriven els mapes de les àrees de cohesió de Catalunya que aquí es presenten.

Una de les lectures més immediates que es desprèn de la representació cartogràfica de les àrees de cohesió de 1986 és l'aparent predomini del buit, és a dir dels espais que no estan inclosos en cap àrea de cohesió. En 1991 la reducció d'aquest buit és considerable, mercès a l'aparició de noves àrees i a l'extensió de les que ja existien en 1986, producte d'un augment substancial de la mobilitat.

Àrees de cohesió 1986

Llindar del 15%

Els diferents colors serveixen simplement per a la distinció d'àrees.

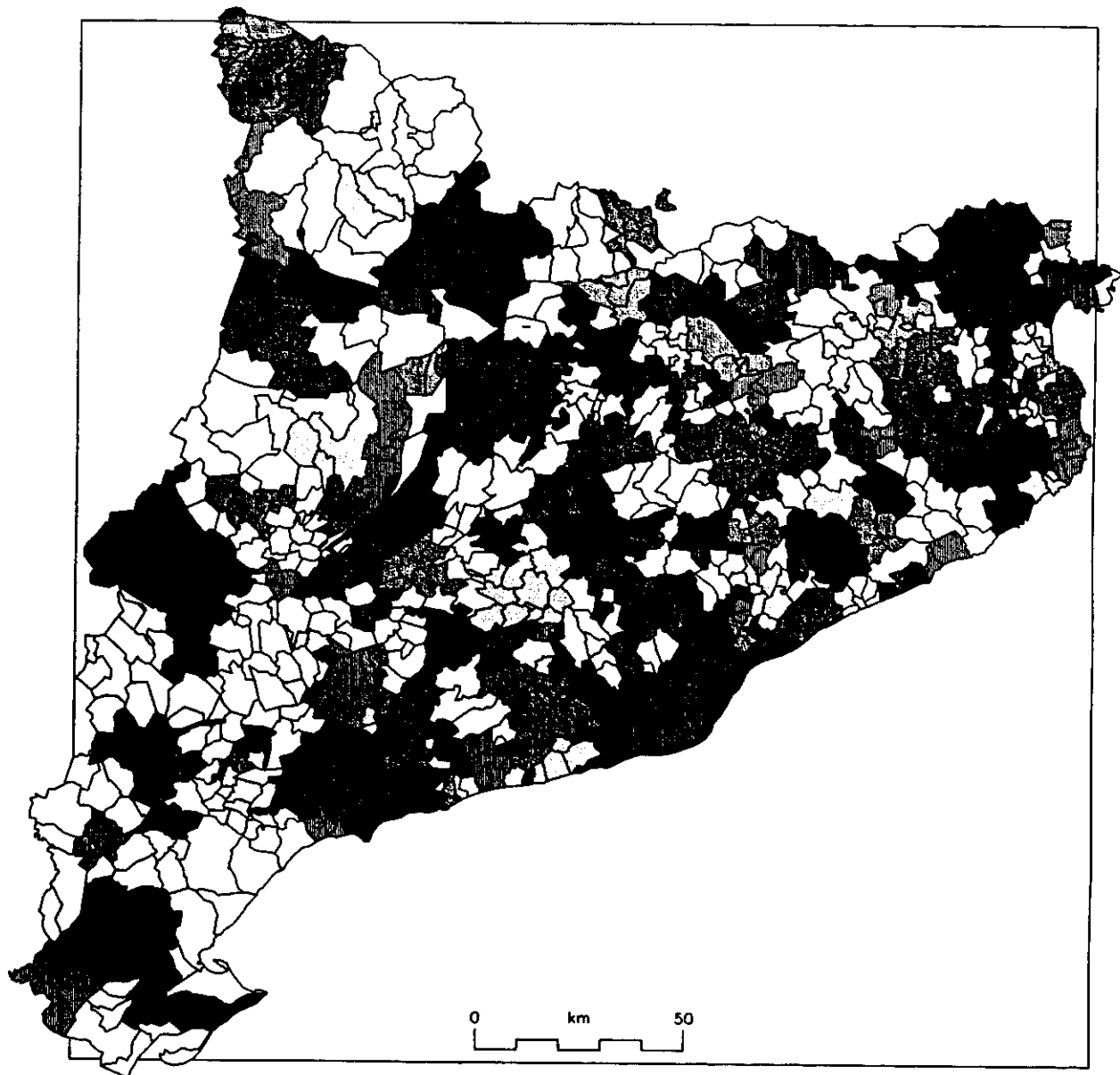
Font: DGPAT, "Cohesió, centralitat i àrees funcionals a Catalunya en 1986".

Àrees de cohesió 1991

Llindar del 15%

Els diferents colors serveixen simplement per a la distinció d'àrees.

Font: Elaboració pròpia.

De tota manera, aquesta aparent primàcia superficial del buit queda matisada en constatar que les àrees de cohesió resultants reuneixen més del 90% de la població catalana.

Una altra constatació important és la diversitat, àdhuc heterogeneïtat, de les àrees de cohesió representades, ja que junt amb una munió d'àrees d'extensió mínima, formades per dos o tres municipis, hi ha un grup reduït integrat per unes altres àrees cadascuna de les quals es compon de més de deu municipis i només tres superen els vint en 1986, mentre que en 1991 són cinc les que ho fan.

Aquesta diversitat també es reflecteix si hom considera la població respectiva: si bé la majoria d'àrees no arriba als 50.000 habitants, només vuit àrees engloben prop del 80% de la població resident en àrees de cohesió.

Ultra el nombre de municipis integrants i la població resident, les àrees de cohesió es diferencien per la intensitat de les relacions, la compensació, la mobilitat global o el pes demogràfic de la capçalera dins el total de l'àrea, el que palesa que sota el concepte de cohesió es troben circumstàncies territorials diferents, però que les àrees que les identifiquen es poden agrupar a partir d'unes similituds, d'un cert comportament comú; aquests espais de límits imprecisos no estan formats per localitats connectades entre si a partir de la mobilitat laboral obligada, sinó per àrees que mostren uns trets semblants, en contraposició a l'aparent heterogeneïtat de les dades.

Aquests espais en què hom pot agrupar les àrees de cohesió segons les pautes similars respectives són cinc: els corredors litoral i prelitoral, la Catalunya central, Ponent, les terres de l'Ebre i la muntanya.

2.5.2.2. Els corredors litoral i pre-litoral

L'espai dels corredors litoral i pre-litoral s'estén des de l'Empordà al Camp de Tarragona entre els massissos que configuren la Serralada Pre-litoral i la Mediterrània.

Afavorides pel seu paper de corredor, les dues depressions paral·leles acullen els emplaçaments urbans i industrials més actius de Catalunya i, a diferència de la resta del país, la seva característica més sobresortint és la reducció del buit, que en constitueix excepció.

La majoria de municipis s'inclou en l'una o l'altra àrea de cohesió, generalment amb una població global notable, i la seva mobilitat és -tant en termes relatius

com absoluts- molt intensa a causa de la creixent dissociació entre lloc de residència i lloc de treball.

La complexitat de les relacions dins d'aquest espai litoral i pre-litoral s'ha pogut copsar en el procés de delimitació de les àrees, amb una notable freqüència de litigis per adscripció múltiple, bicefàlies i subrogacions per dependència.

Els entorns on aquests trets generals prenen una significació més gran són els espais metropolitans, amb un nucli central vertebrador, però amb un ventall de relacions en tots els sentits.

L'àrea metropolitana de Barcelona és el paradigma de les relacions metropolitanes a Catalunya; de fet, l'àrea de cohesió de Barcelona presenta unes dimensions desproporcionades respecte a la resta: els municipis que la componen acullen prop del 60% de la població resident en àrees de cohesió o més del 50% de la total de Catalunya, i la influència directa de Barcelona s'estén més enllà de la seva àrea de cohesió, fins a dibuixar un espai que, a grans trets, coincideix amb la Regió I de la Divisió Territorial de 1936 i amb la Regió Metropolitana que defineix la Llei 7/1987.

Aquest vast territori que envolta l'àrea de Barcelona s'articula entorn un estol de centres urbans en els quals conviu, d'una banda, l'inèrcia d'una capacitat d'atracció secular i, d'altra, el dinamisme metropolità: Martorell, Sabadell, Terrassa, Granollers i Mataró dibuixen respectivament al seu voltant àrees de cohesió integrades per un bon nombre de municipis amb alta mobilitat però amb una compensació LTL-POR rara vegada equilibrada a causa de l'atracció de Barcelona, que també provoca nombrosos exemples d'adscripció múltiple, com Castellví de Rosanes (a Barcelona i a Martorell), Barberà del Vallès, Polinyà i Sant Quirze del Vallès (a Barcelona i a Sabadell) o Cabrera de Mar i Sant Andreu de Llavaneres (a Barcelona i a Mataró).

En aquest complex escenari apareixen tímidament àrees intersticials situades en els grans eixos de comunicacions, les capçaleres de les quals han assolit un paper aglutinador en àmbits de dimensions reduïdes i d'una mobilitat extrema, com és el cas de Mollet del Vallès, que dibuixa al seu entorn una àrea de cohesió en un espai fortament industrialitzat entre Barcelona i Granollers.

La naixent àrea metropolitana de Girona coincideix, a grans trets, amb la seva àrea de cohesió, que agrupa els municipis més propers, afavorits per l'estructura radial de les comunicacions.

A diferència de Barcelona, els municipis integrants tenen una feble dimensió poblacional puix que, excepte Salt, cap altre no supera els 5.000 habitants; d'això deriva l'alta primàcia i la discreta mobilitat de la capçalera.

La influència de Girona s'estén més enllà de la seva àrea de cohesió; en efecte, tot i no superar el lílindar del 15%, els vincles són intensos amb les àrees veïnes de Banyoles, Cassà de la Selva i Anglès i les relacions són també notables amb la depressió de la Selva, la incapacitat de la qual per a establir àrees de cohesió -excepte la de Sils- evidencia la complexa articulació del seu territori, dins el qual conviuen l'autosuficiència, les relacions de curt abast i l'atracció de Girona.

L'àrea metropolitana, en consolidació, de Tarragona es basa en el triangle que uneix les localitats més actives del Camp -Tarragona, Reus i Valls-, que dibuixen al seu entorn sengles àrees de cohesió àmplies on la mobilitat és extrema, especialment en els espais intersticials entre les capçaleres; exemple singular n'és la dels municipis de Constantí, el Morell o la Pobla de Mafumet, que pertanyen alhora a les zones de cohesió inicials de Tarragona i Reus. Més enllà de les relacions metropolitanes, en els àmbits més interiors es desenvolupen relacions més pròximes als lligams tradicionals, amb un centre terciari i industrial que abasta les àrees rurals que l'envolten.

Aquesta convivència entre relacions de cohesió metropolitanes i relacions tradicionals unidireccionals dóna lloc a una situació ambigua, a mig camí entre la mobilitat extrema i l'immobilisme, entre la primàcia de la capçalera i la participació demogràfica de la zona de cohesió, entre la compensació LTL-POR equilibrada i la feble coherència de les àrees pels fluxos exteriors. Tot i el protagonisme de les tres grans ciutats que vertebrèn el Camp, s'han detectat en aquest àmbit una munió de minúscules àrees de cohesió (Alcover, l'Aleixar-Vilaplana, Vilabella en 1986 i Alcover, Masllorenç i Torredembarra en 1991) amb compensació LTL-POR poc equilibrada, que palesa els lligams amb les respectives capitals comarcals.

En la zona de contacte entre les àrees d'influència dels àmbits metropolitans s'han desenvolupat espais actius industrialment i residencial, beneficiats per la particular relació proximitat-llunyania respecte dels centres urbans més densos, que els han configurat com a àrees de transició o ròtules entre els àmbits més potents.

El Baix Montseny o corredor de la Tordera, al peu de l'autopista A-7, és un exemple clar de la descentralització urbana i industrial de l'àrea metropolita-

na de Barcelona; la complexitat de les relacions d'aquest entorn hi propicia la formació de tres àrees de cohesió que mantenen lligams entre si: Breda, Sant Celoni i l'àrea bicèfala Hostalric-Massanes.

De característiques anàlogues, si bé amb una tradició urbana més consolidada, dins l'Alt Maresme es troben l'àrea de cohesió de Malgrat de Mar i la bicèfala de Calella-Pineda de Mar, a les quals s'afegeix al 1991 la de Blanes, ja a la comarca de la Selva.

En convivència amb les relacions metropolitanes, hom pot constatar l'establiment de relacions de cohesió que s'ajusten a una concepció clàssica de l'organització del territori: en efecte, un estol d'àrees incloses dins la Depressió Pre-litoral es caracteritzen pel protagonisme de la capçalera, que articula al seu entorn un nombre elevat de municipis de dotació poblacional discreta, on predominen els fluxos unidireccionals que convergeixen en cada capçalera.

A diferència del corredor pre-litoral, a la façana litoral entre Portbou i Mataró la incidència de les activitats turístiques ha potenciat la formació d'una successió de ciutats mitjanes difícilment comunicades per causa de la complicada orogènia, que per això no s'articula a l'entorn d'un nombre reduït d'àrees extenses, sinó que s'esmicola en una munió d'àrees petites, cadascuna amb només tres o quatre municipis integrants i una capçalera molt significativa quant a pes demogràfic. La incapacitat de les dades padronals per a recollir les activitats laborals de temporada en propicia una imatge aparent d'immobilisme, que contrasta amb la intensitat de les relacions entre els nuclis durant el període estival.

Resumint, els corredors litoral i pre-litoral constiueixen un escenari de relacions intenses, amb mobilitat extrema i un marcat protagonisme de la cohesió en l'estructura del seu territori. La població de les àrees de cohesió que s'han establert sobrepassa els 4,5 milions d'habitants.

2.5.2.3. La Catalunya central

Aquest espai coincideix, a grans trets, amb les comarques d'Anoia, Bages, Berguedà i Osona.

Tanmateix, un aspecte territorial els hi és comú i, en bona part, ultra l'atans físic de veïnatge, determina el seu parentiu en les relacions de cohesió: la xarxa hidrogràfica. Els rius Ter i Llobregat i els afluents d'aquest darrer,

Cardener i Anoia, són quelcom més que un element del paisatge; en efecte, aquests cursos fluvials, que han determinat alhora l'establiment dels assentaments urbans i el traçat de les vies de comunicació al llarg del seu recorregut, han estat l'escenari de la industrialització que nasqué ja a finals del segle passat i que a hores d'ara encara perdura malgrat la incidència de la crisi d'alguns sectors en certes àrees.

La principal característica de les relacions de cohesió de la Catalunya central és la convivència de dos models oposats, que acaben configurant un espai on les àrees de cohesió predominen per sobre els municipis autosuficients.

Les relacions de cohesió més significatives es desenvolupen a l'entorn de les diverses capitals comarcals: Igualada, Manresa, Berga i Vic dibuixen quatre àrees que sumen una població superior als 200.000 habitants i que, invariablement, responen als trets comuns següents:

- a) Notable incidència de les relacions que superen el lílndar del 30%.**
- b) Mobilitat extrema de la zona de cohesió (sovint per sobre del 50%), en contrast amb el relatiu immobilisme de la capçalera.**
- c) Compensació LTL-POR negativa dels municipis dependents i sobreoferta de llocs de treball de la capçalera que determina en darrera instància àrees amb compensació LTL-POR lleument positiva.**
- d) Participació moderada de la zona de cohesió en la dotació demogràfica de l'àrea que, a excepció de l'àrea d'Igualada, no supera el 30%.**

En convivència amb aquesta estructura marcadament polaritzada a l'entorn de les capitals comarcals, s'han identificat àrees de cohesió formades per dos o tres municipis, que comparteixen trets singulars i, en bona mesura, oposats als anteriors:

- a) La mobilitat de tots els municipis implicats és extrema però, paradoxalment, les relacions difícilment hi superen el lílndar del 30%; això revela la polidireccionalitat dels fluxos, sia vers les capitals comarcals, sia vers les localitats industrials veïnes ubicades al peu dels cursos fluvials, com demostra l'abundància en 1986 de casos d'adscripció múltiple i bicefàlia (Calders-Monistrol de Calders, Bagà-Fígols, Castellar de n'Hug-la Pobla de Lillet i Olost-Oristà), que en 1991 es veu reduïda a un, el de Castellar de n'Hug -la Pobla de Lillet.**